LIBELLVS DE RITV ET MORIBVS TVRCORVM ANTE LXX. ANNOS AEDITVS.

Cum præfatione Martini Luttheri.

Anno. M.D.XXX.

MARTINVS LVTHERVS LECTORI PIO.

RATIAM ET pacem in Christo, Hũc libellum de religione & moribus Turcorum oblatum, libenter accepi, & non sine consilio, ut mihi uideor, sano, edere constitui. Hactenus enim cum uehementer cuperem nosse religionem & mores Mahometistarum, nihil offerebatur, q̃ quædam cõfutatio Alkorani & item Cribratio Alkorani N. de Cusa, Alkoranum uero etiam num frustra cupio legere, Videbatur sane tam ille Confutator q̃ Cribrator, pio studio Christianos simpliciores, uelle à Mahometo absterrere, & in Fide Christi retinere, Sed dum nimio student, quæ turpissima et absurdissima ex Alkorano excerpere, quæ ad odium faciunt & ad inuidiam mouere possint uulgum, & bona quæ in eo sunt, uel transeunt non cõfutata, uel occultant, factum est, ut parum fidei et authoritatis, inuenerint, quasi uel odio illorum uel impotentia confutandi sua uulgarint.

Hic autem uir, quisquis fuerit huius libri author, uidetur summa fide causam agere, qua fide et apud me magnam authoritatem cõsecutus est, ut ei fortiter credam, tanq̃ synceriter uera narranti, Et

quamq̃

quamq̃ modica & parua sunt quæ narrat, & plura & maiora desiderem, tamen ea ipsa modica & parua fideliter ostendit. Sic enim ea narrat, ut non solum mala eorũ reatet, sed etiam optima eorum iuxta opponat, eaq; sic prædicat, ut nostros homines illorum collatione arguat, et uituperet. Nec tamen ea probat tanq̃ pie facta, sed animose & fortiter, quantũ pro illo tempore fieri potuit, cõfutat. Hæc sunt sane certa signa candidi & syncери pectoris, nihil scribentis ex odio, sed ex amore ueritatis omnia narrantis. Qui enim hostem uituperat tantum, & solum turpia & absurdia eius criminatur, honesta uero & laudabilia eius tacet, is magis nocet causæ q̃ prosit. Quid enim stulcius, q̃ palam turpia & inhonesta (quæ seipsa confutant) criminari? At bona honestaq;, specie detracta, confutare, hoc est causæ prodesse, hoc est scandala tollere, & angelum lucis, mentita forma spoliare, & sua propria turpitudine & rapina lucis, odiosum reddere.

Itaq; ex hoc libro, uidemus, Turcorum seu Mahomethi religionem, cæremonijs, pene dixerim, & moribus, esse multo speciosiorem q̃ nostrorum etiam religiosorum, & omnium clericorum. Nam ea modestia, & simplicitas, uictus, uestitus, æditi, & omnium rerum, ut hic liber indicat, item ieiunia & preces, conuentus generales uulgi, apud

 nostros

nostros non uidentur uspiam, imò impossibile est, uulgus nostrum ad ea persuaderi, Deinde miracula & monstra abstinentiæ & disciplinæ in religiosis ipsorum, quem nõ pudefaerent monachorum, siue sit Charusianus (qui uolunt optimi uideri) siue Benedictinus? Vmbræ sunt nostri religiosi ad illos collati, et uulgus nostrum, planè prophanum ad illorũ uulgus comparatum. Nec ipsi uere Christiani, nec Christus ipse, nec Apostoli, neq; prophetæ, tantam speciem unq̃ præstiterunt, Atq; hoc est q̃ multi tam facile à Christi fide, defiaunt ad Mahometum, & ei tam pertinaciter adhærent. Ego planè credo, nullum Papistam, monachum, clerum, aut eorum fidei sotium, si inter Turcos triduo ageret, in sua fide mansurum, Loquor de ijs, qui serio fidem Papæ colunt, & optimi inter eos sunt, Cætera turba, & maior eorum pars, præsertim Itali, quia pora sunt de grege Epicuri, nihil prorsus credentes, securi sunt ab omni hæresi & errore, fortesq̃; et inuicti in sua fide Epicurea, tam contra Christum, q̃ contra Mahometum, & contra ipsum suummet Papam.

Atq; hoc [illegible] librum edimus, & in faciem aduersantium Euangelio protrudimus, ut stulta sua opinione confusi, re ipsa experiantur, et manibus propriis palpent, hoc quod Euangelium docet, uerũ esse, Nempe, Christianam religionem

longe aliud et sublimius aliquid esse, q̃ cæremonias speciosas, rasurã, cucullos, pallorẽ uultus, ieiunia, festa, horas Canonicas, & uniuersam illam faciem Ecclesiæ Romanæ per orbem. Nam in his omnibus superant longissime Turci, qui tamẽ Christum & negant, & ardentissime persequuntur, non minus, q̃ nostri Papistæ eundem negant & persequuntur. Deinde & hoc palpent esse uerum Scilicet Christianam religionem longe aliud esse, q̃ bonos mores seu bona opera. Nam in his quoq; ostendit is liber, Turcos longe superiores esse Christianis nostris.

Ite nunc Tyranni & Pontifices, & propter fidem Christi, id est, propter cæremonias uestras, occidite, exurite, suffocate, proscribite, & pleno impetu insanite, cum hic uideatis, uestrarum cærimoniarum claritatem, non esse claritatem, propter excellentem claritatem Turcorum, Et uestros mores, ad illorum mores collatos, planè abominationes esse. Itaq; pro Apologia quadam Euangelij nostri simul hunc librum edimus. Nunc enim uideo quid causæ fuerit, q̃ à Papistis sic occuleretur religio Turcica, Cur solum turpia ipsorum narrarint, Scz quod senserunt, id quod res est, si ad disputandum de religione ueniatur, totus Papatus cũ omnibus suis caderet, nec possent fidem suam tueri, &

fidem Mahometi confutare, cũ ea confutare oporteret, quæ ipsimet maxime probant, et quibus maxime nituntur, & ea tueri, quæ illi maxime probant & quibus maxime nituntur.

Sunt, fateor, plurima apud Turcos in specie quoq; turpia & absurda, fortasse, & interim plura creuerunt, nec modo per omnia tales nũc Turcæ sunt, quales hic liber pingit ante captam Constantinopolin, id est ante 70. annos editus, sicut solent omnia cum tempore in peius prolabi. Sed hæc mala pulchre teguntur specie tam efficaci & ualida cæremoniarum, bonorum morum, et falsorum miraculorum. Nam quid non fuit apud nostros quoq; turpitudinis in tot monstris libidinum? auaritiæ, ambitionis, superbiæ, inuidiæ, discordiæ, blasphemiæ, mendaciorum, uanitatis, impietatis? ut Sodomam & Gomorram uincremus, & tamen hæc tecta fuerũt infirmiore specie cæremoniarum q̃ Turcorum est, ut ea omnia non uiderentur, & ipsi nihilominus Sancti haberentur, quanto minus mouebunt Turcos sua turpia, tam religiosis cæremonijs ornata?

Proinde hunc librum, etiam hoc altero consilio edimus, ut scandalum Mahometicum præueniremus. Cum enim in uiano nunc Turcam & suam religionem habeamus, monendi sunt nostri, ne specie religionis illorum & facie morum, commoti,

aut

aut utilitate nostræ fidei ac morũ difformitate offen
si, negent Christũ suũ et Mahometũ sequũtur. Sed
discant, religionem Christi aliud esse, q̃ cæremoni-
as & mores, Atq; fidem Christi prorsus nihil di-
scernere, utræ cæremoniæ, mores et leges sint me-
liores aut deteriores, Sed omnes in unam massam
contusas, dictat ad iustitiam, nec esse satis, nec eis
esse opus. Hæc nisi discamus, periculum est, ne plu
rimi ex nostris Tura fiant, alioqui proclives ad
multo minus speciosos errores.

Et quamuis hic author Turcorum absurda &
turpia satis exagitet, deinde eorum speciosa scan-
dala (quibus & ipse motus aliquando lapsus est,
uti fatetur) satis candide & recte confutet, Tamen
uidemus illo tempore non ita ualuisse in publico,
nostra summa præsidia, & robustissima arma,
quæ sunt articuli de Christo, Saliat, q̃ Christus sit
filius Dei, mortuus pro nostris peccatis, resuscita-
tus ad uitam nostram, q̃ fide in illum, iusti & pec
catis remissis salui sumus &c. Hæc sunt tonitrua
quæ destruunt, non modo Mahometum, sed &
portas inferi, Mahometh enim negat Christum es
se filium Dei. Negat ipsum mortuum pro nostris
peccatis, Negat ipsum resurrexisse ad uitam no-
stram, negat fide in illum, remitti peccata, & nos
iustificari, Negat ipsum iudicem uenturum super
uiuos et mortuos, licet resurrectionem mortuorum

& diem iudicij credat, Negat Spiritum ſanctum, Negat eius dona. His et ſimilibus articulis eſt munienda conſcientia contra cæremonias Mahomethi, His machinis Alkoranus eius cõfutandus eſt.

Nam ſi iam dictos articulos quis neget, Quid illi proſit, etiam ſi Angelorum religionem habeat, etiam ſi bis ſit Turcorũ religioſus? Contra, ſi quis hos articulos teneat, Quid illi noceat, ſi neq; tam multa ieiunet, oret, uigilet, abſtineat, neq; uictu, ueſtitu, geſtu, re familiari tam modeſtus ſit. Sint Turæ, ſint Papiſtæ his rebus clari, At ſimul uera fide uacui, et iuxta alijs criminibus turpiſſimis opleti ſunt, & coram Deo abominabiles, & apud homines odibiles. Sed uenia huic danda eſt authori, qui communi uitio ſeculi, maiora non attigit, et quæ attigit, ſtilo uſitato ſui temporis formauit. Laudandus uero, ob inſignem zelum, candorem & diligentiam, quibus quantum potuit, præſtitit fideliter. Plura fortè dicam, ſi quando mihi ipſe Mahomethus, Alkoranusq; ſuus in manus uenerit. Spero enim Euangelion noſtrum tanta luce fulgens, etiam impetum facturum eſſe ante iudicij diem, in ipſum Mahomethum abominabilem prophetam, quod faciat dominus noſter Ieſus Chriſtus cui Cui ſit gloria æterna, Amen.

Proœmiũ

PROOEMIVM IN TRACTATVM DE Moribus, Conditionibus, & nequitia Turcorum.

T QVIA IMMAnissima persecutionum genera, non tam humana, quàm diabolica, tribulationes et angustias, et terrores nouissimorum temporum, quæ humano generi futura prædicta sunt, & adhuc quotidie annunciantur, in serie tam ueteris quàm noui testamenti, in horrendis draconum & bestiarum figuris, & stupendis cœlorum & elementorũ motibus, & cœlestium spirituum tam insolitis actibus & gestibus, ut hactenus in codicibus legebamus. Ita nunc non multis exemplaribus opus est, cum manifestis experientijs, luce clarius doceamur, ea in foribus nostris adesse, & cæruicibus nostris inæsse, & indubitanter incumbere, Nisi forte non uidemus illam cruentissimam beluam, inimicũ crucis Christi, draconem crudelissimum (sectam dico & cæteruam Turcorum infidelissimorum) demolitis cunctis partibus orientalibus, & afflatu suo, populi Christiani multitudine infinita, ueneno suæ

infidelitatis infecta, finibus Italiæ appropinquare & ad ruinam Romanæ ecclesiæ, quam solam hactenus intactã reliquerat, totis uiribus inhiare.

O quis non doleat super tot & tantarum animarum morte, quas quotidie apertis fauabus insatiabiliter deuorat, & suæ damnationis hæredes facit? O pernitiosissima & crudelis nimis persecutio. O a seculo inauditum sæuus: Non enim in corpore, sicut cæteri persecutores, sed & in animas sæuit. Et dum corpora exterius fouendo, sub pietatis specie non occidit, interius fidem auferendo, animas sua diabolica astutia occidere intendit. Huius rei testimonium innumerabilis multitudo fidelium esse potest, quorum multi promptissimi essent pro fide Christi, & suarum animarum salute, in fide Christi mori, quos tamen conseruando à morte corporali, & ductos in captiuitatem, per successum temporis, suo infectos ueneno, fidem Christi turpiter negare fecit. Huius rei ueritatem & in meipso expertus didici, qui cum multo mentis gaudio, expectabam mortem pro fide Christi subire, & tamen ut inferius declarabo, de igne semiuiuus extractus et uitæ redditus, per successum temporis, decumus in manibus eorum, ueneno erroris eorum, quasi infectus, de fide Christi non modicum dubitaui.

Et nisi

Et niſi miſericordia dei mihi adfuiſſet, & me cuſtodiſſet, turpiter eam negaſſem.

Igitur meæ intentionis in hoc tractatu eſt, ea quæ de actibus, conditionibus, moribus, & nequicijs Turcorum, experientia me docuit, memoriæ & ſcriptis commendare, Vt ſi ſecunda uice (quod Deus auertat, licet adhuc ſatis timeam) me iam ſenem in manus eorum incidere contingat: ab eorũ erroribus, melius quàm iuuenis fœa, me cuſtodire ualeam. Et credo, q; etiam multum utilitatis poſſit conferre, ſi unuſquiſq; fidelium iſtis temporibus talia audire, legere, ſtudere conaretur, eò q;, ſicut conſtat, multi imò innumerabiles Chriſtiani, fidem Chriſti abnegant, ignorantes, imò non credentes ea, quæ de eorum aſtutia dicuntur, donec illaqueati doœntur experientia, quod prius intelligere neglexerunt.

Prologus

VNC AVTEM MEAS infelicitatis historiam proponere uolo, quomodo saliæt & quando captus fui à Turcis, & ductus in eorum captiuitatem, ut ex his etiam illis, quæ dicturus sum, unusquisq; æquius fidem faciat, cum me non fabulas seu fictiua, sed experiam in meipso ueritatem narrare simpliciter deprehenderit. Vnde cum Anno domini 1426. in obitu Imperatoris Romanorum Sigismundi, magna inter Hungaros & Alemannos exorta fuisset dissensio de faciendo Rege, cò q; Imperator legitimum sibi nõ reliquisset. Turcus magnus, qui uocabatur Moratbeg, pater illius qui nunc regnat, uideliæt Mahometbeg, cum magna exercitus multitudine partes illas intrauit: dicebatur enim habuisse trecenta milia equitum, ea intentione, ut totam Hungariã deuastaret: quod fecisset, nisi cuiusdam fluuij inundatio (Deo sic disponente) sibi impedimento fuisset. Illa intentione frustratus, direxit adem ad prouinciam ultramontanam, quæ Septem castra uocatur, & omnia sibi occurrentia crudeliter deuastauit, & demolitus est, nullo sibi impedimento obstãte.

Sigismũdus Imperator

Septem castra.

Ea tempestate ego iuuenis XV. uel XVI annorum eiusdem prouinciæ, anno præcedente recessi-

ram

ſer.on de loco ciuitatis meæ, & ueneram in quoddam Caſtellum, ſeu ciuitatulam nomine Schebeſch ſecundum Hungaros: In Teutonico uero Mulenbach, ſtudendi gratia. Quæ quidam ciuitas tunc erat ſatis populoſa, non multum tamen bene munita. Ad quam cum Turcus uenisſet, & caſtris poſitis expugnare cœpisſet, Dux Valachorum, qui cum Turco uenerat, propter antiquam (quam prius contraxerat cũ ciuibus ipſius ciuitatis) amicitiã, uenit ad murum, & ſedata pugna, uocatis ciuibus perſuaſit, ut ſuis conſilijs conſentirent, & cũ Turco nõ pugnarent, eò quod nequaquam ciuitatis munitio eſſet ſufficiens ad reſiſtendum (hoc enim eius erat conſilium, ut ciuitatem Turco cum pace darent) & ipſe à Turco impetrare uellet, quod Maiores ciuitatis uſq; ad terram ſuam ſecum ipſe duceret, et poſtea quando placeret eis, redderc, uel etiam ſtare poſſent. Reliquum uero uulgus ſine aliquo rerum uel perſonæ detrimento Turcus in terram ſuam duceret, illicq; data ipſis terra ad poſidendum, deinde ad placitum redderc uel habitare in oportunitate temporis, in pace poſſent. Quæ omnia ut promiſerat impleta uidimus, Impetratæq; ſunt cum hoc pacto induciæ uſq; in craſtinũ, ut unuſquiſq; poſſet ſe diſponere cũ rebus & familia cum pace exituri.

Quidam

Quidã uir nobilis cũ fratre ſuo æquæ ſtrenuo uiro, q̃ prius fuerat Caſtellanus, et cũ Turcis multũ conflixerat, huiuſmodi conſilio & pacto nequaquam acquieſcens, dixit ſe prius centies uelle mori, quàm ſe & uxorem ſuam, & filios in manus Turcorum tradere. Perſuaſit etiam quàm pluribus alijs, Et electa una de turribus, quam introiuit, & per totam illam noctem arma & uictualia intulit & fortiter munuit. Cum his igitur & ego turrim intraui, & expectabam cum magno deſiderio magis mortem quàm uitam.

Facto itaq; mane, Turcus magnus in propria perſona ad portam auritis uenit, & omnes exeuntes unumquemq; cum familia ſua, iuſſit ſcribi, & deputatis cuſtodibus, in terram ſuam duci, ſine aliquo rerum uel perſonæ nocumento. Ciues quoq; & maiores duci Valachorum eodem modo ducendos in ſuam terram conæſit. Cum igitur uniuerſus exercitus de hac præda nullam partem habere potuiſſet, cum maximo impetu & intolerabili furia unanimiter ad turrim, in qua eramus, ſpe aliquid lucrandi, cucurrerunt. Quanta autem & qualis hæc fuit tempeſtas, lingua nulla ſuffiæret exprimere, Tanta erat denſitas ſagittarum & lapidum, quod denſitatem pluuiæ uel grandinis excedere uidebatur, Tantus erat clamor pugnantiũ,

& fragor

& fragor armorum, & strepitus currentium, ut cœlum & terra concuti uiderentur in momento. Et quia turris multum decliuis erat, immediate te ctum sagittis & lapidibus contriuerunt, propter fortitudinem tamen murorum nequaquã potuerant prævalere. Cum igitur tardior esset hora, ut puta Sol declinans post meridiem, & nihil profecissent initio consilio, alijs pugnantibus, alij ad deferendũ ligna cucurrerũt, & struem lignorum, quasi ipsi turri æquauerunt. Submisso igitur igne, nos quasi, sicut decoquuntur panes in furno, decoxerunt. Et iam quasi omnibus mortuis, cum uidissent amplius neminem in turri moueri, distrahẽtes ignem irruerunt per ostium, ut si forte aliquos semiuiuos inuenissent, resoallatos extraherent. Me quoq; eodem modo extrahentes, mercatoribus uenditum tradiderunt, qui me cum cæteris captiuis positum in catena, transito Danubio, usq; in Adrianopolim, ubi est sedes ipsius Turæ magni, duxerunt. De anno autem domini prædicto. usq; ad annũ domini 1453. inclusiue, illius durissimæ captiuitatis grauissima onera et intolerabiles angustias nõ sine corporis & animæ periculo, sustinui tandem Deo auxiliante, ut infra ostendam, liberatus, superaui.

Adrianopolis sedes Turæ.

Capu t

CAPVT I.

Quomodo Turæ terram & regionem Orientalem inæperunt possidere & inhabitare.

SEcundum omnes historias scribentes aperte constat, q; lex Mahometi, & secta Sarracænorum inæpit æra annum domini sexæntesimum sub Bonifacio quinto & Heraclio Imperatore: Floruit autem æra annum domini octingentesimum sub Leone quarto & Ludouico Imperatore, Tunc enim Sarracæni ad tantum creuerũt numerũ et multitudinem & erudelitatem contra Ecclesiam, ut iã dudum capto imperio Hierosolymitano, Romam uenientes, eam obsederint, & omnia quæ extra munitionem inuenta sunt, crudeliter cõbusserũt Ecclesiam quoq; sancti Petri stabulum equorum fœrunt, & funditus destruxerunt, Italiamq; et Siciliam deuastantes, in terram suam redierunt. Fructum autem omnis maliciæ & nequitiæ insignis & prodigijs mendacibus (quibus nunc innumerabilibus abundant) inæpit fœre æra annum domini 1280.

Ortus Mahometis.

Ludouicus Imperator

Soldanus.

Tunc igitur, Deo permittente, Soldanus magnus egressus de plaga meridiana, proæsit contra orientem, & obtinuit omnem regionem et munitionem

nitionem usq; ad mare. Cum igitur uidisset terram spatiosam & multum aptam ad inhabitandum, diuisit eam in septem partes, & dimissis ibi septem de primapibus suis, unicuiq; partem unam commendauit, & tradidit iure hæreditario possidendam. Quorum primus habebat nomen Othmanbeg, Secundus, Ermenbeg, Tertius, Germenbeg, Quartus, Czarchanbeg, Quintus, Andunbeg, Sextus, Memhesebeg, Septimus, Karomanbeg. Cum igitur procedente tempore unusquisq; terram suam incoleret, gubernaret & in pace possideret, Ille qui uocabatur Othmanbeg, incepit terram suam et fines eius dilatare, & eius, qui iuxta eum erat à parte orientis, terram inuadere, Cui cum ille resistere non posset, relicta terra sua fugit, et ad illum qui Karomanbeg dictus est, se contulit. Igitur Othmanbeg illius terra obtenta, conuertit se ad inuadendum terram illius qui iuxta eum erat ex alia parte, et eo, ut priore, expulso, transijt ad tertium & ad quartum, & ad quintum. Et sic omnium aliorum terras ipse solus obtinuit, excepta solum illius, qui Karomanbeg dictus est, Et hoc ideo, quia isti qui à facie eius fugerant, eidem auxilio erant, tum etiam, quia terra ipsius ad expugnandum multum difficilis erat, tum etiam, ut magis credendū est, deo sic placuit, sic enim olim in ter-

Othmanbeg.

ra Chanaan, aliquas gentes deus inuictas dimiſit, in quibus exercæretur iſraël, ſic etiam illi facere uo luit. Nam uſq; in hodiernum diem inuictus perſeuerat, & multas inſidias & obſtacula præbet, Niſi enim cum eo pacem Turcus habuerit, nequaquam audet ſe contra alium ad bellum mouere, Quod ſi fecerit, immediatè ille terras ſuas inuaderet. Ter enim, adhuc me ibidem exiſtente, deſcendit & illius terras inuaſit, & multa combuſſit & diripuit. Ille etiam contra, cum pluries cò aſcendit, tamen modicum proficit. Vna autem uice cum tanta furia & indignatione ad eum exterminandum cũ magna multitudine perrexit, inter quos, ut dicebatur, erant xx. milia peditum, portantes ſecures & alia inſtrumenta, ea intentione, ut terram illius penitus euerteret, inſitis arboribus & uineis, ita quod amplius inhabitari non poſſet, & tamen reuerſus compoſitis pacem, omnia intacta reliquit. Vnde ex hoc poteſt haberi certa coniectura, et commune prouerbium habetur inter eos, quod Karomanbeg ſtabit in æternum. Ille igitur Othmanbeg (& poſteri eius, qui ab eo nomen acceperunt, & Othmaneli dicti ſunt, id eſt, filij Othman) uſq; hodie eſt rex, & dominus totius Turciæ. Verumetiam in occidente eius timor habetur, Et licet ipſum Tartarus magnus de orientalibus procedens ſuperauerit, ut ſolitus erat dominus

Karomanbeg.

Filij Othman.

Tartarus.

meus

meus narrare, quia adhuc ultra mare nihil obtinuerat, ideo non habebat potentiam resistendi. Tamen istis temporibus tantæ est potentiæ, ut eo potentior non inueniatur nec audiatur in orientali plaga. Cæterum omne regnum ultramarinum ad huc usq; hodie in septem regiones diuisum, uocabulis priorum inhabitatorum nuncupatur, scilicet, Othmaneli, Ermaneli, Germaneli, Zarchaneli, Andingeli, Mentheſſeli, Karomaneli.

CAPVT II.

Quomodo multiplicata sit secta Turcorum, Et quomodo hoc nomen Turcus acceperit,

DE secta autem Turcorum, hoc quod in præcedenti capitulo tactum est, quod uidelicet hæc secta fructum suæ maliciæ, à culpa Christianorum Christi fidem negantium, consecuta sit, eo ordine, quo nunc quotidie apertissime conspicitur fieri, eodem etiam ordine tunc factum fuisse nulli dubium esse potest, sicut dictum est. Cum enim Sarraceni uel Mahomethistæ inæpissent Christianos persequi, & terras eorum occupare, multi ex Christianis, uolentes declinare eorum persecutionem, seipsos eis sponte tradiderunt, Et hoc patet, quia ad huc usq; hodie multa castella & oppida

sunt in Turcia, de illis antiquis Græcis sub domino Tura, quæ se tunc sponte tradiderunt, ideoq; intacta permanserunt. Vnde factum est, ut ipsi Christiani eis auxilio fierent ad persequendos alios seu cæteros Christianos, Et sic eorum culpa incæpit secta Turcorum crescere propter cæsuras Ecclesiasticas, quas non timebant incurrere. Et quia Christiani erant, incœperunt sub quadam pietatis specie, Christianis deuictis parcere, & eos in seruos & ancillas sibi retinere, Et ex tunc incæpit illa impia auiditas possidendi seruos & ancillas, quæ usq; hodie in ipsa secta perdurat. Tandem ista secta illius pietatis culpa in tantum excreuit, ut maliæa Christianorum in persequendis cæteris Christianis, excederet maliam infidelium, & in hoc eorum magistri fierent & prælati, & in culpa discipulos haberent, quos ad perdendum animas magistros habuerant.

Turcæ Theoria.

Et ex tunc intrauit ille nouus et spiritualis Mahometus, nuncius Antichristi, & cœperunt iam ipsi non Sarracæni, sed Theoria, id est, spirituales, nomen habere, eo quod in attrahendis Christianis ad suam maliam, & auertendis a fide Christi & societate Ecclesiæ, quasi supernaturalem uiderentur habere efficaciam. Cum igitur Ecclesia eos corrigere per cæsuras publicas decreuisset, ipsi culpam

pam suam excusare, & seipsos iustificare cœperunt, dicentes, se in hoc Ecclesiæ multum seruire eo q̃ Christianos ab incursu Sarracenorum custodirent. Et tunc addita est eis secunda malicia, scilicet ficta humilitas, hoc est, sui ipsius, sub specie humilitatis, contra Ecclesiam erectio, cuius primum est exterior apparentia in moribus, & exemplaritas simulata, et religionis ficta ostentatio. Et ex hoc hypocritæ nomen & rem sibi non immerito uindicauerunt.

Cum igitur procedenti tempore, crescente culpa eorum & malicia, Ecclesia uideret eos obstinatos, brachio seculari armato contra eos processit, Sed ipsi non cognoscentes, sed defendentes suam culpam friuolam, Ecclesiæ publicæ restiterunt, Et habita contra eam uictoria, terras Christianorum inuaserunt, & more tyrannico omnia deuastantes, totum orientem obtinuerunt. Et ex tunc hostes Ecclesiæ inimici dei facti, ab unitate Ecclesiæ diuisi, ipsi humani generis inimico se subdiderunt. Cuius demum auxilio & potentia freti, etiam uirtutibus & falsis miraculis ipsi clarere inceperunt, ut scilicet præmium suæ disperationis consecuti, & in sua obstinatione omnium malorum confirmati, citius & facilius ualerent imperio diaboli parere, & ad eius libitum animarum perditionem operari, Et ex hac sanctita-

Falsis miraculis clarent Turci.

tis ſpeciē tertium nomen acceperunt, ut ſcilicet idolum uocarentur & eſſent.

Sed q̄ tale fuiſſet initium huius ſectæ, apparet in figura Apo. 13. ubi ultimæ perſecutionis forma ponitur in figura beſtiæ aſcendentis de terra, habentis duo cornua ſimilia agni, & loquentis ſicut draco. Iſta enim beſtia aſcendit de terra, quia à ſolliditate & firmitate catholicæ fidei orta. Habet duo cornua ſimilia agni, malitiam inuidiæ ſub ſpecie pietatis, & nequitiam ſuperbiæ ſub ſpecie humilitatis & obedientiæ conſecuta. Loquitur ſicut draco, quia opera falſorum miraculorum uirtute diabolica ſe facere oſtendit. Apo. 13.

Nunc demum uide, quomodo Eccleſia Antichriſti per omnia ſimilitudinem tenet Eccleſiæ Chriſti, licet peruerſo modo. Illa enim pro fundamento ſuo habet opus ſanctiſſimæ Trinitatis, uni cuiq; perſonæ proprium attribuens. Nam prælatura Eccleſiaſtica eſt opus Trinitatis attributum patri. Exemplaritas, quæ per incarnationem & obedientiam fuit, eſt opus Trinitatis attributum filio. Miraculorum autem operatio, eſt opus Trinitatis attributum ſpiritui ſancto. Adhæc enim tria omnia reducuntur, quæ ad ſalutem animæ pertinent. Ad iſta tria, quæ de principio Eccleſiæ

Anti

Antichristi supra diximus, reducuntur omnia etiam quæ de necessitate fiunt ad damnationem totius humanis.

CAPVT III

Quam terribilis, quamq; timenda secta Turcorum sit.

CVm tam multa, imò fere omnia huius temporis accidentia & occurrentia nobis persuadeant, nos debere esse solicitos, & doceant finem mundi timere, præsertim cum nobis certum sit quod nos simus, in quos fines seculorum deuenerũt. Sacra quoq; scriptura utriusq; testamenti, præsertim ipsa Apocalypsis hoc ipsum nobis persuadet illæq; terribiles et horribiles figuræ Danielis & Ezech. quæ nobis, nõ tã ad sciendũ et intelligendũ quàm ad timendum de ultimorum temporum periculis, scriptis mandatæ sunt, quorum etsi materia descriptionis terribilis sit, effectus tamen multo terribilior sine dubio credendus est. *Figura Danielis & Ezechielis.*

Dispositio quoq; huius mundi, eius senectutẽ et propinquum iam finem nobis aperte demonstrat, salsæt in omni statu, pronitas ad malum, difficultas ad bonum, auiditas prælaturæ, tarditas obedientiæ, artium quoq; curiositas, ædificiorum uaria superfluitas, & in scientijs præsumpta nouitas, & *Signa finis mundi.*

in omnibus denique rebus superaddita, antiquitati nouæ uanitas. Sed inter hæc omnia illa cruenta bestia (sectam dico Turcorum) nos multum solicitare deberet, cuius continuum augmentum, assiduitas prœliorum & persecutionũ, diuturnitas durationis, non aliud quàm aliquod grande discrimen & scandalum, tribulationesq; & miserias extremas denunciat. De quibus tamen omnibus quasi nihil curamus, non ob aliud certe, nisi quia abscondita sunt ab oculis nostris, testante Abbate Ioachim (super illud Apocalyp. 13. Quis similis bestiæ, et quis poterit pugnare cum ea?) ita dicente. Heu heu quot esse arbitror natos in mundo, qui tantæ huius calamitatis angustias non euadent? & nunc se absconditi sunt ab oculis eorum. Infelices matres, quæ tales genuerunt, & ubera quæ lactauerunt filios, miseri parentes, qui pro talibus thesaurizant, nescientes quod cogitet dominus malum super diuites terræ. Audite, audite obsecro uos omnes, qui diligitis natos uestros. Audite omnes, qui paruulos delicate nutritis. Docte filios uestros habitare in syluis, uiuere in deserto de radicibus herbarum. Delitias affluentes derelinquere, et carnis epulas deuitare, ut discant commorari cum feris, donec pertranseat indignatio ista. Hæc ille.

Ioachim Abbas Apo. 13.

Certe et credo, q̃ sicut tempore Noe incredulos aquæ

aquæ diluuij repente occupauerunt, sic istis temporibus fiaet incautos magna uindicta et uniuersalis indignatio diuina ineuitabilis & sempiterna. Istam quoq; extremam neæßitatem Saluator in Euangelio docet declinare & fugere dicens: Nolite timere eos qui occidunt corpus &c. Et sequitur, Timete eum, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennã, & dicit notanter, Postquám occiderit, non determinans. Non enim illa persecutio occidit modo humano, sed diabolico. Communis enim modus occidendi, est corpus & animam ab inuicem separare, Inhumanus, imò diabolicus est animam occidere, & ad infiaendum alios suo fœtore homines, quasi cadauer putridum eam in corpore uiuo sepelire. Sicut enim in electis exterior exemplaritas uirtutis, ad profectum animarum, est bonus odor Christi animæ sanctæ in corpore degentis. Sic nimirum in reprobis, simulatio uirtutis exterior ad decipiendum animas est fœtor animæ in corpore uiuo existentis. Hæc sunt sepulchra dealbata, quorum fœtor infidelitatis, totũ Orientem infecit, & nunc se incipit transfundere in occidentem. Matth. 10 Matth. 23

Sed terribile est ualde, quod sequitur: Habet potestatem mittere in gehennam. O inaudita malitia, O nequitia excedens omnem diaboli astutiam. Quis enim crederet diabolum posse cogere homi

nes ad faciendum malum? Ista tamen maledicta secta, non cum uiolentia, sed longi temporis consuetudine, uoluntatem libertatis aufert, animi firmitatem frangit, cordis constantiam uinat, & in tantã cæcitatem perducit rationem hominis, ut fidem, pro qua prius erat paratus mori, postea infectus et deuictus turpiter negare cogatur. Quis huius pestilentis maliciam ualet euadere? tantæ enim est uiolentiæ & crudelitatis, ut anima in corpore existente, utrunq; hominem occidat, & mittat in gehennam. Quomodo enim uiuere dicendus est, qui toties mortis periculo expositus, aut pecunia uenditus, toties sui iuris proprietatem amisit? Aut quomodo uiuere dicendus, qui mortem toties desiderauit & quæsiuit? Certe si mihi creditur experto, tot mortibus interij, quot inter Turcos dies uixi. Sed non satis dixi, si enim ouis in manibus lupi uiuere per horam non potest, inter quos est solum inimicitia naturalis, quomodo Christianus in manibus Turci uiuere potest, inter quos etiam est inimicitia supernaturalis uel spiritualis? Hoc malũ persuadeo unicuiq; Christiano, quantum possibile est declinare: ab hoc unumquenq; fidelem longe esse consulo. Tanta est enim eius intentio, ut ad intima cordis penetret, nec etiam ipsius animæ præcordia infecta derelinquat.

Caput

Quomodo differant inter se, persecutio corporũ & persecutio animarum.

VT autem uideamus quomodo differant Ecclesiæ prima persecutio, & ista ultima, non incongrue appliari potest figura Apocalypsis 13. Ibi enim fit mentio de duabus bestijs, quarum prima de mari ascendisse dicitur, altera de terra. Et illius est, quæ de mari ascendit, terribilis quidem aspectus, non tamen terribilis describitur. Et quia sicut cultus diuinus dupliciter consideratur, saliæt accidentaliter & essentialiter, sic ad eius persecutionem duplex modus persequendi necessarius fuit, Sicut in his duabus bestijs patet. Fuit enim primo cultus ueri dei impugnatus ab idololatria in accidentalibus, & ideo omnia de prima bestia ad exteriora pertinent. Consistit enim cultus diuinus accidentaliter in compositione morum, & humilitate, & paupertate, continentia, castitate, frugalitate, sobrietate, pietate, uigilijs, & orationibus, oblationibus, sacrifitijs, eleëmosynis, peregrinationibus, Ecclesiarum ædificationibus, et custodijs, & his similibus, quæ corporaliter exercentur Contra talia armauit se gentilitas cum exteriori & materiali apparatu.

Apoca. 13

Cultus dei dupliciter consideratur.

Cultus diuinus dupliciter impugnatur.

Vnde

Apocal.13 Vnde in prima beſtia ſcribuntur decem cornua cum decem diadematibus, & ſeptem capita, cum nominibus blaſphemiæ. In quibus decem cornubus poteſt deſignari omnis potentia, quæ conſiſtit in rebus terrenis acquirendis, gubernandis, diſpẽſandis, expendendis, cuſtodiendis cum omni ſufficientia, in omni pompa, quæ ad hoc pertinet. Per diademata, eorum efficatia in omni pompa, et gloria, & ornatu, quam conſecuti fuerant Romani gentiles in dominio totius orbis, accipi poteſt. Per ſeptem capita non incongrue omnis induſtria, prudentia, aſtutia, qua pollebant ad ſubijaendum ſibi populum & regendum, deſignari poteſt. Nomina autem blaſphemiæ, quid aliud, niſi patrocinii, adiutorium, & fauor, quem habebant à dæmonibus, quos colebant ſuper malitijs contra eccleſiam perpetrandis eſſe poſſunt? Et ſic breuiter in iſtius beſtiæ figura, continetur omnis illius primæ perſecutionis malitia contra Eccleſiam, ad euacuandum cultum dei.

Sed hoc quod dicitur de capite quaſi occiſo in mortem, cuius tamen plaga mortis curata eſt, ſignificatur, quod illius perſecutionis malitioſa intentio, nequaquam effectum habuit. Quia dum ad euacuandum cultum ueri dei, Martyrum corpora immanißimis ſubegit ſupplicijs, & eos uarijs mortibus interfecit: non ſolum nihil obfuit perſecutio

cutio illa, quantum ad meritum uitæ æternæ, sed & animabus & corporibus sanctorum, magnum obsequium præstitit. Et propter hoc plaga mortis eius curata est, cò q; per orationes Ecclesiæ impedita est, ne culpa eius ad ultimum excæssum attingeret, ut saliæt inimicus dei fieret, & plaga eius incurabilis fieret, quia tunc Ecclesiæ orationes ei auxilium esse contra diabolum non possent. Vnde factum est, ut gentilitas propter fidem Christi impugnatam demũ mercretur præmium suæ persecutionis accipere.

Secunda autem persecutio, quia diuini cultus essentialia impugnare debuit, armis se spiritualibus muniuit. Diuinus enim cultus essentialiter in anima & suis potentijs consistit, & ergo non immerito istius secundæ bestiæ duo cornua similia agni describuntur, in quibus simulatio uirtutis & sanctitatis exprimitur contra duas potentias animæ. Et quod loquebatur sicut draco, per quod falsorum miraculorum & uirtutum operatio, contra tertiam potentiam animæ designatur. Quod autem ignẽ de cœlo descendere fcat in terram, illud inordinatum desiderium supernaturalium experientiarum, quæ solent istis temporibus abundare in mentibus simpliciũ, & curiositas ad perscrutandum secreta dei, possumus non incongrue accipere. De imagine autem & charactere bestiæ Apoc. 13

talem

tulem interpretationem formare licet: nam qui propter bona quæ facit, reuelationes uel uisiones spirituales expectat uel consequitur, characterem bestiæ in dextera et in fronte portat. Et sicut prima persecutio totum mundum sua culpa participem fecit, sicut patet in Romanis, qui per totum mundū idololatriam dilatauerunt, sic persecutio secunda suæ malitiæ pestē, quasi neminem nō infectum relinquit. Quis enim simpliciū uel idiotarum, sentiens in se aliquid uel modicum deuotionis, nō statim desiderat habere reuelationes, uisiones, uel scire secreta dei? Sed de desiderio inordinato & appetitu dignitatis Ecclesiasticæ & bonorum quid dicam? est ne inueniendus aliquis, qui sibi oblatū quodcunq; beneficium ecclesiasticum, non sine omni mora & sine omni scrupulo ignorantiæ, uel insufficientiæ immediate non acceptet? Sed de his qui talia tyrannice inuadunt, uel pro pecunia emunt, uel aliis illicitis modis sibi usurpare non timent, Nihil audeo dicere, nisi hoc quod in ista figura ponitur. Et ne quis posset emere uel uendere, nisi qui habeat characterem bestiæ, quasi digito demonstrans præsentem ecclesiæ statū, in quo nihil reperitur, quod à uitio simoniæ sit alienum. Sed nunc in hoc concludendum est, quod licet inter Turcos personaliter non sint omnes, tamen re probi mentaliter ab eorum consortio in culpa non sunt disiuncti.

Romanorum Idololatria.

Simonia in eccl'ia.

Caput

CAPVT V.

De ſolitudine, quam habent Turcæ ad inueſtigandum Chriſtianos.

CVm igitur, ſicut in præcedente capite dictũ eſt, quod illæ duæ perſecutiones diuerſæ ſint, imò oppoſitæ conditionis, neceſſe eſt, ut media, quibus execrandæ ſunt, diuerſa & oppoſita exiſtant. Primi igitur perſecutores nõ multũ laborabant ad inueniendos ipſos Chriſtianos, eò quòd ipſi ſe eis ultro offerebant. Tũc enim maioris meriti erant, qui ſe ultro perſecutoribus offerebant, quam quos ipſi deprehendebant, uel querentes inueniebant. Perſecutores uero animarum fugere & declinare, ad ſalutem neceſſarium eſſe, Euangelium docet, dum eoſdem ſignificando dicit: Oſtendam autem uobis quem timeatis, non enim ſine culpa eſſet, ad periculum animæ ſe ultro exponere. Matth. 10

Ideo nunc de Turcorum induſtria, uerſutia, & nequitia, quam inuenerũt docente eos inſtinctu diabolico, ad inueſtigandos & capiendos Chriſtianos, uidendum eſt. Turcorum uerſutia ad capiendos Chriſtianos.

Turcus magnus ultra execratum ſuum uniuerſalem, ſemper tenet unum execratum particularẽ XX. uel XXX. milia uirorum aſtutiſſimorũ magis quam fortium, cui præfiat unum de omnibus peritiſſimis, quos in ſuo execratu habet. Execratus particularis Turcæ.

Qui quaſi quidam

quidam latrunculi, semel ad minus ad præda exeunt, aliquando bis in uno anno uel ter, secundum quod commoditas se offert, exire comendunt. Et hoc occulte & cum tanto silentio, quod uicini eorum uix possunt eorum recessum perapere, propter causam inferius dicendam. Qui (quia opus totum cum cursu perficitur) cum necesse est equos suos & proprias personas, cum arta industria & disaplina: sciunt ad hoc habilitare & disponere, ita, quod contingat eos per unam totam hebdomodā, die noctuq; currere, & tamen nihil molestiæ, uel ipsi, uel equi eorum, ex impetu illius cursus patiuntur. Vnde tempore, quo ipsis uacat, seipsos & equos suos sic gubernant & nutriunt, ut bene impinguentur & fortificentur. Cum autem intendūt exire, septem uel octo dies ante exitum suum sibi & equis suis cum una arta disaplina, potus & cibi saliat restrictione, & quodā moderato exercitio apponunt diligentiam, ut corpulentia & pōdus corporale tollatur, & sic sagina interior in medullis remanēs, eos habiles et aptos ad cursum reddat, & antequam exeunt, diuulgant se ad uiā & locum ire, ad quem tamen non intendunt, propter decipiendos, si aliqui fuerint exploratores. Et non uadunt, nisi habeant unum aut duos fideles conductores, qui uias & semitas terræ, quo ituri sunt, optime cognoscant, & cum tanto impetu &

Disiplina mil tatis Turcorū.

uelocitate

uelocitate currunt, quod in spatio unius noctis trium uel quatuor dierum uias pertranseunt. Et hoc ideo, ut si aliqui eorum senserint, nullatenus tamen eos præuenire, ad prodendum aduentum eorum possint.

De cognoscendis equorum naturis & conditionibus, tantam habent industriam, ut uideantur omnis artis physicæ peritiam ad plenum consecuti. Ad unicum enim respectum, omnes eius defectus & profectus, & cuius sit utilitatis, ætatis & ualoris immediate discernunt.

Industria Turcorum in cognoscendis eqs

Omitto, quomodo non de frigore hyemis, neq; calore æstatis, neq; incommodo aliquo aëris uel temporis curant, & quomodo non fastidiunt nec abhorrent asperitatem locorum, longitudinem uiarum, et quod magis mirum est, quomodo non portant de cibo & potu, uel armis uel uestimentis, quod potest eis esse impedimento, sed modicis imò paucissimis contenti, ad longissima locorum spatia transcurrunt, nec aliqualiter desistunt, donec aliquos incautos inuadant & satiati domum redeant. Sed de his rebus, hic breuiter dicere uolui quod ea, quæ de eis narrantur, prorsus incredibilia sunt. Nam, ut uerum dicam, nisi me experientia docuisset, & oculis proprijs aspexissem, nullatenus, quæ de eis audiui, credere potuissem. In hoc autem concludere uolo, quod si eorum astutiæ &

Turci patientissimi malorum.

actus scriberentur, libri essent cõpilandi plures?

Quis autem cogitare posset, quanto tremore et stupore concutiantur illi, quos sic incaute & inopinate inuadunt? Certe si ferrea aut etiam Adamantina essent corda, resoluuntur & totis uiribus desituuntur. Quid enim faceret uel quo se uertere deberet, qui subito et inopinate inimicum suum mortalem, extracto gladio, ante se conspiceret? Certe hoc non mediocriter formidabile, sed multũ terribile est, sicut ego experientia didici, & propriis oculis uidi. Sed quo fine omnia talia fiunt? non ad alium sané, nisi ut incaute & sine sanguinis effusione et occisione hominum, capere, & uiuos possint conseruare corpore, quos spiritualiter intendunt occidere. Nisi enim diabolus eis auxilio esset & consilio, nequaquam talia attentare præsumerẽt, neq; perficere possent. Reputant pro magno damno, si unus homo occidatur. Vnde etiam Turcus magnus, cum sit potentissimus, & multas terras & insulas posset ui armorum capere, tamen ita cauet occisionem hominum, quod potius uult eos habere uiuos & tributarios, quàm cum effusione sanguinis capiendo possidere. Vnde nullo modo occidere uolunt homines, nisi extrema necessitate compellantur, scilicet quando se defendunt uel fugiunt, sed omnino conãtur, ut uiuos capiant. Sic de uno homine duplex rapina perficitur. Turcus enim

eus enim intendit uendendo pro corpore suæ cupiditati satisfacere, diabolus autem, fidem auferendo, animam secum in gehennam miserabiliter perducere.

CAPVT. VI.
Quomodo captiuos conseruent, emant & uendant.

VT autem facilius & commodius possint captiui conseruari, habent deputatos mercatores per omnes ciuitates ad emendum & uendendũ homines, q sicut mercatores aliarũ rerũ habẽt priuilegia à rege, ut possint captiuos quoscũq; et à quocũq; captos emere, uendere, impignorare, redimere, secundũ statuta regalia, sup hoc decreta, sine alicuius uel aliorũ impedimento. Neq; hãc emptionem solum in ciuitatibus exercent, sed etiam uadunt in campum cũ exercitu, portantes catenas ut emant captiuos de manibus rapientiũ. Illi enim qui rapiunt, quia gubernare non possunt, statim uendunt maiori uel minori pretio, secundum copiam uel inopiam captiuorum. Nam aliquando in tanta multitudine capiuntur, ut unus homo, ut audiui, ab eis pro uno pileo uendatur. Illi igitur mercatores eos emunt & gubernant, mittentes eos in catenas æreas, decem uel duodecim in unã catenam. Emptores & uenditores hominum.

Neq; medicus aut physicus est, qui ualeat istis mercatoribus comparari, in cognoscendis complexionibus et conditionibus hominum, immediate enim ut in faciem alicuius inspexerint, cuius sit ualoris artis, uel fortunæ, cognoscunt. Nō solum magnos uel prouectæ ætatis, sed etiam paruulos et pueros adhuc in lacte matris, uel etiam eos, quos solent proijcere illi qui rapiunt, ne sint eis oneri, inuentos portant in sacris, & nutriunt cum magna diligentia & mirabili industria.

Quomodo captiui uendantur

Prætrea in omnibus ciuitatibus, sicut ad cætera merimonia, sic etiam ad homines emendos & uendendos, habetur forum proprium, & loca ad hoc legitime deputata. Ad hunc locum et forum, pauperes captiui cum cathenis & funibus ligati, quasi oues ad occisionem, sic dicuntur. Ibi examinantur denudantur. Ibi rationalis creatura ad imaginem dei facta, sicut animal irrationale, uilissimo pretio uenditur & comparatur. Ibi pudendum dictu, masculorum & fœminarum pudenda, coram omnibus contrectantur & manifeste ostenduntur. Nudi etiam compelluntur coram omnibus incedere, currere, ambulare & saltare, ut manifeste appareat, utrum infirmus uel sanus, masculus uel fœmina, senex an iuuenis, uirgo an corrupta sit. Si quos uiderint erubescere, ærea illos magis instant impellendo, uirgis cædendo, colaphizando, ut sic

macte faciant, quod sponte erubuerunt coram omnibus facere.

Sed de hoc modicum dixi. Ibi venditur filius in spiãente et dolente matre. Ibi emitur mater in confusionem & despectum filij. Ibi marito erubescente, uxor ut scortum deducitur, & alteri uiro traditur. Ibi paruulus à sinu matris rapitur, & commotis totis uisceribus, mater ab eo alienatur. Ibi non defertur dignitati, nec paratur statui. Ibi sacerdos et plebeius una pecunia taxantur. Ibi miles & rusticus una statera ponderantur. Initium autem malorum hoc, uide quid sequatur. Attende.

Emitur & educatur, & unius uilissimi rustiã et turpissimi uillani seruitio, uilissimum mancipium perpetuis carceribus condemnatur, nulla amplius est spes libertatis uel requiei, nullum prorsus solatium aut consolatio. Sed & in maioris desolationis opprobrium, totius domus & omnium, quæ in ea sunt onera, suis humeris imponuntur. Et si defectus euenerit, uidebis sicut asinum uerberibus subijã, & inter uerbera cruas & passionis Christi improperium sibi irrogari. Durissima captiorũ seruitus apud Turcos.

De intolerabilibus laboribus taceo, de fame & siti, & nuditatis opprobrio, nihil dico, sed hoc solum adiungere uolo, quod & tanta & tam amara est illius seruitutis animæ & spiritus afflictio, quod & mors ei æquiparari nequaquam possit.

Quid enim facit misera anima, cum se considerat ab omni bono impeditam, & omni malo expositam? Videt sibi dominari inimicum crucis Christi, uidet se oppressam tantis laboribus & uarijs occupationibus, considerat se separatam ob ouili Christi, & traditam in manus & fauces luporum Denique uidet se inclusam perpetuis carceribus, & omni spe frustratam libertatis. Demum uidet se derelictam à deo, & traditam in manus diaboli, certe si optio daretur, magis eligeret mori, quàm viuere.

Attende.

O quàm multi huius calamitatis discrimen non ferentes, in barathrum desperationis ceciderunt. O quàm multi se multis modis mori exponentes, fugerunt & in montibus & syluis fame & siti pericrunt, & q extremum malum est, sibijpsis manus inijcientes, uel laqueo sibi uitam extorserunt, uel seipsos in flumen proijcientes, uitam simul corporis & animæ perdiderunt.

CAPVT. VII.

De auiditate TVRCORVM possidendi seruos & ancillas, & de fuga seruorum & liberatione.

TAnta est inter eos auiditas possidendi seruos & ancillas, ut in tota Turcia una omnium uniuersalis habeatur ista opinio, quod quicunq; potcrit

q; poterit possidere unum seruum uel anallam, egestatem amplius non uidebit. Nec eos fallit ista opinio, nam pro certo credo, quod propter hoc maledicto dei intrat in domum eius, ut frustratus totaliter spe felicitatis æternæ, gaudeat felicitate terrena. Nam ex tunc tanta insatiabilitas cor eius occupat, ut cum unum possederit seruum uel anallam immediate ad habendum secundum toto cordis desiderio aspiret. Et sic deinceps de secundo ad tertium, de tertio ad quartum, & sic crescente culpa, in infinitum se extendit concupiscentia. Ita quod multi inueniuntur, qui uillas de seruis & anallis constituunt, & seruum cum analla coniugio iungentes, domos effiaunt, quatenus ex eis nascentibus filijs & filiabus, suo insatiabili desiderio satisfiat. In toto enim Turcia uix domus inuenitur, quæ uno ad minus seruo uel analla careat. Vnde fit quã tumcunq; in numero & in copia multiplicentur, nunquam tamen ualor uel preaum decrescat, imò potius augetur. Et ex inde etiam ipsorum raptorũ, et etiam mercatorum exercitatur solertia, dum conspiciunt suorum mercimoniorũ preaũ & ualorem ex copia non minui, sed potius augeri. Et sicut dominorũ magna est auiditas seruos possidẽdi, ita et seruorũ est magnũ desideriũ manus eorũ euadendi, nam nihil aliud inter se tractant, non aliud

Opinio Turcorũ de possidẽdis seruis.

cogitant & loquuntur, nisi quomodo & quo fugeant & euadere possint. Sed cũ ipsi domini eorum perpendunt & cõsiderant hoc ex assidua collocutione, statim inapiunt eis negare copiam alimentorum, ne ex superfluitate sibi ad fugam uiaticum præparare possint.

Captiui in Turcia difficillime fugere possunt.

Fugunt multis modis, nihilominus nihil proficiunt, nã uix aliquis fuga euadere potest, maxime de his, qui ultra mare ducuntur. Inuenerunt enim ipsi Turcæ multos & uarios modos eos impediendi, requirendi & inueniendi. Cũ igitur post fugam inuenti fuerint & reducti, duplicatur eis miseria, & si secundo fugerint et fuerint inuenti, iam non est locus ueniæ, sed sine aliqua misericordia uerberantur, cruciantur, et affliguntur. Si autẽ fugiendo perseuerauerint, tenduntur, uel etiam uarijs necessitatibus à fuga cœrcentur. Nam alij eis cibo & potu negato & uestimentis, permittunt mori. Alij massam ferri in pedibus apponunt. Alij colla catenis constringunt. Alij combustis neruis eos claudos reddunt. Alij absassis auribus & naso, inutiles & deformes reddunt & notabiles. Alij etiam crudeliter occidunt & interimunt.

Sed huic incommodo quoddam remediũ inuentum est, quod tamen nõ oẽs, sed solum sapientiores et maiores eorũ obseruant. Vt enim eos à fuga cõpescere, et stabiles reddere possint, inducũt eos ad

accipiendũ

accipiendum pactum libertatis. Quod cum facere contenti fuerint, ducunt eos ad iudicem ordinarium loci illius, & conueniunt cum eis pro certo termino temporis, & quantitate pecuniæ, & firmato super hæc pacto coram iudice & testibus, & chirographo confecto, reddunt eos securos de libertate habenda. Cum igitur hoc, quod in pacto est, persoluerit Iudex cum authoritate Imperiali petitus donat libertate, cum instrumento solenni, quod nemini aliquatenus licet infringere. Per istum modum & ego liberatus fui. Pactum libertatis.

Hæc autem libertas prætritis temporibus erat uniuersalis & larga, ita quod possent ad libitum in Turcia stare, uel reuerti ad patriam. Istis autem temporibus restricta est, ita quod liberatis non licet reuerti ad patriam, sed solum manere in Turcia. Et ergo post habitam libertatem, magna est difficultas posse exire, eò quod in omnibus locis, siue portibus maris, siue alibi, interdictum habetur à rege, quod nequaquam dediti libertati, permittantur ad patriam reuerti.

Sunt & alij quàm plures modi euadendi, inter quos duo etiam magis usitati. Quorum primus est, quod illi, qui possunt habere commoditatem acquirendi pecuniam, à sacerdotibus, peregrinis, et uagantibus, possunt huiusmodi litteras emere, et sic occulte recedere. Secundus est, quia sunt qui-

dam fures, ſub ſpecie mercatorum illorum, qui uendunt homines, euntes de terra in terram, qui cum inuenerint ſeruos uel anallas fugere uolentes, rapiunt eos furtim, & uendunt ad loca remotiora & ſi quos inuenerint magis aptos, ſæpe cũ eis pactum, & poſtquàm ter aut quater iſto modo uẽ diderint, liberos cum literis permittunt abire. De illis autem qui liberantur, pauciſſimi ad patriam reuertuntur, tum quia ibi familiaritatem contraxerunt, uel etiam propter difficultatem redendi, ut ſupra diximus.

CVPVT VIII.

De his, qui non inuiti nec coacti, ſed ſponte huic periculo ſe offerunt, uel ingerunt.

ET ſi de his, qui quotidie inuiti, deuicti & coacti adducuntur, ſecta illa fulimentum, & augmentum recipiat, tamen culpa eorũ in immenſum excedit ſæuus illorum, qui tanquam arida ligna huic inſatiabili incendio, ſine contradictione ſeipſos exponere non deſiſtunt. Iſti enim dum ſpõte ſe quotidie in tanta multitudine ad negandum fidem ingerunt, non ſolum ſibi, ſed etiam cæteris in detrimentum ruinæ fiunt.

De quorum generatione ad plagam Aquilonis quatuor uel quinq; magna regna ſunt ſita, quorũ terris licet Turcus deuictis, longo ante tempore impera

imperauerit, tamen eas propter amplitudinem nequaquam cum Turcis adhuc implere potuit. Quorum hæc sunt nomina: BOSNA, ARNANTLAZ, SLAVONIA, ALBONIA. Vnde usq; hodie gentes illæ terram suam sub dominio ipsius Turcæ inhabitant, sed propter tributa annualia, et onera grauia & multas incommoditates, quas patiuntur, ita depauperati sunt, quod uix se nutrire possunt. Bosna. Arnantelaz. Slauonia Albonia.

Vnde fit, ut æge state compulsi, annuatim tempore laboris ueniant, & per ciuitates Turcorum dispergantur, ut inopiæ suæ, more mercenariorũ, aliquatenus ualeant cum sudore laboris subleuamen inuenire. Et hi, si intemperies aëris non obstiterit, in tanta ueniunt multitudine, quod iam nõ pro alia mercede, sed solum pro uictu laborare cõtenti sunt. Et istis facilitèr persuadetur, ut non recedant. Ideoq; illius idiomatis & generationis tanta iam ibi creuerit multitudo, & maxime in ciuitate regia, quæ Adrianopolis dicitur, q. ferè omnes masculi & fœminæ, parui & magni, hoc idioma loqui didicerint. Nam in curia ipsius regis uix aliquando idioma Turcorũ auditur, eò quod tota curia & maior pars Magnatorum ex abnegatis illius idiomatis congregata existat. Eæ Gog. et Magog Andrianopolis ciuitas Regia

Præterea Turcus magnus ab omni præda et rapina captiuorum, decimas suas habet, & cum sen Ex præda captiuorũ

serit

rex Turcorũ decimas accipit.

ſcrit copiam eſſe illorum, præcipit, ut omnes iuuenes à XX. annis & infra, pro parte decimæ, quæ ad eum ſpectat, ſibi offerantur. Sed & per omnem terrã ſui dominij adhuc multi ſunt de Græcis antiquis, & alijs nationibus, qui caſtella et oppida plurima inhabitant, & ab omnibus ſtatutis & oneribus aliorum dominorum liberi & exempti, ipſius Regis ſeruitijs intendũt, & ad eius curiam pertinent. Horum filios à uigeſimo anno et infra ætatis, miſſis nuncijs de quinquennio ad quinquennium ſibi adducere præcipit, ut diſtributi per curias Magnatũm ſuorum, in moribus & ritibus & in armis erudiantur & exerceantur. Qui dũ ueniunt ad XX. annos uel amplius ætatis peruenerint, reductos ad curiam ſuam, in ſtipendium ſuum eos recipit, & ſibi famulari facit. Tales eorũ linguæ

Ginnitſcheri.

GINNITSCHERI uocantur. Habentur aliquando in curia regis XXX. uel XL. milia. Portant quædam inſignia in ueſtimentis, & maxime in capite: portant enim pileos, uel mitras albas, quibus nemo audet uti, niſi ſit de curia Regis.

Inſignia aulicorum

Et ex illis habentur electi ſagittarij V. uel VI. milium, qui arcum ad ſiniſtram trahunt, & uocantur CZOLACLAR, id eſt, ſiniſtrarij. Iſti habent arcus tantæ fortitudinis, quod ſagittæ eorũ omne ſcutum & loricam penetrant. Et immediate incedunt ante Regem, Et dum rex procedit ad

Czolaclar

campum

campum, his omnibus quasi quodam castro utitur, non enim se mouet ad pugnam. Et si omnem exercitum suũ frangi contingat, nihilominus ipse cum suo exercitu victoriã non amittit. Sicut auditum est factum in isto magno trium dierum & noctium conflictu, quem habuit cum Rege Poloniæ. Vbi licet exercitus suus communis totaliter dispersus fuisset & uictus, tamen ipse cum suo exercitu victoriam obtinuit.

Conflictus Turcorum cum rege Poloniæ.

Ex istis iam dictis seruis, secundum uirtutem expertam in eis, promouentur ad officia regni sui. Vnde fit, ut omnes sui Magnates & Primates totius regni, quasi quidam officiales, & non domini uel possessores sint à Rege constituti. Et per consequens ipse solus dominus & possessor, & legitimus dispensator, distributor & gubernator sit totius regni. Cæteri uero executores, officiales, et administratores secundum suam uoluntatem & imperium.

Turcus magnus solus imperat.

Habet autem inter alios Dominos, duos maiores, qui omnibus aliis præsunt, Vnum citra mare, & alium ultra mare, qui secundum suum imperium & uoluntatem habent omnia negocia regni expedire: qui uocantur BEGLERBEGI, quasi domini dominorum. Exinde procedit, quod in regno suo, quamuis sit innumerabilis multitudo, non potest oriri aliquid contradictionis uel repugnantiæ, sed

tiæ, sed quasi uir unus in omnibus, & ad omnia unita, ad unicum eius imperium respiciunt, subijciuntur, & indefesse famulantur, & sine eius authoritate nemo aliquid intendit præsumere. Si aũt aliquis, siue magnum, siue paruum attentauerit, eo facto priuatus omni beneficio, & reuocatus ad curiam, priori seruituti subijcitur, si non fuerit maior pœna infligenda: sin autem, ad libitum occidit & carceri deputat, uendit, et in seruitutem redigit sine alicuius contradictionis respectu, uel personæ.

Obedientia et concordia Turcorum.

Nunc uero ex hoc quisq; cognoscere potest, quod illorum reproborum & iniquorum concordia, non ex aliquo commodo accidentali, uel exteriori proœdit, cum sint illius crudelissimi tyranni seruitio & regimini taliter & cum tanto timore mancipati, Sed ex quodam essentiali interiori fundamento & causa, quæ est desperatio de bono, et obstinatio in malo: ad quam suis culpis exigentibus, deuenerũt, quasi inebriati, & quodam instinctu diabolico constricti et adunati à furore iusti iudicis, cuius caliçm indignationis biberũt, ut in finem malitiæ et totius peruersitatis posśint sine interrũpsione & impedimento currere, & locũ suo domino diabolo Antichristo præparare. Qui cũ eorum malæ intentionis mensuram impleuerit, et omnium reproborum & iniquorum in se perso-

Vnde ista concordia oriatur.

nam

nam reàpiens malidam, qua dei Ecclesiam impugnauerunt, ad plenũ perfœrit, ita ut se ab omnibus pro deo adorari faciat. Tunc interficet eũ dominus Iesus spiritu oris sui, ut ipse cum suis membris seruitutem sentiat punientis, qui patientiam dei contempserunt, tam diu ad pœnitentiam expectantis &c. 2. Thess. 2

CAPVT IX.

De motiuis persuadentibus istam sectam præferendam fidei Christianæ, & de multiplici genere eorum.

MOtiua autem istam sectam, & hunc errorem persuadentia, sunt in duplici specie, scilicet naturalia, & supernaturalia. Naturalia dupliça, uniuersalia & particularia. Vniuersalia sunt duplicia: alia coniecturæ, alia, experientiæ. Coniecturæ sunt, quæ contingunt à remotis, & solum ex auditis. Experientiæ uero, quæ ex uisu & sensu perapiuntur. De motiuis coniecturæ dicit Abbas [illegible]him, super illud Apocalypsis. 13. Et uniuer[illegible]a admirata est post bestiam. Licet illud in die suo sit complendũ, iam tamen non desunt plurimi, qui admirentur, & quasi titubare incipiunt dicentes: Quod esse creditur hoc iudicium quod tanta multitudo aduersatur fidei, & qđ ita præ- Apocal. 13 Scandalum infirmorũ

prævalere permittitur contra populum Christianum, putas tot milia hominum damnandi sunt, quasi unus homo? putas sine causſa permittit deus illos in tantam excrescere infinitatem?

Hæc dicentes, miseri cæciderunt à fide, nescientes id quod scriptum est: Quàm magnificata sunt opera tua domine, nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ. Vir insipiens non cognoscet, et stultus non intelliget hæc. Cum exorti fuerint peccatores ut fœnum, & apparuerint omnes, qui operantur iniquitatem, Vt intereant in seculũ seculi: Tu autem altissimus in æternum domine. Hoc uero nesciunt stulti, qui admirantur post bestiam, & deserunt fidem Christi, inclinantes se bestiali potestati, & transeuntes ad immundiciã eius, & ipsius se perfidiæ hæredes faciunt, Hæc ille. Psal. 91.

Abbas Ioachim. Hic Abbas Ioachim ponit quatuor motiua conjecturæ. Primo enim sic audientes potentiam ipsius Turci & uictorias eius contra Christianos, & multa mala quæ fiũt quotidie, admirantur & dicunt: Quomodo tanta multitudo contrariatur fidei? quasi dicerent, Cum ipsa ueritas semper prævalet errori, & magis est amata & desiderata ab omnibus, non est possibile, quod tam multi eam impugnent. Ergo ubi multitudo, ibi ueritas. Secundo sic, quomodo possunt prævalere ueritati, cum deus semper sit adiutor ueritatis, uel ipsam tenentium?

tium? ergo qui prævalent, tenent veritatem. Tertio Quomodo possibile est, quod possunt sic multiplicari & crescere, cum omnis error sit sine fundamento, & sic non potest multiplicari? Ergo &c. Quarto sic, Quomodo Deus permittit, ut tanta multitudo transeat in perditionem, cum ipse vult omnes homines salvos fieri? Ergo &c.

Istis motivis vel conæquibus respondet & ipse Abbas Ioachim, per dicta psalmistæ dicentis. Quã magnificata sunt &c. quasi diceret. Cum ipsa natura pro modico grano conservando & nutriendo, in immensum faciat multiplicare paleam et stipulam, & tamen in hoc non errat, quid mirum, si de us propter salutem paucorum iustorum, multos reprobos patitur & supportat? Sed hoc non considerant insipientes, qui pro suis phantasijs & cogitationibus, volunt iudicare de divinis operibus incomprehensibilibus. Psalm. 91.

Motiva experientiæ sunt duplicia, scilicet universalia & particularia. De universalibus notandum. Quod tentationes, quæ fiunt per experientiam visus vehementius se ingerunt quam ille, quæ per auditum & coniecturam percipiuntur, de quibus iam breviter dictum est. De his autem, quæ per visum & experientiam fiunt, nunc diligentius insistendum est. Vnde pro fundamento materiæ hoc considera. Quod in moribus exterioribus

æqualiter se habent boni & mali, licet inæquali intentione, quia sicut bonis omnia cooperantur in bonum, ita econuerso, omnia malis in malum. Vnde si boni bonis polleant moribus, ad exemplum uirtutis fiat: Si autem prauis, ad custodiam uirtutis interioris uel humilitatis fiat. Reprobi autem bonis moribus ad decipiendum, malis autem ad corrumpendum animas fidelium, utuntur. Vnde de primo dicitur. Mollita sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula. De secundo autem, Corrumpunt bonos mores, colloquia prauа, 1. Cor. 15.

Psalm. 54.

Quis enim, non dico simplex tantum, sed etiam sapiens quisq; non moueretur prima fronte uidendo tantam compositionem morum in ipsis infidelibus? Omnem enim leuitatem, in quibuscumq; actibus & gestis, uestitu & apparatu detestantur sicut ignem, abhominantur sicut pestem. Videntes leuitatem Christianorum in uestitu & equitatu, & aliis quibuscumq;, deridens & eos capras & simias uocant. Honestum modum, imò religiosissimam habent in uestitu, tam uiri quàm fœminæ, tam maiores quàm minores, tam curiales quàm etiam ipsi rustici & uillani. Et ita communem & simplicem ut omnino nihil indecentiæ uel inhonestatis, seu superfluitatis uel curiositatis, uel leuitatis possit in eis deprehendi uel notari.

Compositio morum in Turcis.

Qualis uestitus Turcorum.

De his

De his autem, qui religiosiores & deuotiores habentur, quid dicam? Tantum simplicitatis & conformitatis & singularis apparentiæ & exemplaritatis ostendant in actibus, gestis & moribus & uestimentis, ut eos, aliquem modum regularis obseruantiæ, crederes professos. Vestitus Religiosorum.

In equitatu etiam & alijs apparatibus, non solum simplices, sed etiam ipsi magnates, in tantum deuitant omnem strepitum & rumorem, ut nullo modo aliquis equitet equum, qui non sit castratus. In uno enim exercitu centum mille equorum, non audiretur unus minimus rumor uel strepitus alicuius equi. In sellis & in frenis nulla prorsus curiositas, nulla uanitas uel superfluitas habetur. In omni apparatu equorum tenent simplicissimum modum. Nullus armatus incedit, dum ad campum exeunt, sed omnia arma eorum in saranis deferuntur camelorum & mulorum. Nullus discurrit, nullus cū equo saltat uel tempestat, ut est moris Christianorum. Turcꝫ utūtur equis castratis.

Ipsi denique Magnates & Principes ita simpliciter se habent in omnibus, ut ab alijs discerni non possint. Vidi Regem euntem ad Ecclesiam per longum spatium à palatio suo cum duobus iuuenibus. Et hoc uidi etiam, ad balneum euntem facere. Nec reuerentem de Ecclesia ad palatium Nullum discrimen ꝑsonarū inter Turcos

aliquis fuit ausus comitari, nec in platea aliquis sibi ausus est occurrere, uel clamare, sicut solent facere & dicere, Viuat Rex, & huiusmodi.

Vidi etiam in Ecclesia orantem, non in cathedra uel solio regali, sed super terram, substrato tapeto, ad modum cæterorum sedentem. Nec aras cum aliquod ornamentū suspensum uel ostensum seu extensum. Nihil omnino singularitatis in uestimentis uel in equo utitur, quo possit ab alijs cognosci. Vidi eum in exequijs matris suæ, nec possibile fuisset me cum potuisse cognoscere, nisi mihi ostensus fuisset.

Laus Regis Turcorum.

Habet strictissime interdictum, ne aliquis eum comitetur, uel ei occurrat, nisi sua licentia speciali. Omitto multa, quæ de eo audiui, quomodo sit affabilis in colloquutione, maturus & benignus in iudicio, largus in eleemosynis, & in alijs actibus suis beneuolus.

Vnde fratres Christiani in Pera dixerunt mihi, eum intrasse Ecclesiam eorum, & sedisse in choro, ad uidendum cærimonias & modum officij. Ipsi missam coram eo, ipso sic uolente, celebrauerunt, & hostiam non consecratam in eleuatione demonstrauerunt, uolentes eius curiositati satisfacere, nec tamen margaritas porcis proderc. Qui etiam dum cum eis de lege & ritu Christianorum colloquium habuisset, & audisset, quod

Episcopi

Episcopi præessent Ecclesijs, uoluit ut ad consolationem Christianorum aliquem Episcopum adduærent, cui ad omnia suo statu necessaria, promisit se fauorem & auxilium sine defectu præstiturum.

Quis autem, audiens uictorias, bella, & exercitus multitudinem, gloriam & magnificentiam, talem in eo posset simplicitatem suspicari, uel auditam non admirari?

CAPVT X.

De motiuis experientiæ ex particularibus.

MOtiua particularia sunt duplicia, scilicet, extrinseca et intrinseca. Extrinseca sunt ea, quæ pertinent in primis ad mundiciam. Tantam enim in omnibus exterioribus ostendunt se diligere mundiciam, ut quasi omnia quibus utuntur, suspecta habeantur eis de immundicia. Nam in domibus eorum, in quibus ipsi comedunt, nullatenus permittunt, ut habeantur pulli uel intrent canes. Et si casu canis uel pullus tangeret scutellam uel ollam, ex ea amplius nullatenus comederent. Mundicia Turcorũ.

Quando uolunt comedere pullum, prius eum sex uel septem diebus faciunt ligatum teneri, & purum granum comedendum ei tribui.

Si quodcunq; animal moreretur, cui non fuisset insaſa gula cum gladio uel ferro, & effusus ſanguis totaliter, nullo modo ad comedendum de carnibus eius contingerent.

Mundiaa corporalis Turcorũ.

De *mundiaa* autem corporali tanta eſt cura, *maxime illis, qui frequentant orationem*, quod in ueſtibus & in corpore minimam maculam non ſuſtinent. De lotionibus, quæ orationem præcedere debent, *infra dicetur*, cap. 13. Ea de cauſa non bibunt uinũ, nec carnes porcinas comedunt quia, ut ipſi dicunt, hominem immundũ reddunt.

Turcæ uinum non bibũt, nec carnes porcinas edũt

NB

Nullo modo etiam poſt quamcunq; pollutionem naturalem, aliquem ſecum permittit loqui, uel ſe permittit ab aliquo, quantum poſſibile eſt, uideri, niſi prius totaliter in aqua corpore merſus uel aqua perfuſus. Vnde propter hoc in ædificijs continuis utuntur balneis. Vbi autem non habentur balnea, aliquem ſecretum locum præparatum habent in domibus ſuis, ut ſtatim aqua poſſint perfundi antequam domum exeant. Nam pollutum quemq; TSCHVMVP uocant, per qd' notant immundiam, quæ multũ execrabilis habetur apud eos.

Lotiones frequentiſſimæ apd' Turcos ut olim apd' Iudæos.

Motiua intrinſeca ſunt quæ ad appetitum & deſideriũ pertinent. Vnde primo occurrit magna ſimplicitas eorum, quam habent in ædificijs eorũ. Nullã enim omnino delectationem habent in ædificandis

Qualia ædificia Turcorũ.

fiendis & construendis ædificijs siue domibus. Et licet sint ditissimi in auro, & argento, & in pecunijs, tamen omnem superfluitatem & curiositatem ita detestantur, ut paupertatem crederes eos esse professos. Raro est domus aliqua in ciuitatibus de lapidibus, nisi magnorum dominorum, & Ecclesiarum, & balneorum, sed sunt communiter de lignis constructæ.

Miro etiam modo scandalizantur de Christianis propter ædificiorum superfluitatem, hi qui ea uiderunt. Cum autem narratur his qui non uiderunt, detestantur, dicentes, putasne se illi pessimi pagani semper uiuere posse. Attende.

Denicq; ipsi magni domini, quando non fit conuocatio ad campum, in æstate exeunt ad loca amœna, & non curantes de domibus, habitant in papilionibus, & insistunt continuis uenationibus & solatijs.

Prætrea est quædam generatio inter eos non ad aliud nisi ad nutrienda & custodienda pecora operam dans, tenens modum antiquorum patrum & isti sunt innumerabilis multitudinis, ita ut dispersi per totam Turciam, uix sufficiat eos capere terra præ multitudine pecorum & bestiarum. Non enim curant de domibus uel ædificijs, sed circumeuntes terram, secundum commoditatem quam exi

gunt ipsa pascua & aliæ utilitates pecorum. In hyeme enim ad loca inferiora et calida descendunt in æstate uero ad superiora ascendunt loca. Sunt etiam ditissimi & potentissimi in tantum, ut eorum unus cum familia sua & diuitijs, unum exercitum armare & expedire possit, & tamen habitant in uilissimis tentorijs & tugurijs, demonstrantes se non esse incolas huius mundi, sed peregrinos Et hoc agunt ex quodam instinctu naturali quod Christiani propter Christum, & fidem eius facere deberent ex uoto.

Turcæ picturas & sculpturas detestantur.

Nunc secundo, occurrit simplicitas, quam habent in hoc, quod picturas seu sculpturas omnium imaginum sic abhorrent & detestantur, ut Christianos qui in his tantum delectantur, idololatras & cultores dæmonum uocent, & in ueritate esse credant. Vnde dum essem in Chio, & ambasiatoribus Turcorum, pro recipiendo tributo, illuc uenientibus, introductis in Ecclesiam nostram, nolebam persuadere de imaginibus, nequaquã acquiescentes, sed omnibus rationibus refutatis, hoc solum affirmabant, perseuerantes in obstinatia sua, Vos idola colitis.

Ludentes pro pecunia puniunt.

Ludentes etiam pro pecunia, quocunq; modo uel genere ludendi, ita prosequuntur, q; inuentos ignominijs affligant & puniant.

De illa

De illa autem superstitione maxima Christianorum, præsertim in partibus Italiæ, de pingendis & sculpendis armis suis, & scribendis nominibus suis & signis, in tantum generatio Turcorũ est aliena, ut ne uestigium quidem inter eos de hoc possit uideri. Turcæ non curant titulos, insignia &c.

Nec utuntur sigillis in literis Regalibus, siue cuiuscunq; alterius, neq; aliquo alio signo quantumcunq; minimo, sed immediate fidem faciũt, audito solo nomine epistolam mittentis, uel etiam inspecto stilo scribentis. Non obsignant literas.

Omnia ergo talia & similia, quæ habent notam superfluitatis uel superstitionis, ipsi uana & inutilia, & non necessaria reputantes, abhorrent.

Hæc etiam est causa, q; usum campanarum ne quaq; admittunt, nec etiam permittunt, ut Christiani inter eos commorantes, utantur. Nõ utuntur campanis.

De simplicitate autem quam habent in sedendo quid dicam? non enim solum ipsi rustici, uel homines plebei, sed et omnes Principes, Magnates, uel cuiuscũq; dignitatis uel conditionis existant, Ipse quoq; Imperator eorum, siue ad comedendum, siue quodcunq; aliud faciendum, non requirit scamnum uel sedile, uel quodcunq; fulimentum aliud ad sedendum, sed modo puerorum honestissimorum, & quadam decentissima compositione, recumbit super tarram, deferens ipsi naturæ omnia Simplicitas Turcorũ quã obseruant in sedendo.

æqualiter disponenti.

Quales mēsæ Turcorum.

Mensa eorum, ut plurimum est facta de corio communi attonso, uel etiā de corio aruino non attonso, rotunditatem præferens, quatuor uel quinq; palmarum latitudinis, habens arculos per arcutum ferreos, quibus introducta corrigia per modū burſæ clauditur, & aperitur, & portatur.

Inhonestū esse apud Turcos alique calidatū sedere, &c.

Nullus intrat domum, uel ecclesiam, uel aliū locum, in quo intendit sedere, nisi discalceatus. Vnde inhonestum habetur apud eos, ut calceatus sedeat aliquis. Et ut hoc competentius fiat, utūtur quodam genere planellarum (quod lingua eorum BATHMAG dicitur) præsertim fœminæ, quod facile potest deponi, & iterum recipi. Et communiter in domibus, siue in ecclesijs, locus ubi sedetur, stratus habetur tapetijs laneis, uel sarpeis, & ianuis, uel etiam, ubi nexßitas requirit, habentur tabulata à terra propter humiditatem uel immundiciam locorum.

Sed de hoc non taceam, licet cū uerecundia dicam, quam honeste se habeant extra domum, uel in conspectu populi, sicut solet contingere in campo, ad secreta naturæ perficienda. Vnde ipsi utuntur uestimentis & femoralibus multum largis & longis, in anteriori parte apertis. Et sic etiam in medio exeratus, curuatus ad terram, & reiectis abintus retrorsum uestimentis, prius detractis inferius

ferius femoralibus, sine aliqua nudatione corporis perfiat opus naturæ, ita ut nec possit deprehendi, uel suspicari quid fiat. Hoc etiam apud eos multum cauetur, ne ad faciendum huiusmodi opus fiat cœnus quis se uertat ad meridiem, quo ipsi se solem uertere orantes.

Turã uersi ad meridiem fiãt orant.

Insuper si quis stando & erectus, modo Christianorũ, urinaret uel mingeret, pro Hæretico uel excommunicato ab omnibus iudicaretur.

CAPVT XI.

De motiuis, quæ alios attrahunt, & etiam ipsos in suo errore multum confirmant.

SVnt & aliqua Motiua alia, quæ non solũ alios attrahũt, sed etiam ipsos in suo errore non mediocriter confortant & confirmant, & illorum sunt quatuor.

PRIMVM est feruor maximus, quem habẽt ad illius Sectæ defensionem & propugnationem. Vnde quando fit commotio ad congregandum exercitum, cum tanta promptitudine & celeritate cõcurrunt & conueniunt, ut crederes non ad bellũ sed ad nuptias inuitari. Et uix possunt expectare donec ueniat tempus exeundi, imò & ipsi præueniunt. Si quandoq; autem contigerit eos à bello uocari, magno afficiuntur tædio. Et non solum illi, qui

Turã tanta alacritate concurrũt ad bellũ, ac si inuitati fuissent ad nuptias.

qui scripti sunt, sed plures quasi motu proprio ad hoc currunt & festinant.

Quomodo rex Turcorũ congregat exercitum.

Et propterea non multum laborat Turcus ad congregandum exercitum suum, sed solum missis nuncijs ad præsidentes, designat diem & tempus Et illi immediate faciunt præconizare in auditibo & in oppidis, & sic in spacio unius mensis conueniunt in ordine, secundum q; scripti sunt, pedestres seorsum ab equestribus, unusquisq; cum suo Præsidente, eodem ordine, quo & in campo solẽt castra ponere, & ad pugnam procedere.

Turci non utuntur uexillis.

Nec etiam utuntur uexillis, sed ipsi Campiductores pro signo habent lanceã altam, in cuius summitate habent dependentes pilos alicuius coloris, per quod omnes ad eum pertinentes, possunt eum cognoscere.

Et unusquisq; illorum Campiductorum utitur uno tympano magno cum fistula, ad inuocandum suos, & ad conuocandum & prouocandum, quando necesse est ad pugnã. Et illi uocantur CZVMBASTCHI, Et unicuiq; eorum subijauntur Centuriones, plus uel minus, secundum q; requirit exercitus. Et sunt ad minus quatuor, ad maius, decẽ Et isti uocantur TSCHERIBASCHI, quorum unusquisq; præest centum equestribus, qui uocantur CZINGHERI. Iste etiam ordo in pedestribus obseruatur.

Cum

Cum reuertuntur de pugna, unusquisq; siue magnus, siue paruus, se præsentat Registrario, qui est unus de magnatibus, ut si aliquis defuerit, loco suo alius scribi possit.

Si autem Turcus uiderit contra se grauari bellum, statim missis nuncijs per totum regnũ, quartum uel quintum, cum expensis remanentium, cogit exire. Et iste exeratus uocatur ESCHERIOR. Et hoc edicto per nunaos publicato, cum tanto furore prosequuntur, & faciunt, ut unus pro alio se offerat, & ille qui remanet, iniuriam sibi fieri credat.

Insuper dicunt se felices fore, si non in domo inter lachrymas & sputa mulierculorum, sed in campo inter hastas et sagittas hostium possint mori. De eis uero, qui sic moriuntur, non solum non dolent, sed eos sanctos & uictores prædicant & extollunt.

Turci beatos se dicũt, si ab hostibꝰ occidantur &c.

SECVNDVM est uictoria eorum continua contra Christianos, quod aliquem multum mouet ut dictum est in octauo capite, sed minus sapienter ut infra de interpretatione motuorũ patebit. Hoc etiam eos multum confortat & confirmat in ipsa secta. Vnde etiam uictores se nominant & gloriantur, sicut uictores totius mundi. Orant etiã pro uictoribus specialiter in omnibus congregationibꝰ suis, præsertim in continuis post comestionem gratiarum

Continua Turcorum uictoria cõtra Christianos.

Turci iactant se uictores mũdi.

tiarum actionibus. Superbiunt insuper, & Christianos, fœminas despiciendo nominant, & se uiros earũ. Et ut ad hoc magis ac magis inardentur, anteactorum uictorias describunt, decantant, laudant, prædicant.

Turcæ christianos fœminas, se uiros uocant.

TERTIVM est eorum maxima & continua augmentatio, non solum ab his qui inuiti ac uicti adducũtur, uel qui sponte se offerunt, ut dictũ est supra in capite septimo, sed etiam de his, qui inter eos generantur.

Vnusquisq; Turcorum potest habere XII. uxores legitimas.

Vnde unusquisq; eorum secundum legem potest habere duodecim legitimas uxores, Anallas quot & quantum placet sine numero & computatione. Et secundum eandem legem, omnes filij & filiæ anallarũ, habentur æqualiter per omnia hæredes cum uxorum filijs. Vnde mercatores eorum aut etiam alij Domini potentes & diuites, in quacunq; ciuitate, ubi habent practicare, habent unam domum & uxorem, filios & filias. Et per istum modum aliqui usq; ad duodecimum numerum perducunt numerum uxorum. Pauci tamen inueniuntur, qui duas uxores in una domo teneant propter iurgium & inquietudinem earum.

Libertas Turcorum dimittendi uxores.

Habent etiam secundum eandem legem libertatem recipiendi, dimittendi, & non tenendi uxorem, quando sibi placet, sine aliquo respectu. Vnde ligamen matrimonij, quod ipsi KEBNI uocãt

in po

in potestate dicunt esse ipsius uiri, & non uxoris. Et licet quisq; possit hoc soluere ad libitū, non tamen ligare, nisi authoritate ipsius Sacerdotis.

Psiu mal an.

QVARTVM est multitudo ad eos conuersorum, non solum simpliciū, sed etiam sapientiū de omni genere & conditione, & dignitate hominum. Vnde religiosis & sacerdotibꝰ Christianorū ad eos conuersis, meliorem prouisionem faciunt, ut sint exemplum conuersionis aliorum. Vnde uidi quendam fratrem ordinis Minorū, qui magnā prouisionem de camera regis habebat, eò q; fidem abnegauerat. Audiui etiam de uno fratre Prædicatorum, qui fidem abnegauerat: qui dum contra Christianos in quodam nauigio cum Turcis transisset, instante fortuna maris, cæteris ereptis nauigijs, ipse meritò de sua perfidiæ, submerso nauigio solo, in quo ipse erat, æternam perditionem nō immerito susapere meruit.

Multos cō uerti ad Turcos.

Turci neminem cogunt fidē suam negare, nec multū instant de hoc alicui persuadendo, nec magnā æstimationem faciunt de his qui negant. Vnde uidi quendā, qui in curia cuiusdam magni domini puer literis deditus, & tandem optimus sacerdos & plebanus habens uxorem & filios, mortuo domino sine expressione libertatis, ab æmulis uenditioni cum filijs suis expositum, nec dimissum, nisi se ad pluatum hæredum domini sui liberasset.

Hoc autor dicit pro tē pore suo.

Caput

CAPVT XII.

De honestate fœminarum Turcorum.

HOc autem nunc dicere uolo, si quis credere noluerit, in dictamine rectæ rationis se ipsum interroget: tunc ipse mihi testis erit, q̃ a ueritate uacuum nullatenus esse potuit. Si enim in rectæ rationis iudicio, à capite procedit, quicquid in corpore fuerit, quomodo non dicatur procedere à uirorum impudicitia uel lasciuia, quicquid in moribus uxorum inhonestum uel indecens reperitur, cum teste scriptura: Vir mulieris caput esse comprobetur. Certe mihi magna admiratio oritur, quãdo honestatem, quam uidi in fœmineo sexu inter Turcos, considero & impudicissimos ornatus & damnatos mores fœminarum, inter Christianos conspicio.

1. Cor. 11.

Sed hoc quod ibi uidi, ita uniuersaliter in omni loco Turciæ ueritatem habet, ut penitus aliud fieri non uiderim in omnibus ciuitatibus seu locis, quæ perlustraui. Hoc autem quod inter Christianos uideo, non ita commune & uniuersale est, ut uniuersali indigeat reprehensione, sed solum quorundã, non uirorũ certe, sed effœminatorũ hominũ, qui ita in carnalitate submersam habent rationem, ut nequaq̃ discernere queant, quid commune proximorũ saluti expediat, sed solũmodo hæc intendũt,

intendunt, ut ſuis impudiſſimis cordibus & oculis ſatisfaciant in cultu meretricio uxorũ ſuarum.

Nec ipſe uxores propter hoc excuſabiles ſunt q̃ uiris ſuis hoc optime placere ſciunt. Nec uiris cogunctur obedire in hoc, quod obeſt ſaluti, alioqui hoc in ipſis implebitur quod ſcriptum eſt, Omnis mulier quæ eſt fornicaria, quaſi ſtercus in uia, ab omnibus prætereuntibus conculcabitur. Virorum quoq; culpa, earũ culpã excedit, dum earũ effrenatam impudicitiã freno diſcretionis nõ dirigunt. Eccli. 9.

O execranda, imò diabolica impudicitia, quæ quia non poteſt ſingulorum membris ſe ſuppone re polluendam, contendit tamen ſingulorũ ſe oculis et affectibus ingerere proſtituendã. Certe ſunt multo feliciores proſtitutæ in lupanaribus latentes iſtis impudiſſimis fœminis, ad perdendas animas totam ciuitatem circumeuntibus. O talium mulierum omnium infeliciſſimum genus. Putas te tenere iura Matrimonij, qui toties adulterium committis, quoties collum tuum et pectus nudatum, oculos nutantes, faciem placidam, ceruicem erectam, capillos defluentes, oculis impudicorum inicaſti? Sed ô tu uir impudiſſime uxoris non tuæ ſolum, ſed omnium. O proſtibulum Sathanæ, qui talem fõues & nutris laqueum Diaboli, non exiſtimas te redditurum rationem de tot malis, dicente ſcriptura? Qui uiderit mulierem ad cõcupiſcendum eam Matth. 5. Inuehitur author in peruerſos mores & inhoneſtũ habitum Chriſtianarum fœminarum.

iam mœchatus est in corde suo.

Sed nunc ad id reducamus, de quo intentio nostra, Cerœ uiros non immerito dixerim ipsos Turcos, qui dum quilibet eorum duodecim uxores habere sibi licere dicit, in nullam specialiter earum, amorem suum inordinate se transfundere ostendit sed omnibus æqualiter, ad concipiendæ & nutriendæ prolis necessitatem utitur. Et dum unum uirum duodecim fœminis præferri secundũ legem suam docuit, illius infeliciſsimi generis utilitatem, & creatoris sententiam, qua mulieri dixit. Sub potestate uiri eris, cõfirmant. Eos uero qui fœminas sibi dominari patiuntur propter libidinis ardorem, non uiros, sed Ruffianos pessimos ipsiusq; Diaboli adiutores, ad perdendas animas, non immerito esse censendos dicunt.

Turcos ducere multas uxores non propter libidinis ardorẽ &c.

Genes. 3.

Ruffianũ.

Pro magna infamia reputaretur uiro apud eos si uxor sua in conspectu uirorum, siue in domo propria siue extra domum, discooperta facie, apparere uideretur.

Fœminæ insuper eorum simpliciſsimo modo utuntur in uestitu, sine nota alicuius curiositatis uel superfluitatis. In capite utuntur mitris superpositis. Vel ita, ut inuoluta diligenter & decenter mitra, extremitas ueli dependens, remaneat ad dexteram faciei, quam, si domum exire, uel in domo coram uiris apparere contingat, statim circunducre &

Vestitus mulierum Turcorũ.

re & totam faciem uelare, exceptis solis oculis, posſint. Et hoc de omnibus etiam uillanis & simplicioribus dico. In ciuitatibus uero magnum nephas putaretur, si uxor alicuius notabilis, extra domum, nisi tota facie cum subtili serico, ita uelata ut ipsa alios uidere, à nemine autem facies eius uideri posſit, exire compertum fuisſet.

Nunq̃ audet fœmina, ubi est cõgregatio uirorum, apparere, & fõrum adire. Vendere aliquid uel emere fœminam, apud eos omnino illiatũ est.

In Ecclesia maiori locum longe à uiris habent separatum, & sic secretum, q̃ nemo posſit introſpicere uel aliquo modo intrare. Et illum non omnes, sed solum magnorum dominorum uxores, & nunq̃ amplius, nisi in die Veneris, ad unicam orationis meridianæ horam, quæ apud eos solennis est deæt aliquo modo intrare. Dies Veneris apud Turcos solennis.

Collocutio uiri cum muliere in publico ita rara est, ut si inter eos ad annum esſes, uix semel experiri posſes.

Mulierem sedere cum marito, uel equitare, ab omnibus habetur pro monſtro. Etiam in domibus proprijs, uiri cum uxore, nunq̃ in actibus & motibus, uel collocutione, minimum indicium lasciuiæ uel inhonestatis deprehendi potest. Et tanta est maturitas uirorum, etiam in domubus proprijs, ut timor & reuerentia ab omni familia eis exhibe-

atur. Præsertim autem erga uxores rigorem nunq̃ relaxant.

Magni autem domini, quia cum uxoribus suis semper esse non possunt, Eunuchos ad custodiam earum deputatos habent, qui cum summa diligentia ita eas custodiũt, ut conditionem uiri cuiuscunq; penitus ignorare uideantur, nisi mariti sui. Reliqua causa breuitatis transeo.

Hoc autem, quod in domo Patroni mei ultimi (in qua ad uiginti annos fui continue) á fœminis, expertus uidi, longum esset enarrare per singula nihilominus tamen nõ permittit me tacere omnino operis magnitudo. Nam uxor filij eius, quæ annos uiginti in domo eadem transegerat, habens filios et filias, nunq̃ uisa est præsente patre mariti aperto ore uel discooperta faciae comedisse, uel locuta fuisse. Et hũc rigorem reuerentiæ, á prima die, qua hanc domũ intrauerat, nunq̃ relaxauit nec in posterum aliquando relaxare decet. Et ista est omniũ una generalis consuetudo in simili statu degentium apud eos.

Rigor reuerentiæ qui seruatur á fœminis Turcorum.

Est etiam aliud quod strictissime obseruant, facto desponsationis pacto inter filiũ unius et filiam alterius, nunq̃ amplius sponsus aliquo modo audet parentibus uel propinquis sponsæ colloqui uel apparere, usq; in diem nuptiarum, sed declinat, & fugit erubescendo præsentiam eorum, quantum est possibile

possibile. Hoc idem obseruatur ab ipsa sponsa, respectu parentum & propinquorum sponsi sui.

CAPVT. XIII.

De motiuis supernaturalibus & spiritualibus, et primo de professione et lege Turcorũ.

PRofessio, super quam fundata est lex Turcorum, est ista LAALLA, HAHILLALACH, MEHEMET, ERCZVLLACH. Hoc uult dicere secundum communem opinionem exponentium. DEVS EST VERAX, & MAHOMETVS EST PROPHETA eius maior. Omnium opinionum difficultas in isto professionis modo consistit. Si enim se unius Dei cultorem esse persuadere potuerit, uenenum sui erroris sub specie pietatis facilitèr diffundit. Hic est lapis offensionis, ad quem multi impingentes, in laqueum perditionis animarum inäderunt. Hæc est illa mola asinaria, quæ multorum collis appensa, in baratrum desperationis eos demersit. Dum enim simpliciæ audiunt eos idola execrari, & omnem formam uel imaginem, sicut Gehennæ mandium refutare, & unius Dei cultum tam constanter profiteri & prædicare, non manet amplius de eis suspitionis locus. Esaiæ 8. Matth. 18

Sed & quidam de sapientibus, causam durationis illius sectæ, super alias sectas & hæreses, illam dixerunt esse. Quia idola detestatur, et unum

Deum colit. Sed hoc multum improuide dictum ui debitur, si de reproborum duratione, quid scriptura commemoret, diligenter inspiciatur. Deus enim reprobos ideo patienter expectat, ut in die iudicij eos in plenitudine peccatorum puniat. Quos autem hic altius tollit, nec pmittit ex sententia agere, hoc utiq; ideo fiat, ut in pœnis cum eis mitius agatur. Culpa igitur, clementiam expectantis contemnentium reproborum, dum ad infinitum tendit quid agit, nisi ut furorẽ iusti iudicis contra se grassantis sine remedio & fine, seuerius in pœnis uindictam ipsa expectet & reapiat.

Quare deus impios tam patiens est.

Quomodo autem hæc professio interpretanda sit, in cap. 17. dicatur. Quid autem contineat lex huius professionis, hic uidendum est.

Communis opinio ferè omnium Turcorum talis est de lege eorum. Dicunt enim primum, Prophetam magnum, cui data fuit lex primitus à Deo fuisse missum. i. Moysen, cui datus est liber TEFRIT, quem nos Pentateuchon uocamus, & omnem hominem, qui eo tempore ipsam legem obseruasset, saluatum esse.

Opinio Turcorũ de lege sua Moyses.

Cum autem per successum temporis, humana malitia & negligentia, hanc legem corrupisset, in huius præuaricationis remedium, electus est secundus propheta magnus, DAIIT, quẽ nos Dauid dicamus, cui datus est liber CZABVR, quem nos

Dauid.

Psalterium

Psalterium uocamus.

Quo prioris modo seruato, & corrupto, Tertius pphcta magnus subiunctus est IESSE. i. Iesus cui tertia lex cum libro INGILIS, quem nos Euangelium dicimus, missa est, quæ suis temporibus omnibus causa salutis fiat. Iesus.

Ea tandem, præcedentium modo, euacuata. Quartus electus est Mahometus, qui legem cum libro, qui ALCORANVS dictus est, à Deo accepit. Quæ (euacuatis omnibus ante habitis) sola ne cessitatem salutis, donec alia supercrenerit, plene et indubitanter ab eis prædicatur, & diatur habere. Mahometus.

Hæc igitur lex Alcorani, primo in præcepto habet, ut omnis utriusq; sexus, dum ad prouectam peruenerit ætatem, extra limites matrimonij uitam non ducat. Lex Alcorani.

Deinde omnes pari distinctione, ad orationem subijcit, quæ quinq; uicibus in die, quinq; ad hanc deputatis horis & temporibus perficitur. Tempus primæ orationis est, ortus solis, non computando horam, sed accipiendo tempus grosso modo, cò q; ipsi nullam artem habent computandi, sed solum instinctu naturali de tempore iudicant. Ista ergo oratio prima, per quatuor Erket et duo Czalamat perficitur. ERKET est geminata inclinatio, cũ totidem prostrationibus, CZALAMAT autẽ est ipsa secreta oratio, quam facit sedendo post quod- Turã quinquies quotidie orãt.

Turã ignari artis cõputandi.

libet Erket, cum salutatione à dextris & à sinistris, & impressione pacis, quam, utraq; manu in faciem obducendo fiat.

Tempus secundæ orationis est area meridiem, quæ decem Erket & quinq; Czalamat continet.

Tertia oratio in declinatione solis tempore uespertino fit, & ipsa octo Erket & quatuor Czalamat habet, &c.

Quarta oratio quinq; Erket & tria Czalamat continet, tempus areæ occasum solis sibi uendicat.

Quinta & ultima reliquarum prolixior quindecim Erket & octo Czalamat habet, et post cœnam tardiori hora celebratur.

Prima oratio, eorum lingua DAGNANIAS dicitur, Secunda ORLENANIAS. Tertia KINDINANIAS. Quarta ACHSAMNANIAS. Quinta IACZINANIAS. Has horas unusquisq; cum Parochiano suo, & in Ecclesia propria, tenetur orare, nisi legitima causa intercurrente, tunc autem in omni loco hoc licite facere potest. In obseruatione temporis eadem est dispensatio, ut saltem uno tempore supplcat quod alio omissum est.

Dic autem Veneris, quæ apud eos celebris est, attentius orant, nõ tamẽ abstinent aut uacant à quo cũq; labore. In ciuitatibus habetur una solemnis et

primipa-

principalis ecclesia, quæ ENEMESGIT dicitur, ad quam in die Veneris conueniunt, tam ipse rex quando præsens est, quàm alij principes, Et oratione meridiana solenniter peracta, fit prædicatio & eleëmosynarum regalium elargitio. Oratio. Prædicatio Eleëmosynarũ elargitio.

De ordine, honestate, silentio, & deuotione, quæ omnia obseruant in ecclesia, longum foret enarrare per singula, Hoc tamen breuiter dico, q̃ quando in ecclesia Turcorum, eorum silentiũ, & Christianorum in sua ecclesia tempore orationis, tumultum considero, magna mihi admiratio generatur, de tanta ordinis permutatione, unde saliat in illis tanta deuotio, & in istis tanta indeuotio esse posit, cum tamen contrarium esse debere, causa & ratio ipsa requirat. Ordo, honestas, silẽtiũ, deuotio Turcorũ in ecclesia &c.

Habent & inquisitores, qui accusatos de omissione orationis, multis affiuunt ignominijs. Circũducunt enim eos, tabulã cum caudis vulpinis collo appendentes, & non sine taxa pecuniæ dimittunt, maxime si hanc orationis negligentiam, in quadragesima eorum admiserint. Inquisitores hæreticæ prauitatis.

Habent etiam tripliçm lotionem, qua se ad orationem præparant. Prima est perfusio totiũs corporis cum aqua ita diligenter, ut non remaneat locus, quantus est pũctus unius acus, intactus ab aqua, alioquin inualida esset lotio ista. Et propter hoc solent frequenter & diligentissime radere pi- Quadragesima Turcorũ Lotiones q̃bus se Turcæ præparant ad orandum.

los, in omni parte corporis, excepta barba in uiris & capite in mulieribus, quorum pilos multo studio lauant, & cum pectinibus frequenter discriminant, ut aqua penetrare poßit. Incidunt diligẽtißime insuper ungues manuum & pedum. Et propter hanc eandem caussam, reor eos uti circumcisione, ut inferius dicetur in capite uicesimoprimo. Hæc lotio, ut supra dictũ est in capite decimo post quantamcunq; pollutionis maculam, necessaria est, & uocatur ZCOAGIGRINEG.

Turci circũciduntur

Secunda lotio uocatur TACHRIAT, & est necessaria, quandocunq; opus naturæ exercetur, uel etiam aliquid uentositatis emittitur: tunc enim in aliquo loco secreto, pudenda & posteriora abluenda sunt.

Tertia lotio uocatur APTAN uel ABDAS, & est necessaria, in quinq; sensuum organis, incipiendo à manibus: quibus lotis cum brachijs, usq; ad cubitum, procedit ad os & nares, deinde abluta tota facie cum oculis, transit ad aures, & manu cum aqua, superducta capiti, descendit ad pedes, & cruribus usq; ad tibias ablutis, perficitur. Hanc lotionem in omni loco libitum est peragere, & nõ est necessarium, ut præcedat unamquamq; orationem, nisi forte aliqua immundicia hoc exigente. Si autem post primam orationem poterit caueri omis immundicia, eadem die ad omnes orationes nõ requiritur

quiritur alia lotio. Aliqui tamen pro deuotione, et pro maiori cautela, eam frequentare solent.

Habent & unam Lunationem, inter duodecim lunationes anni communis, in quâ ieiunant. Et quia annus solaris non concordat in mensibus cum anno lunari siue emboliſmo, & ipſi hanc cõputationem ignorantes, computant duodecim lunationes pro anno. Ideo menſis Ieiunij eorũ nũc in hyeme, nunc in æſtate contingit. In ipſo autem ieiunij die, abſtinent ab omni genere cibi & potus In nocte autem omni genere ciborũ, et quoties placet utuntur. Ieiunium Turcorum. Turcæ ieiunantes nõ edũt ĩ die.

Habent & unũ Paſcha in fine ieiunij, in quo uiſitant memorias mortuorum ſuorum, ibidem orantes, & quæ ſecum portauerunt, comedentes, & inuicem oſculantes, dicũt, BAARAM GLV TIOZONG, hoc eſt, ueniat tibi bonum Paſcha. Et hæc omnia obſeruant in ſecũdo Paſchate, qđ in ſexageſima die poſt primũ ælebrant, eò q, tũc uel in ipſo die peregrini eorum in MECHE ælebrant, & peraguntritum peregrinationis ſuæ. Paſcha Turcorum.

Nam magna multitudo de ſecta illa, non ſolũ de genere Turcorum, ſed etiam de omni generatione, quæ illi ſectæ deſeruit, ſaliçt Arabes, Sarracæni, & Tartari, annuatim uiſitant memoriã et SEPVLCHRVM MAHOMETI, in loco, qui ab eis in corum idiomate, MECHE nominatur, & Sepulchrũ Mahometi uiſitatur.

cſt

est ultra Hierusalem ad sexaginta dietas.

Et non possunt transire illuc, nisi cum Camelis, eò q. arenosa & aridissima est uia illa. Vnde Soltanus habet ad hoc præparatos Camelos pro peregrinis ducendis.

Habentur autem & Christiani peregrini, qui sepulchrum Mahometi uisitauerint, in magna reuerentia & reputatione, et uocantur HATSCHILAT, & utuntur multis priuilegijs. Vnde & in iudicio, unius eorum testimonium, pro tribus aliorum testimonijs acceptatur, & pro eis specialis fit oratio, sicut pro uictoribus.

Hospitalia pro peregrinis.

Et propter eos duo habentur genera Hospitaliorum in omni loco: Vnum in uijs, & aliud in ciuitatibus. Hoc quod in uijs, uocatur CZEVVENCZCREII. Et est ædificatio magna in locis, ubi non inueniuntur habitatores sufficientes ad susapiendum uiatores & peregrinos. Hoc quod in ciuitatibus est, uocatur YMARAT, quæ sunt ecclesiæ magnæ ædificatæ à Regibus & Principibus, & dotatæ multis possessionibus, ita ut omni die potest fieri bina refectio aduenientium, & primo peregrinorum, secundo studentium ad hoc scriptorum. Quibus refectis, si quid superfuerit, omnibus indifferenter distribuitur. Et hoc quotidie, tempore prandij, & tempore cœnæ.

Sacerdotes.

Sacerdotes autem & studentes, qui ibi scripti habentur

habentur, pro refectione obligantur ibi peragere speciale officium, pro anima illius, qui hoc fundauit & instituit. Studentes.

Habent insuper Gymnasia magna & multa in quibus docentur quedam leges aulcs æditæ à Regibus, pro gubernando regno. In quibus qui magis profiãt, promouentur ad beneficia, ad iudicandum & regendum populum, Et habent duplicem gradum: Minores, qui MINETSCHVZ uocantur, Maiores uero MVDERIS. Gymnasia

Minus docti uocantur TAMSMAN, quibus suffiat, ut Alcoranum bene sciant, & cæremonias quæ ad orationem et cultum legis pertinent. Et secundum hoc habentur prouisiones corũ. Nisi enim sint iudices, uel Registrarij, uel Iurisconsulti, qui CALIFE dicũtur: qui sibi uacare non possunt Non habentur aliæ prouisiones, nisi q, sint liberi, & exempti à seruitute & oneribus communis populi. Iurisconsulti.

Sacerdotes enim non habent occupationem circa curam animarum, in audientia confessionum, & ministratione Sacramentorum, & uisitatione infirmorum, uel sepultura mortuorum. Nec habẽt magnam curam ecclesiarum cum reliquijs & paramentis, & sacrorum uasorum & altarium, de quibus omnibus nihil habetur apud eos. Nõ enim possunt pollui ecclesiæ eorum uel perdere sanctitatem Qualis religio, tales Sacerdotes

tatem, quam non sunt consecutæ. Nullam etiam differentiã sacerdotes eorum à communi populo, nec ecclesiæ eorum à domibus communibus habent. Orationum numerum possunt sacerdotes, ut alij, sine omissione laboris implere: nõ enim uacant meditationibus, uel studijs literarum, sed solatio uxoris, & communis familiæ, iumentorum & possessionum, mercantiæ & usuræ, locis & uenationibus, auibus & canibus uenatorijs. De quibꝰ omnibus & similibus nihil est eis illiatum nec prohibitum. Qualis enim lex, tales & sacerdotes, & qualis cultus, tales ministri.

Quibus rebus uacent Sacerdotes Turcorum

De his quæ dicenda essent, exæderent mensurã calami & chartæ, sed hæc breuissime perstrinxi, ut darem occasionem reliqua inquirendi, & diligentius perscrutandi: pudet enim & tædet me me dicere, quæ de his uidi & audiui in particulari.

CAPVT XIIII.

De Motiuis supernaturalibus & Religiosis.

Augustin. de ciui. dei li. 20. ca. 19

S. Anctus Augustinus de ciuitate dei lib. 20. ca. 19. de signis & prodigijs mendacibus loquẽs ait, q̃ signa & prodigia duobus modis dicuntur mendacia. Vno modo, quia decipiunt sensus hominum uirtute & arte diabolica, ut credatur fieri qd̃ in ueritate non fit, ut sunt phantasmata. Secundo modo

modo, quia trahunt credentes ad mendacium, ut scilicet credant fieri uirtute diuina, quod diabolus facit. Vel ut credant sibi fieri pro salute, quod ad damnationem fieri constat. Vnde q; ignis descendit de cœlo, & combussit familiam ipsius Iob, non erat mendacium, licet fieret operatione diabolica, Deo permittente. Iob .1.

Istis igitur modis, credendum est unicuiq; fideli prodigia & signa innumerabilia mendaciter fieri per religiosos ipsorum Turcorum, tam in uita eorum, quàm etiam post mortem. Nam tanta est potentia diaboli in eis, ut potius uideantur diaboli incarnati, quàm homines. Secundum enim differentiam quam habent in habitu exteriori, latet etiã ipsa diabolica uirtus in eis. Quidam enim in eis præferunt maximam patientiam, & isti exterius non portant aliquem habitum, sed nudi incedunt solum cooperientes uirilia. Signa et prodigia innumerabilia fieri per religiosos turcorum.

Et in in ista specie religionis inueniuntur aliqui tantæ perfectionis, ut quasi impassibiles sint, ut nihil exterioris impressionis sentire ualeant. Nã in maximis frigoribus hyemis ipsi nudato toto corpore incedunt, & non sentiunt. Et hoc similiter in caloribus æstatis. Isti suæ probationis rationes & patientiæ ueritatẽ ostendũt in uarijs stigmatibus combustionũ, & cicatricibus incisionũ corporũ suorũ. Nam si quis probare uoluerit, facit sibi apponi Si obseruãtia stricta, ut uocant, sanctũ facit, hi certe oĩm sunt optimi sancti, et sanctiores

ipſis Carthuſianis noſtris.

apponi ignem, uel inàdere carnem gladio: quæ oĩa tantum ſentit, ac ſi lapidi ignem apponeres, uel lignum gladio inàderes.

Alij ex eis magnam præferunt uirtutem abſtinentiæ, de illis diœbatur, q̃ ad tantam perfectionẽ perueniunt aliqui, ut rariſſime cibum & potũ ſumant. Aliqui autem & magis perfecte, ſine omni potu & cibo corporali uiuunt.

Alij ita magnam paupertatem habent, ut omni no nihil de terrenis cogitare aut curare dicantur, nec in craſtinum aliquid retinere.

Hi plus q̃ Pythagorica ſunt.

Alij perpetuum ſilentium tenent, & mutorũ nomine, CZARMVTLAR, nuncupati, nullam cum hominibus conuerſationem agunt, ne ad loquendum prouocentur. Quorum unum uidere potui non ſine admiratione.

Portentoſa quorundã Turcorum abſtinentia

Alij Viſionibus, alij reuelationibus uarijs ſunt donati, Alij raptus, alij extaſes ſupernaturales habent. Et ſecundum hoc, nullus eſt inter eos, qui non conſequatur aliquid experientiæ ſpiritualis, per quod poteſt haberi certa coniectura & cuidẽs iudicium, q̃ ſit de numero & ordine DERMSSCHLER. Hoc enim eſt nomen omnium in tali ſtatu degentium.

Et ſecundum uarietatem ipſarum experientiarum ſpiritualium uel ſupernaturalium, etiã differũt in habitu, et in modo uiuẽdi. Nã unuſquiſq;

portat

portat ſignum ſuæ profeßionis. Si enim uideris ali quem in capite deferre pennas, denotat eum meditationibus & reuelationibus deditum eſſe.

Si portat habitum conſutũ uariorum colorum pecijs, ſignificat paupertatem.

Illi qui inaures portant in auribus, ſignificat ipſos obedientes eſſe in ſpiritu, propter raptus frequentiam.

Portantes catenas in collo uel in brachijs, denotat uiolentiam uel uehementiam, quam habent in extaſi. De patientibus ſuperius dictum eſt, qui nudi ambulant, & ſic de alijs multis.

Varios etiam modos tenent uiuendi. Illi enim qui minus periti ſunt in ſpiritualibus, ſcilicet in raptibus & alijs, communem uitam ducunt, & habitant inter homines. Alij uero ſeorſum habitant, congregati per modum uillæ. Alij etiam ſolitarij in nemoribus, et ſolitudinibus uitam ducunt. Alij in ciuitatibus hoſpitalitatem exercentes, quorum domus TECHE uocantur. Recipiunt hoſpites ſaltem ad quieſcendum, ſi non habent unde reficiant. Alij ex mendicitate continua uiuunt. Alij in ciuitatibus portantes aquam cũ utribus, de meliori aqua quæ ibi reperitur, & circumeuntes ciuitatem, omnibus præbent ad bibendum recentem aquam, & nihil mercedis petunt, ſed ſolum ſponte oblatum recipiunt. Alij habitantes circa ſepulchra nomina-

Vide in quot ſectas religioſi Turcorum ſint diuiſi.

corum

rorum sanctorum, & custodientes, & de uotis & oblationibus populi uiuentes.

Vtrum autem omnes uxores habeant, peràpo re non potui, eò maxime, quia de lege Turcorum, quæ hoc præcipit, ipsi nõ curant, ppter opinionẽ ipsorũ ab alijs differentem, de quo infra dicetur ca. 20. Non enim obseruant alias cerimonias legis, in orationibus & lotionibus, & alijs similibus. Quapropter etiam quia forma aliarum uirtutum, in eis supernaturaliter exercetur, ut dictum est, credendum est, q; etiam prodigium continentiæ non debet deesse.

Religiosi Turcorũ per omnia sunt similes nostris Phariseis

Illud uero magnum portentum, de quo magnus inter eos est rumor (scilicet plures conceptos esse et natos sine uirili semine, qui NEFES OGLI dicuntur, de quibus etiã in sequenti capitulo fit mentio) credendum est, fieri per fœminas non corruptas carnali corruptione. Potest tamen esse, q; ipsæ matres talium, sint uxores religiosorum, & propter prodigium continentiæ eorum, nascantur eis filij modo non naturali, sed modo alio diabolicæ dispensationis, hominibus occulto.

Plures cõ cepi & nati sine uirili semine

Vnde propter hoc ipsis Turcis non uidetur insolitum, quod Christiani dicunt, imò ipsimet dicunt, et confitentur, Christum ex Maria conceptũ & natum sine humano semine. Quocunq; hoc modo fiat, licet sit insolitum & mirabile auditu,

non

non tamen impoßile uidebitur diabolicæ potentiæ ſi cæteræ opera inſpiciantur, quæ in eis et per eos operatur.

Agunt ipſi Religioſi eorum quaſdam feſtiuitates, uel propter uota populi eis oblata, uel propter prædeceſſorum memorias, uel etiam propter communem populi neceßitatem, ſcilicet pro pluuia impetranda, uel ſerenitate, & huiuſmodi. Tunc conueniunt, & congregantur omnes qui ſunt in locis propinquioribus, et fit primo omnium communis refectio, occidunt enim animalia ſi habent, ſi non habent, ſaltem de leguminibus uel riſo, ſecundū facultatem ſuam abaria qualia poſſunt. Quo modo feſtiuitates Turci celebrant

Et completa refectione, ille qui primus eſt inter eos, accepto tympano facit modulationem, ſurgentes cæteri per ordinem, incipiunt ludere. Vocatur autem feſtiuitas eorū MACHIA, ac ludus CZAMACH, qui fit quadam totius corporis regulata & bene modificata agitatione, cum honeſtis et dignis & ualde decentibus omnium membrorum motibus, ſecundū modulationem menſuræ inſtrumenti muſici, ad hoc conuenienter aptatæ, & in fine per modum uertiginis, quodam motu uelociſſimo, & circulari rotatione, uel reuolutione, in qua totius ipſius ludi conſiſtit. Nam feruentiores eorum, in tanta ueloci tate reuoluuntur, ut nō poſſit, utrum ſit homo uel ſtatua, diſcerni ab intuentibus. Et oſten- Ludus.

dunt se in hoc quasi supernaturalem agilitatem corporalem habere. Et licet aliquis possit eos imitari in cæteris ipsius ludi gestibus, in isto tamen revolutionis actu, nemo eos quantumcunq; aptus & agilis fuerit, potest aliquatenus imitari.

Postq; igitur singuli luserunt, surgunt omnes simul, & confuso ordine ludunt, emittentes quasdam imprecationis uoces, pro salute eorum, qui eis uoca sua uel eleëmosynas largiti sunt.

Carmina. Vtuntur etiam quibusdam carminibus, à prædecessoribus suis sibi traditis, qui eos dum in raptu uel extasi erant, in spiritu locuti sunt, qui suauis sunt facundiæ & rithmaticæ prolati, & facilitermentè retinentur, & secundum materiam de qua tractant, uel longiores, uel breuiores existunt. Alii qui enim sex uersus, alij octo uel decem, alij plus, alij minus continent. Et trahunt omnes cærimonias legis Turcorum & ritus, ad sensum spiritualem quorum ego magnam habui copiam, tam in scriptis q̃ in mente, & delectabar in eis, cò q; magis Christianam religionem confirmant q̃ Turcorum. Vnde sacerdotes eorum nõ accipiunt eos ad authoritatem, dicentes, illos qui eos dixerunt, non intellexisse quid dicerent, quia in raptu uel extasi positi, & extra sensum constituti erant, dum eos dicerent.

Quando

Quando igitur ipsi religiosi sunt inter homines, unusquisq; suæ perfectionis uel professionis signum ostendere conatur, & inter cæteros actus suæ ostensionis, nullus est tam prouocatiuus deuotionis uel feruoris, sicut ipse ludus eorum supra dictus. Nec careret mysterio, nam et sancti Prophetæ antiquitus huiusmodi ludis utebantur in suis festiuis officijs. Sicut habetur de Dauid, q̃ ludebat ante Arcam dñi, & de multis alijs ueteris Testamenti. 2. Reg. 6.

Dum enim quidam eorum in domo nostra hospitaretur, post cœnam surrexit, & præsiluit se, & incæpit ludere, & dum se reuolueret, audiebantur quædam uoces ex ipso sonantes, ita q̃ omnes, qui in domo erant, attoniti ex admiratione, uix poterant à lachrymis continere.

Alia uice quidam eorum, dum essemus in cœna, repente raptum incurrit, et totaliter extra se, usu omnium sensuum destitutus, quasi mortuus sedebat, nihil mouebatur, uel sentiebat. Sæpius autẽ apud eos hospitantes, de sermonibus supra dictis, consolationem præbebant audientibus. Sunt enim tantæ exemplaritatis in omnibus eorum dictis & factis, in moribus & motibus, tantam præferentes religionis ostensionem, ut non homines, sed Angeli uideantur esse. Nam in facie eorum quandam spiritualis repræsentationis notam habent, ut si nunq̃ amplius uidisses cũ, q̃ solius uultus intuitione cum

Tam mag nam esse sanctitatis speciem in Religiosis Turcorũ, ut non homines, sed

angeli uideantur esse.

statim cognoscere posses.

Ex fructibus eorũ agnoscetis eos.

Sed quia satis de exteriori apparentia eorum locuti sumus, nunc ultimo uideamus si possumus, fructus, per quos esse cognoscendos tales interius, saluator dixit Matthæi 7. Si quis enim uoluerit dicta eorum & facta priuatim, & in particulari perscrutari, tantã in eis inueniet ambitionem propriæ reputationis, & tantum spiritualis superbiæ uenenum, ut hoc quod dicitur Angelum sathanæ se

2. Cor. 11. transformare in Angelum lucis, proprie de ipsis possit intelligi. Nam ipsi dicunt se præ cæteris à

Nonne similiter affecti nostri sunt religiosi.

Deo electos, & quasi amicos Dei, se ab omnibus debere honorari. Dicunt, se gratiam Dei specialiter ab alijs & præ alijs consecutam, ita ut nemo possit saluari, nisi mediante gratia eorum. Et propter hoc dicunt, uota & eleëmosynas totius populi debere sibi. Vnde si etiam eos aliquis in modico offenderit, statim uindicando, indignationem Dei sibi imprecantur.

Patientia Iustiariorum.

Quidam enim eorum, dum ad hospitandum uenisset in domum cuiusdam diuitis in partibus illis ubi ego eram, non longe distans à uilla nostra erat domus eiusdem diuitis, qui dum circa pecora occupatus cum familia, quia tempus erat pluuiale, non attendisset hospiti secundum uoluntatem eius. Ille immediate de domo exiens, uociferando & imprecando eis indignationem Dei, recessit. Eodem anno in

no in tantum uindicta Dei secuta est, ut in domo illa, nec de hominibus, nec de pecoribus aliquid remanserit, quin omnia interierint. Et hoc de multis alijs audiui factum, unde multum cauetur ab omnibus, ne in aliquo offendantur. Ex hoc considerare potes, quod istæ non sunt conditiones amicorum Dei, qui uult omnes homines saluos fieri, sed ipsius diaboli, qui non quærit, nisi perdere. 1. Timo. 2. Iohan. 8.

De hac autem materia, adhuc aliqua sum dicturus in sequenti cap. Hoc solum addere uolo, q. omnem maliciam & uersutiam diaboli cæ fraudis, omnes deniq; nequitias artis eius, ad perdendas animas, plenissime in istis reprobis reperiri nullatenus dubito.

CAPVT XV.

De motiuis supernaturalibus, prodigijs, & signis mendaabus.

INter cæteros huius sectæ, qui post mortem signis,, & prodigijs mendaabus claruerunt, & adhuc quotidie clarent, est unus principalis qui magnæ reputationis & uenerationis habetur in toto Turcia, cui nomen SEDICHASI, quod interpretatur sanctus Victor, uel uictorioſus inter sanctos, cuius sepulchrũ sacrum est, inter fines OTHMANI & KAROMANI. Et licet isti duo frequenter inter se discordias habeant, & unus inuadat terras alterius, nemo tamen est ausus aliquan- Sepulchrũ Sedichasi.

do appropinquare sepulchro eius, uel terris ei propinquis aliquid mali inferre, quia, sicut sæpe expertum est, qui ausi fuerunt facere hoc, magnam in eos secutam eius ultionem fuisse.

Et illa est inter eos omnium communis opinio nunq̃ aliquem fuisse fraudatum desiderio suo, de his q̃ implorant eius auxiliũ in quacunq; necessitate, permaxime autem in bellorum factis & negocijs præliorũ. Et hoc probat magna multitudo uotorum, in omni genere animaliũ & aliarũ rerum & pecuniarum, quæ annuatim a rege & principibus, & totius uulgi multitudine cõmuniter ad eius sepulchrũ deferuntur. Maxima namq; fama & æstimatio habetur de eo, non solum inter Turcos, sed etiam in omnibus huius sectæ nationibus.

Signa & ꝓdigia etc

De his aũt signis & prodigijs, hoc dicere uolo q̃ maior celebritas habetur de eo inter oẽs Mahometistas, q̃ habeatur de sancto Antonio inter Christianos.

Et est alius uocatus HARSCHIPET (TECH qui interpretatur quasi adiutorium peregrinationis, qui etiam multum inuocatur & uneratur, maxime a peregrinis, qui eius auxilium frequenter experiri dicuntur.

Alius dicitur ASCIKPASSA, q̃ ab amore nomẽ habet, & dicitur quasi patronus amoris, q̃ in matrimonio existentibus sicut in portus periculo, uel habendæ

habendæ prolis desiderio, uel discordantibus marito cum uxore, & pluribus talibus necessitatibus opem ferre dicitur.

Alius VANPASSA, discordantibus patrocinium concordiæ confert, de quo dicebatur, q̃ quærentibus se nunc iuuenis nunc senex apparebat. SCHEYCHPASSA conturbatis & tribulatis solatio esse solet. Dij auxiliares Turcorum.

In illis autem partibus ubi steti, multi fuerunt olim, qui pro Sanctis habebantur, quorum nomina nesciuntur, nihilominus sepulchra eorum habentur in magna ueneratione: nam si pro pluuia habenda, uel serenitate consequenda, uel pro quacunq; alia necessitate solicitudo incumberet, conueniunt super sepulchra eorum, & uota sua & orationes facientes, magnam spem exauditiõis suæ reportant. Quibus ego sæpius interfui cũ eis, caussa habendi aliquid boni de his quæ portant ibi ad comedendum.

Inter illos aũt duo sunt, quorũ nomina sciuntur: quorum unus GOI, uel MIRTSCHIN, alter BARTSCHVMPASSA nũcupatur: quorũ mira gesta narrabantur in eisdem partibus, maxime circa custodiam & conseruationem pecorũ & aliorũ animalium, præcipue illius, qui dicitur GOI, uel MIRTSCHIN, de quo ipsa domina mea sæpissime mihi narrabat, q̃ magna beneficia eius consecu- Deus pecorum.

ut fuisset aræ custodiam suorum uitulorum, unde annuatim ei certam quantitatem butyri uouebat, & reddebat. Addidit etiam dicens. Si quando obliuiscor uotum reddere, statim damnum aliquod incurro: sed & mihi persuadebat, ut eũ inuocarem, dum in pascendis ouibus, lupum haberem infestum.

Sed nec silentio prætereundum existimo, quod dominus meus sæpissime solitus erat narrare. Dicebat enim, q̃ cum uno dierum unus Taurus suus de armento de sero cæteris uenientibus pecudibus defuisset, statim ut in illis partibus moris est, pro uocatis omnibus uicinis, per modum uenantium, unusquisq; cum pharetra, & arcu, & canibus, ipso sero transeuntes ad propinquiora loca syluarum, nullum penitus indicium inuenientes, reuersi sunt. In crastino eodem quo prius modo perlustrantes omnia loca pascuarum, nihil omnino profecerunt. Die tertia cum iam aduesperascente die fatigati, & omni spe frustrati essent, in reuersione subito inopinate dominus meus conuersus ad se, mente quoddam uotũ concepit, scilicet, q̃ pro amore sancti GOIVELMIRTSCHIN, si iumentum repertum fuisset, unum panem calidum, quẽ ipsi PAFLAMA uocant, butyro superposito, cũ peregrinis comedere uellet. Adhuc eo cogitante ista subito concursus cum clamore exoritur, & eæ

Taurus hærẽs cornibus in quadam arbore furcata inuenitur, & cò mirabilius, quia per triduum locum eundem inquirendo pertransierat, nec possibile fuisset à feris saluum potuisse Taurum remanere.

Cum dominus meus uotum quod conceperat omnibus retulisset, in stuporem conuersi, Deo gratias agentes, & merita et nomen GOIVELMIRTSCHIN extollentes cum lætitia & gaudio reuertentes, non solum de tauro inuento, sed etiã miraculo, quod experti sunt. Dij auxiliares.

Est & alius, cui nomen CHIDERELLES, q præapue uiatoribus necessitatem patientibus, solet esse auxilio, cuius est tanta existimatio in tota Tartaria, ut uix aliquis inueniatur, qui in necessitate auxilium eius non senserit, uel à senciente narrare non audierit. Iste solet apparere in forma uiatoris, griseam equam insidentis, & statim uiatori necessitatem patienti subuenire solet, siue cum inuocauerit, siue eius nomen ignorans, se deo cõmendauerit, ut à pluribus narrantibus compertũ est.

Sed alterius prodigium narrare me compellit euidens ueritas, quod narrabatur ab his, qui de eius cognatione adhuc superstites erant.

Fuerunt enim quodam tempore Religiosi loci illius, qui nobis uicinus erat, diffamati per suspitionem de quodam tradimento contra regem facto

super

ſuper quo nimis indignatus Rex, omnes igne comburi mandauit. Ille autem qui inter eos primus erat, dum pro excuſatione & ſatisfactione ſua & ſuorum, nequaquam eum placare potuiſſet, facta conteſtatione ſuæ & ſuorum innocentiæ corã Deo ipſe coram Rege primus ardentem comburendus intrauit furnum, & quouſq; totum incendium circa eum refrixit, omnino illeſus remanens, furorẽ Regis mitigauit, ſeq; cum ſuis à periculo mortis eripuit, & poſteritati ſuæ, necnon & uniuerſæ genti illius ſectæ, ſolenne exemplum dereliquit. Cuius planellæ quæ cum ipſo in furno ab incẽdio intactæ remanſerant, pro teſtimonio ueritatis adhuc hodie in eiſdem partibus repoſitæ habentur.

Memorabile prodigium.

Taceo de innumeris geſtis, quæ audiui ab uno qui adhuc uiuus eſt in corpore, non longe à partibus illis ubi ego eram, qui tantæ erat famæ, ut quaſi in omni loco, ubi eſſet conuentio uel congregatio hominum: De ipſo talis erat rumor, q̃ de omnibus rebus occultis tam manifeſta indicia dabat, & maxime de rebus perditis, uel furtim ablatis, q̃ omnes latrones & fures illius terræ propter eum exterminati erant, nec aliquis audebat apparere. Et licet multas inſidias ei feciſſent, tamen omnino nihil noçere potẽrãt. Et quod multo mirabilius eſt pluribus ad ſe uenientibus, prius ipſe occulta mentis eorum coram eis declarauit, quàm ipſi ea ſibi retuliſſent.

retuliſſent. Quem & ego propter famæ magnitudinem uidere decreueram, poſt adeptam libertatem, nihilominus præpeditus reædendi ſolicitudine, quæ mihi tunc inſtabat, & anxietate difficultatis in exeundo & euadendo.

Qui uerita tē nō ſuſapiūt, ut ſalui fiant mendacio credūt, ut damnentur 2. Theſſ. 2

Iſta & alia multa, quæ audiui, neglexi uidere forte Deo ſic diſponente, quod magis credo: quia talia uidere & curioſius perſcrutari, ſine dubio magnum detrimentum fidei poſſit inferre.

De his autem, qui NEFFESOGLI dicuntur ſicut ſupra dixi, quorum ſemper duo uel tres in illa ciuitate magna, quæ PRVSIA uocatur, dicuntur haberi: quorum capilli, uel de ueſtimentis eorum aliquid reæptum, omnem infirmitatem repellere diæbatur: diære plura cauſſa breuitatis omitto. Dicūtur enim tales prodigioſe naſci, id eſt, ſine uirili ſemine, & per conſequens tota eorum uita & actio ſupernaturalis & mirabilis credēda eſt. de quo etiam in præcedenti capite aliquid uel modicum dictum extat.

CVPVT XVI.

Vtrum Motiua aliqua ſint ſufficientia ad auferendum Chriſtiano fidem.

SI autem aliquis mihi diæret: quid te mouit, ut de fide Chriſti dubitares, & forte negaſſes, ni

ſi mi

si misericordia dei te seruasset? Breuiter respondē do, ad Historiam meæ infelicitatis, quam in Prolo go narrare inœpi, ea quæ huic quæstioni congrue re uiderentur, adiungam. Nam cum à primis meis

Andriano polis.

emptoribus ductus fuissem Adrianopolim, me em ptum mercatores ultramarini, in quadam ciuitate quæ BVRGAMA uocatur, cuidam uillano reuē diderunt, cuius mihi crudelitas ad hoc profuit, ut ælerius agerem pro libertate cōsequenda, insuper horrorē illius sectæ mihi induœbat, & Fide Chri sti me consolidabat, licet longe me abductum conspi cerem, nihilominus de dei adiutorio non desperās, fugam inire non distuli.

Cum igitur post primam fugam mihi inuento, & ad domum reducto, furorem conœptum repri mens, peperässet, minando, si secundo fugerem, duplicis uindictæ me expectare rigorem: me, qui magis mori quàm uiuere optabam, non solum nō terruit, sed etiam ad secundam fugam citius agen dam prouocauit. De his autem quæ mihi post fu gam secundam fœcrit, hoc solum dico, q̄ non solū ea quæ minatus fuerat, perfecit, sed omnia quæ ci ca mortem fieri posint, sine aliqua misericordia p. egit crudeliter. Nec à unculis absoluisset me, nisi duæ sorores eius carnales pro me interuenissent, fidemq; iussissent, me amplius non fugiturū. Hæc omnia considens, nec iam dubius de crudelissima

morte

morte, si post tertiam fugam me reperisset, non longe post cuidam de mercatoribus simulatis, de quibus mentionem feci superius, me sponte tradidi, q̃ me de ipso liberatum, in spatio quatuor mensium, de loco ad locum tribus uendidit uiatus, & tandē in locis remotissimis dimisit. Interea in isto medio quinq; anni transierunt.

Cum igitur omnes modos fugiendi, cum maximis periculis & immensis laboribus probassem, post ultimam fugam, quæ erat octaua in ordine fugarum, quam feci in domo ultimi domini, quasi omni spe libertatis frustratus, & à deo derelictus, cœpi intra me cogitare, & fatigatus atq; fractus quodammodo, in animo hæsitare, & dicere: Vere si deo placuisset illa religio, quam hactenus tenuisti, utiq; te non dereliquisset isto modo, sed auxilio tibi fuisset, ut liberatus ad eā reuerti potuisses. Sed quia omnem liberandi uiam tibi obstruxit, for te magis sibi placet, ut illa derelicta, isti sectæ adhæreas, & in ea saluus fias.

Et extunc neglectis orationibus & Psalmis, quos mihi ibi scripseram & frequentaueram, inæpi addiscere orationes & æremonias eorum, & frequentare diligenter quantum potui, & quantū permisit onus seruitutis, & hoc magis nocte & occulte, quàm de die. Cœpiq; inter cætera doctrinas religiosorum (de quibus superius mentionem feci)

Fides alterius tentata.

secã) diligentius ruminare, quæ cæremonias & legis ritum ad sensum spirtualem trahunt, & quod ammodo religionem Christi approbant & confirmant. Frequens igitur illarum ruminatio fuit apud me.

Tandem elapsus in hac mea fluctuatione, sex uel septem mensibus, subito una dierum, deo auxiliante, mentem meam mutaui, ita ut dimissis omnibus sectæ illius ritibus, inæpi pristinas orationes meas resumere, & fidem catholicam, quasi perditam & recuperatam drachmam fortius amare, et constantius tenere, & diligentius, quam prius sectam custodire. Illos igitur quindecim annos, quos ibi postea transegi usq; ad libertatem, ita firmatus permansi, ut nullum motiuum, siue interius, siue exterius me perturbare potuit. Omnia enim quæ posthac audiebam, uel uidebam, nihil aliud quam deliramenta & illusiones Diaboli interpretatus sum. De ista igitur modica fluctuatione intantum profecã, ut si tentum annis inter eos manere debuissem, nullatenus motus fuissem, nec de religione Christiana aliquid dubij admisissem, auxiliante diuina clementia.

Fides authoris rursum firmata.

Ex hoc igitur exemplo, unusquisq; perpendere potest conclusionem nostræ quæstionis, q. omnia motiua possint animũ fidelis Christiani, deo ad profectũ suum hoc permittente, aliqualiter perturbare,

turbare. A fide autem Christi auertere nullatenus possunt, nec spem salutis adimere, mea enim turbatio, non fuit propter desperationem salutis, sed libertatis. Credebam enim, deo placere, ut legem illam, tanq̃ remedium salutis, amplecterer, ex quo ab alia me separaui, & ideo quia illam dimisi, inæpi aliam amplecti, & in ea salutem inquirere.

Electis cooperantur omnia in salutem impijs in perniciem.

Non sic impij renegati non sic faciunt, nõ enim alicuius seducti motiui fallacia, sed propria iniquitate & malicia inducti. Fidem negant, nec illam, ut obseruent istam, abijciunt, sed sicut istam non nisi ficte tenuerunt, sic nec illam non intendunt obseruare. Sed quia in ista (quæ strictioris est obseruantiæ) sentiunt sibi, ad perpetrandum malicam suam, obstare remorsum conscientiæ, ad illam quæ largior est, se conferunt, ut libertatem maliæ habentes, uelamen suæ damnatæ conscientiæ, ad ducendam uitam in omni genere uitiorũ, possint pertingere ad finem totius diabolicæ nequitiæ, ad quẽ secte illius error plenissime pducit. Nequaq̃ enim Deus, ueritatis auctor, permittit aliquem, spem salutis habentem, derelicta ueritatis uia, errori adhærere. Nam si aliquis Christi fidem, per motiua inductus, uel tribulatione & angustijs coactus, negare deberet, multo magis ego negassem, quia ea tantum expertus sum, quantum possibile est aliquem posse experiri.

Nec reperiri poßibile eſt unq̃ aliquem Chriſtianum fidem negaſſe, cum non ſolum fortes & uirilis ætatis, ſed etiam teneras uirgines & pueros, examinatos exquiſitiſſimis tormentis, fidem Chriſti uſq; ad mortem conſtantiſſime confeſſos, & firmiter tenuiſſe, quotidie legere & prædicare audiamus.

Apoc. 13. Audiamus etiam, quid dicat authoritas Abbatis Ioachim? ſuper iſto uerbo. Quis ſimilis beſtiæ? Multi, inquit, qui habitant in terra illa, in illo die terribili, frangentur & diſſoluentur à compage fidei, percuſſi timore. Non enim uidebitur illos poſſe ſuſtinere flagella, qui poſiti in pace Eccleſiæ, nequeunt uel leuiſſimam cõtumeliam pati. Dicent ergo quis ſimilis beſtiæ? &c. Prius deſperabunt de uictoria quàm perueniatur ad bellum, & territi à uoce beſtiæ, perdent fidem, quam inaniter & ficte
1. Iohan. 2 pacis tempore, tenuerunt. Et Iohannes in Canonica ſua. Multi à nobis exierunt, ſed non erant ex nobis, ſi ex nobis fuiſſent, nobiſcum utiq; permanſiſſent, manifeſte oſtendens, q̃ fidem Chriſti quidam peræperunt, ſed eam operibus non impleuerunt. Ad idem eſt Apoſtolus Paulus, qui dicit, Quis nos
Roma. 8. ſeparabit à charitate Dei? &c.

CAPVT. XVII.

De interpretatione motiuorum.

Viſo

VIso, q̃ nequaq̃ aliqua motiua sunt sufficientia ad auferendum fidem, nunc, quomodo interpretanda sunt cuilibet fideli, quo possumus modo meliori, uideamus. Quia igitur Ecclesia, quasi quoddam ædificium disposita est, cuius si fundamentum, quomodo à ueritate uacuum est, uisum fuerit, totius structuræ uidere ruinam in promptu erit. Profitentur enim ut supra dictum est, dicentes LAALLA, HAHILLALACH, MEHEMEt ERCZVLLACH. Vnde et in primis considerandum est, q̃ non præponit aliquid neq; supponit sed absolute pronunciando dicit, DEVS VNVS EST.

In isto professionis modo, se cultum Dei usurpatum, aliorum profectum, suam uero pernitiem manifeste ostendit. Ea uero, quæ ad ueræ religionis profectum & sufficientiam pertinent, omnia hic deficiunt. Fideles enim se uere Dei cultum habere ostendunt, dum in professione sua dicunt, Credo. In quo habitus fidei ostenditur, per quam Deo, quem colunt, se subditos esse pronunciant. In hoc autem q̃ subditur, In Deum, &c. ostenditur habitus charitatis & amoris, per quem Deo, quem colunt, uniri & cum eo unum corpus effici se declarant. In omnibus autem alijs quæ sequuntur. s. mysterium trinitatis, creationis & redemptionis, habitus spei comprehenditur, per quam totius salutis

se posse perfecte consequi efficatiam demonstrant.

Quid autem nephandissimi Turci sibi uolunt, cum dicunt, Deus unus est, nisi hoc Luciferi patris eorum, quando dixit, Super cœlos ascendam, & similis ero altissimo, Nam diabolus etiam sæcebat unum esse Deum. Esaiæ 14.

Sed forte dicunt, intelligendam esse pronunciationem cum additamento, ut saltem Vnus est unus quem colo & quem adoro. Sed tunc quantæ deo standæ blasphemiæ ex eadem pronunciatione resultent uideamus.

In primis eorum principes & prælati, Deum se colere dicunt, cuius non solum cultum uerum, quantum possunt, impugnant, sed etiam se ab omnibus, dum eos sibi manapando subijciunt, coli pro Deo uolunt, & sic non immerito Deum patrem blasphemant, dum beneficium potestatis acceptum ab eo, in suam iniuriam & inimicitiam retorquent.

Sacerdotes uero eorum, sapientiæ donum se habere simulant, & fidelium animabus occultè insidiantur, nonne filium Dei, qui Dei sapientia est, Deum se colere dicentes, blasphemant? & cultum ueri Dei expugnantes, & doctrinam totius peruersitatis docentes, animas fidelium secum in perditionem ducunt? Sed nec minoris nequitiæ DERIVISCHZLER, qui simulati religiosi eorum

sunt

sunt, qui spiritum diabolicum præferentes, cum simulata ostensione uirtutum, dum colere se Deum dicunt, spiritum sanctum (qui ueritatis inspirator est & doctor) blasphemant, & ad euacuandum ueri Dei cultum, cum toto malignitatis spiritu, anhelare præsumunt.

Videat nunc uerus Dei cultor, quomodo hæc diabolica secta, super summam totius maliæ consistit fundata. Præcedentium enim persecutorum Ecclesiæ Dei, aliqui eam impugnauerunt. Reliqui uero in expugnando eam laborauerunt, Cæteri autem ad euacuandum cultum Dei operam dederunt. Sed hi omnes Ecclesiæ precibus adiuti, ad effectum suæ maliæ peruenire permissi non sunt Et propter hoc usq; nunc diabolus, Ecclesiæ precibus impeditus, quasi ligatus in Apocalypsi describitur.

Ista autem secta quasi caput omnium præteritorum, ad effectum maliæ in tantum peruenit, ut iam Ecclesiæ preces ei auxilio, in his quæ ad salutem pertinent, nequaq; esse possint. Et ideo diabolus quasi solutus à uinculis, & expeditus sine omni impedimento, ad omnem artem suæ nequitiæ se conuertit in tantum, ut nunc quidem in mysterio adorari se in reproborum persona faciat, elapso autem non multo tempore, etiam in persona propria hoc facere eum dubium non est.

Tria igitur indicia odij diuini, in ista secta super omnes alias prætritas, cõsiderare debemus. Primum est, q̃ Deus permisit, ut cultores Dei nomen usurpare sibi præsumerent, quod quantum Deus odiat, apparet in hoc, q̃ potius uoluit ut idola colerentur, q̃ q̃ á reprobis coleretur Deus, cuius mysterium ignorant. Minor est enim culpa idololatriæ q̃ Deum ficte colere. Vnde plures idolatræ fidem Christi receperunt. De fictis aũt Deum colentibus ut supra dictum est, nunq̃ aliquis ad fidem reperitur conuersus. Et si aliquis conuersus inueniretur, magis pro miraculo homini haberetur factum, q̃ per uiam ordinis naturalis, maxime istis partibus

Pro quo notandum, q̃ offensio diuina in triplici gradu habetur. Primus est iniuriæ, & est omnium extra Dei gratiam existentiũ. Sicut sunt infideles et peccato mortali obnoxij, qui auersionem Dei incurrunt. Et isti possunt ex facultate liberi arbitrij sui ad Deum conuersionem acquirere pœnitendo.

Secundus gradus offensionis est illorum, qui peccata peccatis addendo, contemptũ dei incurrũt ut sunt hæretici & hypocritæ, & Deum ficte colentes, & huiusmodi, qui honori diuino detrahentes, iram Dei merentur, quam per se placare non possunt, quibus necessarij sunt intercessores.

Tertius gradus est illorum, qui ad contemptum Dei, despectum addunt, & hoc est genus despe-

ratorum

ratorum, qui ad gloriam Dei aſpirantes, gloriantur cum male ſæuierint, ſuper quorũ animabus diabolus poteſtatem inuinabilem accipiens, uſq; ad indignationem Dei eos perduat. Et tales modo inordinario nequaq̃ amplius, neq; per ſe, neq; per alicuius intercæſſionem, ad Deum conuerti poſſunt. Abſoluta tamen potentia diuinæ pietatis, quæ infinita eſt, hoc poteſt facere.

Et licet igitur prioribus temporibus, de huius ſectæ reprobis, plures fidem Chriſti receperint, ſicut legitur de ſancto Vincentio ordinis noſtri, qui plures Sarracenorum conuerterit, tamen modernis temporibus, ſecundum meam coniecturam, credo, q̃ culpa eorum excreuit in tantum, q̃ de ſecundo gradu offenſionis diuinæ ad tertiũ iam productum, per diaboli inuinabilem poteſtatem, indignationem Dei contra ſe ſic prouocauerũt, ut iam nec per ſe, nec per alicuius intercæſionem, ad ſtatum ſalutis poſſint reuocari. Et ſi factum fuerit in aliquo, pro miraculo habendum exiſtimo, ſicut etiam infra in capitulo uiceſimo dicitur.

Secundum indicium odij diuini, eſt ſimulatio ſanctitatis, & prodigiorum & ſignorum mendacium, oſtenſio. Cum enim iuſti ad deferendum honorem debitum, omnium bonorum largitionem, à Deo cognoſcentes, nihil ſupernaturalis experientiæ deſiderent, optent, uel conſequantur, non imme

rito diuinæ indignationis & odij indicium esse dicendum credo, q. reprobi tantis signis & prodigijs mendacibus clarent, quæ consecuti sunt ex inordinato desiderio, & appetitu uanæ laudis & gloriæ, ad deprauandum uera signa & prodigia, & ad detrahendum diuino honori, & ad euacuandum diuini cultus mysteria & Sacramenta, & ad suæ cæterorumq; damnationis, cumulum.

Tertium indicium odij diuini, est longæua duratio super cæteras, de quo etiam in 13. cap. dictum est, & paulo ante in isto capitulo. Nulla enim sectarum permissa est, de iniuria diuina ad contemptum, & de contemptu ad despectum peruenire, sicut huic sectæ creditur factum. Sed nec dum finis nam licet in contemptu satis profecerit, despectus tamen initium iam inæpit facere, ut supra dixi. Poterit tamen de profectu aliquid coniecturari, uiso initio, ut in sequenti cap. dicatur. Licet ergo Deus ista tria iam dicta patienter dissimulet, firmiter tamen credendum est, q. ei tantum sunt in odio, ut tandem propter finalem maliciam eorum, quasi coactus & constrictus, ad iudicium uenturus sit. Cum enim cultus Dei, propter quem omnia creata sunt, euacuatus fuerit, non immerito omnis creatura commouebitur, & iustum iudicium ad ultionem inimicorum inuitabit.

Sed

Sed euacuationem diuini cultus cum audieris de accidentalibus, & non essentialibus dictum intelligę, quia licet nullus inueniatur locus, ad exercendum ceremonias, quæ ad cultus diuini solennitatem pertinent, & hoc deo permittente, et reproborum malicia exigente, ut scilicet credant contra deum se iam præualuisse, & cultum eius totū euacuasse, tamen usq; in finem seculi nunquam defiaet, imò profiaet cultus diuinus in essentialibus ita, ut electi temporis nouissimi, perfectionū omnium præteritorum Sanctorum habebunt summa- Electi temporis nouissimi.
tim, licet pauissimi, latitantes in cauernis & speluncis, exhibebunt tamen cultum dignissimum, deo uiuo & uero.

De hoc autem quod superius replicaui, quomodo scilicet reprobi non possunt adiuuari orationibus ecclesiæ. Notandum q; Martyrium est species Martyriū
pœnitentiæ, quæ uoluntariæ assumitur & tolerat-ur, & per disciplinam regularem, sicut cætera opera pœnitentiæ, perficitur. Vnde plures sancti licet persecutoris gladium nō senserint, tamen propter uoluntatem patiendi, & pœnitentiæ suæ aspe ritatem, corona martyrij non sunt priuati. Vnde persecutores martyrum, eis magnum obsequium Impij per-
præstiterunt, & quasi quidam adiutores, uel etiā sequēdo pi
caussa, ad tantam perueniendi gloriam, extiterunt etatē, eam
Et propter hoc etiam cultus diuinus, quasi eorum promouent.

adiutorio, ad culmen magnæ perfectionis perduct9 est. Et ideo non solum ipsi Martyres, sed etiã ipsa uniuersalis ecclesia, quasi multum obligata, siue dũ pro eis oraret, sicut pro alijs debitoribus, exaudita est, ita ut magna pars eorũ ad fidem cõuersa est, & tandem tota gentilitas, cultrix ueri dei effecta est.

Opus autem iustificationis, quia non ad humanam, sed ad diuinam iustitiam pertinet, non perficitur disciplina regulari, sed cœlesti: nec eius pœna est uoluntarie assumpta uel tolerata, sed inflicta secundum modum & uoluntatem dei iustificantis. Persecutor autem & anima iustificata habent se per modum instrumenti, & non per modũ agentis & patientis. Inde est ut debitum quod interuenire potuit, quamuis modicum, beneficio temporalis seruitij, quod à iustificatis, persecutoribus suis exhibetur, compensationem recipit. Et dum ecclesia orans dicit: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, nihil eis p9 desse potest, quibus ecclesia nihil debet, nec culpa eorum à iustificatis, quibus nihil nocere potuerũt nec aliquid profuerunt: sed à renegatis, quos ad suum errorem traxerũt & damnationem, augmẽtum recipit. Sic remoto impedimento, quod ecclesiæ orationib9 fiebat, diabolus quasi solutus à uinculis, & potestate accepta, de humana natura intendit

tendit se uindicare, sicut manifeste apparet in reprobis, in quibus quotidie tam magnum profectū fiat, in perdendis animabus, in illa secta.

Mali homines et seductores, proficiunt in peius, seducentes et seducuntur.

Sed quomodo meritorium sit opus iustificationis cum non sit uoluntarium, in 18. capite patebit, cū de conditione & ueritate disciplinæ dicitur cœlestis, quæ ipsa naturalia, artificialiter operādo, quasi supernaturalia efficit.

CAPVT XVIII.

De profectu magno futuro huius sectæ, qui ex fundamento eius considerat.

SI igitur, ut in præcedenti capite dictū est, ista secta despectus diuini mitū fiat, & indignationem dei contra se prouocauit, quasi clibanū succensum ad consumendum. & diabolus diuinæ uindictæ administrator, quasi Leo solutus à cauea, succinctus cum omni malignitatis suæ potestate & præparatus: Quis poterit stare ad uidendū furoris illius ardorem æternum? aut huius executoris tyrannidem sustinere? Certe intolerabilis nimis erit furoris aspectus, et executoris illius tempestas tam horribilis, ut cœlum superius, & terra inferius contremiscent, sydera cuncta nutabunda pauebunt, maris pelagiq; fundamenta concutientur, et omnis creatura, turbato creatore, immenso tremore cur

re turbata illius crudelissimi exactoris, tantam super se acceptam potestatem aernens, & non esse ullum modum uel locum euadendi, insolitis moribus exagitata, in seipsa tabefacta, defiaet.

Non igitur ô fidelis anima te moueant, quæ hactenus audisti & uidisti, & experta es in initio tantorum malorum. Sed dispone animum tuum in omni spe & fiducia, exerce mentem tuam in omnibus operibus charitatis, confirma cor tuum in fide Christi, ut te non moueant terribilia, quæ futura sunt, in quorum operatione, solatium apparebit ea, quæ hactenus magna putasti.

Turcorum uictoriæ. Audisti forte, & experientia didiasti Turcorũ magna prælia & uictorias, & mirata es: sed sias q̃ initium malorum sunt ista. Nam modicum expecta, uidebis in hac secta tantam tyrannidem & uictoriarum magnitudinem futuram, q̃ nec Alexandri magni, & Romanorum uictoriæ, qui sibi totum mundum subiugauerunt, ualeant eis comparari. Non enim, sicut in illorum tyrannorũ bellis, solum corporum erit occisio, sed animarum simul & corporum æternalis, per quatuor climata mundi erit uniuersalis perditio.

Alexãder magnus. Romani.

Item uidisti non sine admiratione feruorem maximum Turcorum ad propugnandum & dilatandum sectam illam, Sed maiora uidebis. Nam intantum extendetur audacia & præsumptio eorum in futuro

futuro, ut flamma ipsius diabolici spiritus incensi, totũ genus humanum in stuporem uertent, ipsam quoq; curiam cœlestem in admirationem sui mittent.

Item miraris multiplicationem eorum, Sed multiplicatio eorum futura, si quanta sit considerasses, præsens multiplicatio eorum tibi uiluisset. In tanta enim erunt multitudine futuri, ut aëris atomos & puluerem terræ, arenam quoq; maris excedere uideantur, & more locustarum, totius terræ superficiem implebunt.

Ista ut prædicta sunt ab authore ante centũ annos, ita hodie gerũtur.

Item dicis quomodo tam multi ad eos conuertuntur, expecta & uidebis de omnibus gentibus, populis, et nationibus, & linguis eis adhærentes uniuersaliter, ut uix pauci cultores dei in speluncis & cauernis terræ remanebũt ad obseruationẽ & conseruationem cultus dei uiui.

Miracula & prodigia mendacia, quæ nũc inter eos fiunt, non sunt nisi quædam semina maliciæ demonstrantia, qualis futura sit illa meßis diabolicæ operationis, quando ipse Satanas in humanam formam transformatus, ad omnia opera nequitiæ, ad quæ à reprobis fuerit inuitatus, ita se prõptißime offeret, ut nihil malignitatis studij remaneat, quod non ad plenum impleatur.

Videbis mortuos resuscitari, omĩs generis morbos curari, secreta cordium reuelari, & abscondi

ta the

ta thesaurorum à seculo loca reperiri, & nihil ex omni genere malefiaorum fore, quod non perpetrabunt reprobi.

Ista oĩa prædixit Paulus futura 2. Thess. 2.

Tanta præterea erit simulatæ sanctitatis & religionis ostentatio futura, ut sanctorum patrũ quorumcunq;, & ipsorum apostolorum sanctitatem, uidebuntur exædere.

De ipsorum morum & aliarum uirtutum simulatione futura, hoc solum dico, q; tanta erit in uniuerso populo de eis fama & æstimatio, ut eorum similes à principio mundi usq; ad finem, non credantur posse reperiri. Quid enim poterit eis deesse de omni genere simulatæ uirtutis, quos ipse malignus spiritus inhabitando mirabiles exhibebit in aspectu, et mirabiles in facto, ita ut ab omnibus his pro dijs colendi æstimentur?

Hæc igitur pauca de istius malæ arboris pessimo fructu futuro, sic interpretatus sum per coniecturã, eò q; in radice eius, quã tam firmiter fixit, amaritudinem ita gustando probaui, & expertus sum, q; non solũ talia quæ dixi, sed in infinitũ plura, quæ nec lingua poterit exprimere, nec intellectus capere, sine dubio credo ex ea proæssura.

Sed nec quisquam sapiens est uolẽs quotidianũ defectum Christianitatis, & illius sectæ continuũ augmentum, diligenter & fideliter considerare, qui non hoc futurũ esse suspicabitur. In tanta enim

uelocitate

uelocitate uidemus cultus diuini diligentiam inter Christianos continue defiere, et omnem uanitatem ac teporem fidei, & torporem charitatis, & malitiam uitiorum augeri, ut bene consideranti nõ sit dubium, quin illa diabolica potestas iam initium fecerit, & non elapso multo temporis spacio, ita se diffundet et extendet in mentibus humanis, ut in omni statu uix aliquæ reliquiæ Christianæ religionis in ueritate poterunt reperiri. Et licet foris solo nomine aliquid apparentiæ remaneat, tamen interius iam non Christus, sed Satanas totum occupabit, ut non iam Christiani, sed potius antichristiani non immerito dici possint, & tunc negabit mihi aliquis esse opo aliquo motiuo, cũ uiderit Christianos ex propria malitia iam antequàm ueniat Turcus, Christum abnegasse.

Christo cũ suis infirmus.

Diabolus cũ suis potens.

Quis ergo antiqui hostis potestatem ac potentiam, qualis in opere futura sit, nõ uideat, si in tam breui temporis spacio talia perpetrauit. Faciant igitur fidem ea quæ uidemus, his quæ futura diximus, & timere nos faciant, ne incaute incidamus in manus eius, de quibus euadendi nulla remanebit facultas.

CAPVT XIX.

De reliquorum Motiuorum interpretatione.

Viso

Visō in superioribus de interpretatione fundamenti, quod est ipsa professio, nunc de reliquorum motiuorum interpretatione consequenter dicendum est. Et pro introductione istius materiæ notandum, q̄ omnia quæ de interpretatione motiuorum dicta uel dicenda sunt, ad simpliciꝰ, q̄ de exterioribus mouentur & iudicant, pertinent.

1. Corint. 2 Spiritualis autem homo, qui omnia iudicat, & à nemine iudicatur, huiusmodi interpretationibus nō indiget, Nam omnia quæ in exterioribus geruntur bonis & malis, communia sunt, quorum iudicium & differentia in intentione consistit: Quia agnita, uniuscuiusq; opus, ad quem finem tendat, facilitr iudicatur.

Si igitur secundum intentionem uolumus iudicare, uidebimus deum in Christianis, & diabolū in Turcis inuicem pugnantes. Sed ab initio mūdi semper maliciam diaboli deus in caput suum retorsit, & quantum acrius & crudelius ecclesiam suam persecutus est, tantum deus eam per maliciam eius ad cultum gloriæ & meriti prouexit maioris. Quia autem ab initio mūdi, nunquam fuit persecutio similis huic in malicia & diabolica astutia, certissime & indubitanter credendum est, nunq̄ ex aliqua persecutione tantū fructum meritorum, ecclesiam dei reportasse, sicut ex illius sectæ consequitur persecutione.

Veniamus

Veniamus igitur ad aliqualem practicam, & uideamus quæ sit differentia inter intentionem Dei, & diaboli, in uictorijs illius sectæ. Diabolus enim Christianos in ipsis Turcis persequendo, captiuando, tribulando, & in uarias anxietates & calamitates mittendo, incarcerando, emptioni, uenditioni exponendo, confusionibus & erumnis innumeris, supplicijs & miserijs affligendo, intendit cultum Dei omnino euacuare, & salutem humani generis impedire, nec propter potestatem magnam quam nunc accepit, credit Deum hoc posse ulcisci.

Intentio dei & diaboli in uictorijs turcorum.

Sed intentio Dei longe se aliter habet, Deus enim intendit cultum suum non extinguere, sed multiplicare, merito enim gratiæ, quo prius Ecclesiam suam decorauit, nunc meritum gloriæ addere intendit, & Ecclesiam suam tanq̃ sponsam ornare, & eam sine ruga & nota alicuius offensionis sibi exhibere, ut digna sit thalamo & amplexibus suis, & hoc per istum modum. Intendit enim uoluntatem humanam mortificare, & carnalem affectum in spiritualem mutare, & de corde humano omnem peccandi auferre consensum.

Videamus adhuc magis in particulari. Primo peccator punitur intentione pœnitendi et per istam pœnitentiam omnis culpa peccati deletur. Secundo punitur in sensu, & aufertur pœna peccati. Quare

autem iam tertio punitur in sensu, nisi ut uirtus inducatur pro uitio. Quarto igitur loco, quo modo actus ipse per pœnitentiam nō sit meritorius, quando non de culpa nec de pœna, sed de uirtute procedit? quis ergo non miretur, quomodo in uno eodemq; opere culpa peccati & pœna deleatur, & uirtus cum merito inducatur? Sed hoc mirum non erit, si uirtus disciplinæ cœlestis, diligenter inspiciatur, de qua paulo inferius dicetur. Quanta autem & qualia sint necessaria ad ista perficienda, solus ipse summus artifex sat, qui ad tam mirabile opus tam mirandum instrumentum fabricauit.

Impij uincentes uincuntur Pij uicti uincunt.

Gloriantur igitur Turcæ de uictoria, multo magis Christianus glorietur, qui per hanc uictoriam, de ipsius diaboli potestate eripitur, et in libertatem Dei filiorum transfertur, per quam ipse Turcus diabolicæ seruituti manapatur, libertatem in æternum amplius non adepturus.

Satan excitat impios ut pios persequantur.

De interpretatione seruoris notandum, q, ipse inimicus humani generis, incendium odij & liuoris, excitat in cordibus reproborum, & solicitat sine intermissione ad persequendū fideles. Sed econtra Deus in electis suis, flammas illius sanctissimæ charitatis, qua inimicus diligitur, accendit, ut eis cum diligentia seruiant, honorent, obediant, & domos eorum gubernent, filios & filias nutriant et se ipsos sine præiudicio seruitijs eorū impendāt

&

& quasi suijpsius obliti, uerba & uerbera contem nant. Insuper illatas sibi iniurias pro nihilo repu tent, panes suos die ac nocte cum lachrymis, & potum cum fletu miscentes, quasi à Deo derelicti, capita reprobis inclinent, coram eis ingeniculent, & fatigati iniurijs obsecrent. Nec tamen lassis da tur ulla requies sed de agro reuertenti labor uineæ indicatur, et cum omnia opera nihil omittendo per fecerit, uix panis siccus cũ aqua, ad refocillandum potius q̃ ad comedendũ, ad instar canis extra domũ uel retro portam porrigitur, & ut festinanter se expediat cum indignatione præcipitur, & ne tem pus odiose transeat, quanto actius ad omissum opus non tam destinatur q̃ expellitur.

Pij ꝓpter & ꝓ deũ omnia ma la constan tissime uin cunt.

Hæc & innumerabilia, spiritussancti feruore accensi fideles Christiani, inimicis suis seruiendo to lerant, ut ualeant ad meritum æternæ gloriæ finaliter peruenire.

De multiplicationis interpretatione notandũ, q̃ reprobi multiplicantur in numero, & deficiunt in merito. Electi autem deficientes numero, in tan tum multiplicantur merito, ut quasi stellæ cœli, nu merari non possint. Quot enim in anima et in cor pore sunt species individuæ, tot sunt eorum mate riæ merendi. Cœlestis enim disciplina non coartatur loco uel tempore, sed omnia simul complectitur principium, medium et finem in una eademq̃ ope

ratione coniungens, præsens, præteritum, & futurum in uno momento consistens, de imis ad summa non discurrendo, sed discernendo, non interuenientæ mora ascendit & descendit ad ima de summis.

Insuper eadem cœlestis disciplina, intentionem, sensum, & consensum actumq; in eadem operatione non diuidit. In substantia esse, & non esse. In memoria sare, & nesare. In potentia posse, et non posse. In uoluntate uelle, & non uelle, ita coniungit, ut quod in uno defiat, in alio supplet, nihil defectuosum, nihil incompletum relinquens, sed & prospera & aduersa, lætæ & tristia, amara et dulcia, denique bona & mala, & quæcunq; in humanis passionibus interuenire possunt, omnia ad meritum cooperantur. Quæ igitur potest esse comparatio, de multiplicatione numerosa reproborum, ad multiplicationem tantorum meritorum? prorsus nulla.

Sed nunc de miraculorum & prodigiorum mendacium interpretatione, aliquid uideamus. Pro qua notandum, q; ipse diabolus, quos motiuis exterioribus & materialibus illaqueare non potest, qui curiosi sunt et sagaces, his neesse habet, ut prodigiorum mendacium laqueos iniiciat. Vnicuiq; enim escam decptionis secundum suum appetitum uenator studiosus curat proponere. Sed frustra ia-

2. Thes. 2

ciat

aitur ante oculos pennatorum rete illius diabolicæ tentationis, sagittæ enim reproborum repercussæ fidei scuto, in corda eorum intrant, et oculos mentis eorum in tantū excæcant, ut diabolicas illusiones, diuinas consolationes credant. Et dum propter hoc se ipsos reputantes, cæteris se præferre præsumunt, quid aliud, nisi illius antiqui hostis militiæ se ad singulare certamen, contra Ecclesiam Dei, primicerios & duces ostendunt?

Iusti aūt, dum tantam nequitiā diabolicæ fraudis, cum adiutorio diuino euaserunt, pro maxima eis uictoria ascribitur, & quasi singularis certaminis culmen adepti, in persona uniuersalis Ecclesiæ tam militantis quam triumphantis, glorioſe uictoriæ primam coronam accidentalis præmij obtinebunt. Prætereà reprobi pro consolatione ista momentanea, quantas æternæ damnationis desolationes sint accepturi, ipsi tunc experti uidebunt. Quod autem iustis in consolatione subtrahitur, centuplum in consolationis æternæ præmio reddetur.

Videamus nūc desolationis modum. In tantum enim alieni ab omni consolatione sunt, in omnibus modis desolationis præsentis uitæ, ꝙ non solum infra ipsam naturā, sed & contra naturā uitā agere uideantur. Et omnis reputationis species sic eis auferatur, ut poßint esse in derisum & in despectum, & in obprobrium omnibus, quasi iam non cum

uiuis, sed cum mortuis deputati, despecti & dejecti, quasi lutum & stercus execrati, & ab omnibus quasi terra, quæ pedibus calcatur, reputati, & non solum hominibus, sed etiam à propriis passionibus ita deuicti, ut se ipsos iam non homines, sed bestias reputent. Et confusi in semetipsis, ita ut etiam coram hominibus apparere non audeant, sed quantum possunt, declinant, ne ab hominibus uideantur, et in tantum rubore perfusi, ut se hominum conspectui indignos in ueritate credant.

Is ordo est dei in iustificando, primum damnat, deinde iustificat suos &c. 1. Reg. 2.

Insuper etiam quod maius est, ad maiorem eorum confusionem, Deo permittente, sæpius contingit, ut in medio hominum, quorum præ uerecundia aspectum declinare uolunt, inuiti deputentur. Et si de eis aliquid uel modicum reputationis haberi ab aliquibus permittitur, hoc non ad materiam consolationis, sed ne in baratrum desperationis ueniant, ad extremæ dejectionis aliqualem releuationem eis conceditur. Quis ergo tantæ desolationis acerbitatem digne poterit æstimare?

De simulatione sanctitatis et religionis horum hypocritarum notandum, q. diabolus peccatis istorum reproborum, superducto sanctitatis & religionis colore, ne ad lucem ueniant, & arguantur, abscondit, & in ipsis ipse habitando, exterius à se & ab alijs, ad suorum & aliorum pernitiem, sanctos & bonos reputari cos facit. Sed & hoc cumu-

Satan contrarium facit, ut hic uides.

lo

lo damnationis eorum accedit, q; dum seipsos reputando & iustificando, alios iudicant coram hominibus, coram Deo alios iustificando, se ipsos condemnant. Et dum minima aliorum, sine termino & mensura, aggrauant, sua magna apud iustum iudicem, qua pœna digna sint, ostendunt.

Econtra iusti, quasi ab omni creatura notati, ita uiles & modicæ conditionis sunt, ut eorum non solum actiones, sed & cogitationes habeantur in notitia & reprehensione. Ipse enim instinctus naturæ, eos specialiter arguere uidetur, dū ea quæ omnibus communia sunt, is subtrahere uidetur. Sæpe enim dum uigilare uellent, somnus occupat, & dū dormire uellent, somnus fugit. Et sic de alijs,

Influentiæ etiam naturales, dum eis duriores alij se reddunt, quasi pane quem comedunt, eos indignos notant. Alia quoq; necessaria, dum eorum usibus subtrahunt, quasi omnibus reprobis et peccatoribus deteriores, quatuor elementis, quæ bonis & malis famulantur, ipsos uti non debere, ostendunt. Omnes etiam spiritus uitales & substantiæ abstractæ & concretæ, eorum desolationi & confusioni arridere uidentur. Sunt etiam super cæteros infirmi, debiles, ignobiles, difformes, timidi, pusillamines, materiales idiotæ, & omnibus alijs defectibus abundantes. Conditiones piorū.

Cum igitur eorum peccata & defectus ita de-

tecti et manifestati, ad notitiã omnis creaturæ adin crepandum & arguendum sint perducti, merito in iudicio Dei, in obliuionem uenire debent, & excusationem recipere, hoc ipsa diuina iustitia, exigente ut hi qui hic præ cæteris, opprobrijs & confusionibus saturati sunt, ibi torrente uoluptatis & ubertate domus Dei, specialiter inebriari debent.

De apparentia simplicitatis & morum maturitate Turcorum, dicere, & interpretationem facere uolentes, notabimus, q̃ omnia exteriora efficaciam & uirtutem ab interioribus hominis trahere solent. Mores enim exteriores, si ab affectu uitioso immundo & carnali proæsserint, quatumcunq; compositi fuerint, scandalum præstant. Si autem ab effectu mundo & uirtuoso proœsserint mores quantumcunq; incompositi & uitiosi, in proximos tamen ædificationem operantur. Mores igitur reproborum, q̃uis oculis intuentium placere uideantur, tamen propter uenenum, quod in affectu latet, quasi mola asinaria seipsos & proximos in foueam desperationis mittunt. Et econtra mores electorũ, q̃uis uitiosi & molestijs passionũ deformes, tñ ppter affectus puritatẽ, cœlestis disciplina eos attenuatos, et alleuiatos, quasi quasdã pennas, efficiat, q̃bus electi, ad instar aquilarũ, in sublime sub

Mores reproborũ.

Mores electorum.

uecti

uocati ut oēs huius uiæ uanitates et errores, scrupulos & uitæ discrimina, sine omni offensione, transire usq; ad finem, & non desiere posint.

CAPVT XX.

De Motiuis retrahentibus ab errore Turcorum.

In captiuitate Turcorum tria genera hominum Christianorum inueniuntur. Primum est illorum, qui in pura simplicitate uitam agunt, nec aliquid de factis eorum curant nec intelligunt. Isti eos infideles esse sciunt simpliciter, & ideo eos et ritus eorum, quantum captiuitas ipsa & seruitutis iugum permittit, deuitant & declinant, & timēt ne ab erroribus eorum decipiantur, & religionē Christi conantur obseruare, quantū sciunt & possunt. Et iste modus securior est. Sicut ego quosdā uidi, qui in simplicitate sua firmiter permanentes, & in amore fidei Christianæ, mores & actus eorum execrantes, post multam fugam & labores patienter tolerados, tandem in fide Christi mortuos, quos etiam martyres effectos æstimo, Alios liberos effectos reæssisse.

Tria genera Christianorū, q captiui tenentur à Turcis.

Secundum genus est illorum, qui curiose artes facta eorum intelligenda & perscrutanda (licet pericula quæ interuenire possunt, non aduertāt) incaute se ingerūt. Isti licet magno periculo se ex-

ponant, tamen si deo adiuuante, ad perscrutandũ eorum secreta eis tempus suffœrit, & intellectus ad inuestigationem, & ad interpretationem ratio, maiorem fructum securitatis reportant, non solũ sibi, sed etiam alijs profuturum. De quorum sorte, ego quoq; non modicum laboraui, nec sine periculo, ut latentem errorem in specie religionis explorarę possem & deprehendere. Nec me defraudauit diuina gratia, intentione mea, sed omnia cooperata sunt mihi in bonum.

Tertium genus est illorum, qui medium tenent qui dum incaute considerantes, facta eorum penetrare nequeunt, & interpretari. Isti decapiuntur errorem eorum credentes ueritatem, fidem, quam ficte tenuerunt, perdunt, & errori eorum adhærentes, non solum sibi, sed etiam alijs detrimenti & discriminis fiunt exemplum, Talium infinitus est numerus. Qui quantum in ista secta sint multiplicati, & qualiter principatum & regimen & totius regni gubernationẽ consecuti sint, supra in septimo capite plenius dictum est.

Si autem in aliquo eorũ qui negant, aliquid esset constantiæ mentis, & non ita repente crederẽt motiuis, persuadentibus istam sectam: sed diligentius insisterent perscrutando, inuenirent procul dubio multa retrahentia ab isto errore, & sufficiens

argumen

argumentum eius infidelitatis præstantia, Quorum tria sunt principalia.

Primũ est diuisio seu discordia animorum. Et licet magnam concordiam & unitatem uideantur habere exterius, & habeant de facto ad persequẽdum cultum Christi, & dilatandam sectam suam, & ad perpetrandum omne malum. Tamen in his quæ ad salutem pertinent, & ad agnitionem ueritatis, tanta est inter eos diuersitas opinionum & diuisio animorum, & peruersitas uoluntatum, ut nulli possit dubium esse, quin non à deo ista secta sed à diabolo habuerit initium: Omnia enim quæ pro lege utuntur, non sunt nisi quædam adinuentiones ad libitum inuentæ, & per consuetudinem introductæ, nihil mysterij, nihil ueritatis continẽtes, imò plenæ blasphemijs & superstitionibus, et diabolicæ fraudis effectibus. Diabolum authorẽ esse Turcicæ sectæ.

Vtuntur enim, imò potius abutuntur, ipso ALKORANO, ad perpetrandum omnia genera scelerum, saliet furta, homicidia, fornicationes, adulteria, stupra, latrocinia, & his similia. Quæ si omnia quæ audiui, uidi, & expertus sum, narrare uellem, tædium generarent, & nauseam audientibus. Sortilegijs & incantationibus & diuinationibus ita infecti, deturpati & corrupti sunt, ut uix sit uetula, quæ non habeat earum aliquam artẽ & scientiam. Qualis arbor, tales fructus.

De

De lege autem eorum, & Alcorano, uel Mahometo, tanta est inter eos discrepantia dicendorū & narrationis diuersitas, ut si centum de eis, de huiusmodi interrogati fuerint, nullus respondebit ad propositum alterius.

Sacerdotes Turcorum

Sacerdotes eorum, licet magnam ostendant religionem coram hominibus, in occulto tamen pleni sunt omni nequitia, ita ut de omnibus scelcribus se intromittant, & scribunt literas pro pecunia, p quacunq; causa uel negotio fuerint requisiti. Scribunt multis literas libertatis, ut supra dixi capite quinto pro pecunia, ut possint fugere & euadere manus dominorum suorum. Scribunt & alias literas, his qui præliantur, ut gladius uel sagitta non possit eis nocere, & multa talia. Et istæ literæ uocantur HAYMAYLY. Et hoc licet fieri soleat ab omnibus, tamen præcipue ab illis, qui negant, multi decipiuntur. Qui receptā pecunia, fugunt de loco ad locum, ut nequitia eorum non deprehendatur. Istis & alijs innumeris modis, repleti sunt figmentis & dolositatibus, ut quotquot diabolicæ fraudes excogitari possint, in tot partes erroris inueniantur diuisi.

Inter alias particulares diuisiones, quæ sunt de cærimonijs legis, ritu & institutionibus, & cultu, & obseruationibus, quæ inter eos habentur, quatuor sunt opiniones solennes, de facto saluatio-

nis

uis inter se distinctæ, quarum quamlibet una generatio illius sectæ, tenet firmiter, & sequitur, ita ut non solum una non consentiat alteri, uerum etiam una alteram persequatur ui armorum, & munitionibus extrorum, ut multoties perturbato uniuerso regno, nisi Rex manus apponat, nequaquam sedari possent.

Prima generatio est Sacerdotum, qui habentur inter eos in magna reuerentia, quasi rectores populi, & executores, & dispensatores, legisdoctores, & iudices, & præsidentes in benefitijs spiritualibus, & ecclesijs & gymnasijs. Quorum opinio est, q̃ nemo potest saluari, nisi in lege Mahometi. Et hoc docent & persuadent omnibus. Et licet hoc probare non possint aliqua ratione, uel authoritate, uel exemplo, tamen conantur contradicentibus, omni quo possunt modo, resistere. Et hi multos habent sibi de populo consentientes, præcipue ex principibus & magnatibus. Sacerdotes Turcæ honorantur à suis.

Secunda generatio est illorum, qui DERMSCHLER dicuntur, & sunt Religiosi, qui equidem ab eis in multa ueneratione habentur, quasi Sanctorum superstites & suaessores, & quasi totius regni conseruatores, & amici dei & Mahometi, De quibus plenius in decimotertio capite dictum est. Religiosi.

Quorũ opinio est, q̃ lex nihil prodest, sed gratia dei

tia dei est, quã oportet omnẽ hominẽ saluari, quæ sine merito & lege sufficiens est ad salutem, quam ipsi RACHMATALLACH nominant. Nec illi suam opinionem in aliqua fundant ratione, uel authoritate: sed prodigijs & signis ea probare conantur, ut supra in cap. 14. & 15. patuit. Et isti etiam multos habent fautores & sibi consentientes, Et præcipue de illis, qui magis spirituales, deuoti & humiles in eorum uita existunt.

Meditatiui spũalibus exercitijs dediti.

Tertia generatio est illorũ, qui CZOFILAR dicuntur, quasi Meditatiui, uel etiam spiritualibus exercitijs dediti. Et ipsi habentur in magna reputatione, quasi successores prophetarum & patrũ, qui hanc sectam fundauerũt, & se maioris dicũt esse authoritatis quàm cæteros. Nec illi fundamẽtum aliquod suæ opinionis habent, nisi quod eis dicunt sic ab antiquo traditum. Et istorũ opinio est, q̃ unusquisq; debet saluari per meritum, & hoc sufficit ad salutem sine gratia & lege, & hoc ipsi PEREKETALLACH uocant.

Euchoetæ Turcorum

Isti multum sunt soliti ad orationes particulares, & exercitia spiritualia in uigilijs & meditationibus, nunquam enim cessant ab oratione continua, quam ipsi CZILLARAITMACH uocãt De nocte enim conueniunt, & circulariter sedentes, incipiunt dicere LAYLACILLALACH repetendo cum commotione capitũ, per aliquod spa

tium

tium temporis. Et post hæc dicunt LAHV, iterũ eodem modo repetendo. Deinde ultimo dicunt, HV, HV, iterum repetendo, ita q; quasi exanimes effecti, cadunt & obdormiunt.

Et isti etiam suæ opinionis multos habent fautores, maxime de his, qui de antiquitate uel nobilitate generis gloriantur, qui EFFIELER EMBELER dicuntur. Qui igitur autentici habentur, quia genus eorum alterius nationis commixtionẽ non acepit, nec ab origine primorum fundatorũ illius sectæ recessit.

Istæ igitur tres generationes cum suis opinionibus omni populo manifestæ sunt, & plures inter se tam in priuato quàm in publico dissensiones gerunt, nihilominus eò q; æqualiter æstimatæ sunt ab omni populo, nulla potest prævalere alteri, sed continuo ad pacem & concordiam reducuntur.

Quarta autem generatio, eorum lingua HORIFE dicitur, quod Hæresim sonat, quorum opinio est, q; unusquisq; saluatur in lege sua, & unicuiq; genti seu nationi lex data est à deo, in qua saluari debet: et æqualiter omnes leges bonæ sunt eas obseruantibus, nec aliqua est prælerenda quasi melior alijs. Et isti à Turcis suspecti habentur, & quasi habentur pro schismaticis: & si inuenti fuerint, comburuntur. Et ideo opinionem suam non manifeste, sed occulte tenent.

Turci hæreticos comburunt.

Huius

Huius generationis unum repperi, dū essem in Chio, qui intrauit ecclesiam Christianorum, et signabat se signo crucis, & aspergebat se aqua benedicta, & dicebat manifeste: Vestra lex est ita bona sicut nostra. Quod nullus alterius opinionis Turcus pro uita sua faceret.

Tantis igitur diuisionibus repertis & expertis, & in ueritate in hac secta compertis, quis in iudicio rectæ rationis eam non omni ueritate uacuam, imò diabolicam, & omni superstitione plenā, & sine aliquo fundamento æstimaret, & merito contemneret?

CAPVT XXI.

De secūdo et tertio motiuis, retrahentibus ab errore Turcorum, quæ sunt Ignorantia & Obstinatio.

Ignorātia Turcorum

SEcundū Motiuum, per quod habetur cuidēs argumentū infidelitatis huius sectæ est ignorantia. Licet enim maximæ sint astutiæ ad omne malum perficiendum, ut in rebus naturalibus magnam & quasi supernaturalem habeant practicā & experientiā, tamen in his quæ ad salutem pertinent, & ad res spirituales cognoscendas, tam stolidi tamq; inepti sunt, ut uideantur ad modum bestiarū usu rationis carere, & quasi saxa indurati nihil spiritualis intelligentiæ posse capere.

Nulla

Nulla enim ars penitus de liberalibus reperitur doœri in gymnasijs eorum. De omnibus alijs sæculijs ita sunt alieni, ut nec nomina earum inueniantur, uel cognoscantur ab eis. Quid enim de factis Dei? quid de mysterijs & Sacramentis? quid de nobilitate animæ uel salute eius, intelligere poterunt? qui de œremonijs legis suæ, & institutis nullam saunt dare rationem? Si enim diœretur alicui, quare non bibis uinum, uel quare non comedis carnes porœnas? & sic de alijs, penitus obmutesœret, uel aliquid mendacij uel fictionis responderet, uel, ut in œapitulo nono dictum est, immundiœam causaret. Artes liberales non doœntur in Turœia.

De lotionibus autem quibus utuntur, ut supra in œap. 13, dictum est, & inclinationibus, & alijs œrimonijs, tantam habent œstimationem, ut œredant ualere ea ad conferendum gratiam, & remissionem peœatorum, & præmium uitæ œternæ.

De peœatis & œasibus consœientiæ, & quomodo per peœatum anima maculetur, & quomodo per pœnitentiam iterum purgetur, quomodo deniq; Deus offendatur, & quomodo plœatur. Insuper de uitijs & uirtutibus, nullum in eis nec minimum indiœum cognitionis uel sœentiæ habetur.

Humilitatẽ laudant, & cœteras uirtutes, Superbiam & cœtera uitia uituperant, non culpam uel meritum, sed solum ipsas naturales paßiones con-

siderantes, non culpam. Solum enim crimina, quibus concordia communitatis, uel commodum turbatur priuatæ conuersationis, sicut furtum uel homicidium, & cætera talia, iudicio condemnant & puniunt. De reliquis flagitiosis manifestis & occultis, magnis & paruis, nulla fit mentio nec confessio, nec pœnitentia, nec absolutio, nec correctio, nec finalis emendatio.

Quæ crimina Turca puniant

Turcæ circũdãtur.

Vtuntur etiam Circumcisione, nõ in remedium alicuius culpæ uel peccati, eò q̃ de originali peccato penitus apud eos ignoratur quid sit, sed solum pro quadam superstitione. Vnde pro magno imperio habetur, quando dicitur alicui, CZVNESTET id est sine circumcisione. Et hoc idem ipsi frequenter improperant cæteris, dicentes. Vos incircumcisi.

Quare Turca utũtur circumcisione, & quam diligẽter inadãt ungues et radant pilos.

Sed mihi uidetur, q̃ potius utuntur circumcisione propter hoc, ut lotio, qua se aqua perfundunt, nõ sit inualida, remanente aliqua siccitate, sub ista pellicula præputij, sicut superius in 10. et 13. cap. dictum est. Propterea etiam diligenter inadunt ungues, et radunt pilos. Sed quocunq; modo fiat, certum est, quod non nisi superstitiose utuntur. Nam filij eorum, frequenter sine circumcisione moriuntur, nullam solicitudinem, ut circumdantur, adhibent, quod utiq; non permitterent fieri, si saluti crederent obesse uel prodesse.

Cum

Cum igitur de hoc, uel de quibuſcunq; alijs, interrogati fuerint, ne ignorãtia eorũ notari poſſit, inuoluunt ſententias, & quodam obſcuro modo loquentes, uelamen obducunt excuſationis. Et hoc Saœrdotes faciunt, cum de rebus ſpiritualibus uel de uita æterna interrogati fuerint. Seculares uero, quando de hoc inter eos ſermo oritur, uarijs truffis & inſolentijs prouocati, deridentes et ſubſannantes, alij dicunt, forte habebimus pulchras uxores, alij autem dicunt huiuſmodi. Forte multa ſuauia habebimus ad manducandum & bibendum. Si aliquis autem ſerio forte aliquid dicere uoluerit, nihil omnino dignum ad propoſitum dicere poterit, eò q; omnino nihil rationi conſonum in libris eorum de hoc uel alijs reperiri poteſt. Et ideo unuſquiſq; eorum, ſiue Saœrdotes, ſiue idiota ſecundum propriam phantaſiam de hoc blaſphemat & obloquitur.

Multa de Antichriſto, quẽ ipſi TETHSCHEL *uocant, & de reſurrectione mortuorum, et extremo iudicio, & de inferno, & purgatorio, friuola & abſurda, & ad libitum inuenta, fabulantur & garriunt. Et inter cætera dicunt, poſt iudicium, Mahometus omnes liberabit de inferno, cuiuſcunq; ſectæ uel religionis fuerint, neminem relinquendo, propter magnam potentiam & auctoritatem ſuam, quam habet apud Deum.*

Turcæ de Antichriſto multa dicunt.

De alijs innumeris fabulis, ex mendacijs quæ de rebus spiritualibus uersantur inter eos, causa breuitatis dicere plus nolo. Hoc tamen adijcere uolo, q; nequitia eorum, sicut in cæteris omnibus, uelamine simulationis obtegitur & absconditur. Ita & ignorantia Sacerdotum eorum, uelut cuprum auratum, sub auri nomine & æstimationis uigore obtecta latet. Nam quicquid dicunt, quidue præcipiunt, ita uolũt ab omnibus obseruari, quasi præceptum Dei, ut nemo audeat uel in minimo contradictionem uel resistentiam facere.

Sacerdotes Turcorũ ignari.

Tertium motiuum, per quod habetur euidens argumentum infidelitatis huius sectæ, est obstinatio. Quis autem dubitat, ueram fidem, libertatem uoluntatis augere & non minuere. Vnde in Euangelio fideles docibiles dicti sunt, eò q; rationes non spernunt, sed probant, & malum per rationes reprobant, & bona probantes quæcunq; non recusant, de malis quoq; bona eliciunt, & aduersa ad suam utilitatem retorquent. Et hæc omnia fiunt in libertate fidei, per quam omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum uocati sunt sancti.

Obstinatio Turcorũ.

Turcæ fidem suam non scripturis

Non autem perfidia Turcorum sic agit, sed more bestiarum, sectam suam non rationibus seu argumentis, sed gladijs & armis defendere contendunt, eò q; in lege sua sic se habere dicunt in præ-

cepto

æpto. Tantum enim pertinaciam & obstinationem inhærendo sectæ suæ habent, q; quasi usum rationis uidentur amisse, & ad nihil aliud se posse moueri uel flecti ex neæsitate ostendunt. Nam quicquid uiderint, audierint uel senserint, quod hanc sectam non commendat, immediate quasi phreneticæ, amentes, execrantes abhorrent, fugunt q; tanq; mortale uenenum. Nec sunt alicuius spiritualis impressionis capaces, nec aliqua species ueritatis eis motiuum præstare potest. sed gladijs & armis defendunt

Et quamuis hæc uniuersaliter de omnibus fiat, tamen præ omnibus alijs, illi renegati Christiani et desperati, sic erroribus excæcatam habent conscientiam, q; uideantur ligati catenis igneis diaboli, quas nullatenus dirumpere ualeant. Vnde quendam eorum in familiari collocutione interrogaui, quare in quiens, rogo propter Deum, hoc feæsti, aut quid te mouit? nihil aliud respõdere potuit, nisi maledicta dies in qua hoc fea, & ego. Quare ergo non reuerteris ad fidem Christi? Et ille retorto collo & auerso uultu, non possum, inquit, non possum, nihil aliud adijciens. Renegati Christiani

Est & aliud non minus, de obstinatione eorum notandum. Creditur enim pro certo, q; non sit aliquod genus nationis, de quo ad fidem Christi non inueniantur aliqui conuersi. De ista autem peruersa generatione, aliquem proiectæ ætatis ad fidem

Christi posse conuerti, quasi pro impossibili habetur, tamen ut supra in cap. 16. dictum est, si fieret, magis pro miraculo habendum esset.

Nam cum in primis annis Sixti quarti, Legatio, quæ contra Turcos missa fuerat, per mare plurimos eorum Romam detulissent, quorum meliores Papæ præsentati, reliqui aliorum prælatorum Curijs deputati, omnes ferè baptizati sunt, quorũ aliquos ego familiares habui, qui magnam deuotionem ad fidem Christi ostendentes, me interpretante, etiam confessionem & cõmunionem petierunt quorũ unius quidem confessionem accepi. Ei autem qui curam eius habebat, sacerdoti cõmunionem differre persuasi, mihi enim multũ difficile uidebatur ueram fuisse conuersionem eorũ, sicut postmodum rei probauit euentus. Nam post aliquos annos, omnes inuenta occasione & cõmoditate, fugerunt, licet etiam qui in curia Papæ erant, bonam habuissent prouisionem. In hoc aperte ostendentes, se ad baptismum ficte accessisse.

Impossibile esse tarcũ aliquẽ, recipere fidem Christianam.

Vnde de opinione quã prius habui, nũc indubitatam sententiã de eis proferre possum, quod impossibile sit, aliquẽ Turcũ fidem Christi recipere.

CAPVT XXII.

De quodam notabili facto, quod contigit in Turcia, ad probationem supra dictorũ.

Nun c

NVnc ad ſupradictorum clariorem notitiam & probationem, non puto prætercundum quoddam factum notabile, quod, me exiſtente in Turcia contigit. Quod eò certius credendum venit quia non occultè, ſed per totam Turciam promulgatum eſt, & non alicui priuatè, ſed ipſi terrarum Regi, & toti regno eius, euenuſſe narrabatur. Factum notabile.

Tempore illius enim Regis, qui Mirathbeg eſt dictus, pater illius qui nunc regnat, non poſt multo tempore, quo nos in captiuitatem adduxerunt, facta eſt quædam contentio inter Sacerdotes qui TAMSMANI dicuntur, & religioſos qui DERMSCHLER nuncupantur, cuius quæſtionis talis erat tenor. Vtrum uota et elcëmoſynæ & oblationes communis populi, iure debeantur ipſis Sacerdotibus, uel ipſis religioſis? Dicebant enim Sacerdotes, Nos ſumus curam populi habentes, in conſiliando, in iudicando, in regendo, & docendo, legem tribuendo & obſeruando, & totius populi onus portando. Quia igitur miniſterium noſtrum magis eſt neceſſarium populo & uniuerſo regno, merito uota populi nobis debentur. Talis fuit contentio inter noſtros clericos et monachos mendicantes.

Econuerſo iſti dicebant, nos ſumus ſucceſſores & uicem gerentes illorum, qui fundamentum ſunt legis & gratiæ, et qui pro populo coram deo aſſiſtentes, omnes neceſſitates eius, ſuis meritis &

interæßione ſupplentes, totius regni mala & peri
cula auertentes, & bona cooperantes, qui omni
facultate & ſtudio defiaente humano, ſuccurrunt
& auxiliantur. Et ergo nobis potius eleemoſynæ
& uota populi iure debentur.

Cumq; ita contendcrent, & nullam quæſtio de
determinationem acciperet, in hoc omnes conſenſe
runt, ut cauſa Regis arbitrio committeretur, &
quicquid ab eo determinatum et iudicatum fuiſſet
ſine omni cõtradictione ratũ ab omnib⁹ haberetur

Cum itaq; Rex audita cauſa, rationes utriuſq;
partis, diligentius peruolueret in animo, cœpit
æſtimare, q, miniſterium Sacerdotum regno magis
neceſſarium eſſet, propter rationes ſupradictas, et
q, propterea uota populi, in recompenſationem re
tributionis magis ad eos pertinerent.

Sed cum iſta uoluntatis conceptio Regis, ad re
ligioſorum peruenisſet notitiam, illico Regem adi
erunt & petierunt, ne iſtam ſententiam diffinitiu
e proferret, donec ipſi inter ſe diligentius de hac
re conferre poſſent, ne anticipatio ſententiæ in tam
ardua cauſa, perplexitatem animorum generaret
futuram.

Quibus dum Rex annuiſſet, & ſeptem die
rum induciis interpoſuiſſet, una nocte, tranſactis
aliquibus diebus, Regi in ſtratu ſuo requieſcendi,
ſubito magna cõmotio uiſorum, quaſi inſtaret ne
ceßitas

cessitas naturæ exoritur: qui cum festinatione surgens, ad locũ explendæ necessitatis peruenit. Cũ igitur cum quodam impetu super sedes se iactasset subito tabula sub eo rumpitur, & deorsum cadens Rex, in medio loci super quandam partem muri, uel ut dicebatur, super quodam ligno suspensus remanens, ad infima non descendit. Cum autem uoci feraret, & nemo auxilium præstare posset, eò q̃ omnes portæ seris firmatæ inuentæ sunt: Tandẽ fatigatus, quasi unius horæ spacio laborans, & nihil proficiens, subito uenit in mentem eius, ut aliquem sanctorum inuocaret. Quod cũ fecisset, mox in loco lumen apparuit, & quiddam in forma religiosorum apparens, sic eum alloquitur.

O domine rex, ubi sunt illi, quos tibi & regno tuo tam necessarios æstimasti? Quare in ista necessitate tibi non subueniunt? Illo autem præ timore et terrore uisionis nihil respõdente, ille adiecit: ô rex noli timere, scire te uolo, q̃ illi tibi et regno tuo magis necessarij sunt, qui in extremis necessitatibus, auxilium præstare possunt, & cum defecerit uirtus humana, tunc inuocantibus se, uirtus eorum maxime se ostendit, & succurrit uniuersis. Et cũ hoc dixisset, ipso Rege sine aliqua molestia proprio lecto restituto, ab oculis eius euanuit. Et sic Rex ad se reuersus, quid sibi acciderit, animo reuoluens, licet ex prodigio cum admiratione suspen

Quanta diaboli illusio.

sus, tamen quia de difficultate quæstionis certificatus & instructus, multum contentus erat.

Facto igitur mane omnibus conuocatis, rem per ordinem exponit & iubet, ut ad eo omnes religiosi, qui tunc inueniri poterant, coram eo adducerentur. Quo facto, ipse sedēs in solio suo, iuxta se habens uas plenum pecunijs, singulos religiosorū ad se accedere facit, diligentius unumquemq; intuens, cognoscere uolens illum, qui sibi apparuerat, unicuiq; de pecunia, quantum pugillus capere poterat elargiendo. Cumq; singuli pertransissent, & de supradicto nihil notitiæ intreuenisset, & ipse Rex de hoc miraretur, Ille qui inter eos maior erat, accessit, & dixit ei: Noueris rex, q; ille qui tibi apparuit, unus quidem uisus est, sed in persona omnium nostrum hoc factū esse non dubites, eò q; omniū nostrum causa in communi tractabatur.

Et tali igitur uisione, imò, ut melius dicā, diabolicæ illusione, Rex ille in tantā dementiā et alienationē animi perductus est, ut filio suo paruulo uix adhuc decē annorū in sede regni relicto, ipse ad quandam ciuitatem, quæ MANASSA dicitur, secessit, & cum alijs religiosis, quorum ibi est magna multitudo, uitam ducere decreuit.

Rex Turcorū factus monachus

Transacto autem in hoc suo proposito aliquo temporis spacio, & filio sedente in solio Regali

gali, quædam turbatio magna, non sine sanguinis effusione inter Curiales exorta est, intantum, ut turbationem totius regni nonnulli timuissent futuram, si citius non fuisset remediũ adhibitum. Nam illi qui GINGITSCHERI dicuntur, quorum in Curia regia magna est multitudo, contempto puero regis, sibi unum qui eis præesset, elegerunt, ut se possent opponere contra omnes, qui eis non cõsentirent. Quod cum principes & magnates perpendissent, Regem, patrem uideliæt pueri adeuntes, non tam precibus quàm minis persuaserunt, ut regni totius discrimen, quod imminebat, auerteret & futuro malo antequam in augmentum ueniret, se opponeret. Sic igitur, liæt reluctantem, ad sedẽ pristinam reduxerunt, & usq; ad mortem regnare coëgerunt.

Seditio orta inter Curiales Turcũ.

Factũ istud in tanto fuit rumore per totã Turciã, ut à singulis ferè nihil aliud tractaretur. Ego etiam, liæt à pluribus in cõmuni locutione audiuissem, tamen specialiter & priuatim ab uno religiosorũ, qui tũc personaliter interfuerat, diligentius singula cognoui, qui etiã quantũ pecuniæ de manu Regis tũc acepisset, & quantũ gratiæ et fauoris unusquisq; consecutus fuisset à Rege, et plura alia, quæ tunc contigerant, narrauit.

Est & aliud factum non mediocre, quod non superflue ad prædicta addendũ putaui quod

Regis

Regis illius, qui nunc regnat, filij illius, de quo nunc dictum est, temporibus contigisse narrabatur.

Magnus Tamerlan.

Est enim in partibus Orientalibus, quidã magnus Tartarus, qui DEMYRLENG dicitur, de quo etiam superius mentio facta est, qui quodã tempore ad mortem regis Turcorum, stimulante odio aspirans, quosdam sui generis in omni nequitia artis diabolicæ, famosos & expertos, preabus & precio induxit, plura eis tribuens, sed multo ampliora promittens, sic caput Turci inimici sui sibi deferrent.

Qui cum exequendi facinoris commoditatem, & modum, pluribus temporibus quæsissent in omnibus rei difficultas occurrebat. Et quia ipsi multæ artis diabolicæ, magicæ quoq; & necromantie non modicam habentes peritiam, cogitauerũt aliquid nouitatis prætendere, ut sub hoc prætextu (cum Regi curioso fuissent præsentati, dicentes ei non posse se artem & ludum nouitatis suæ exercere, nisi omnibus exclusis) ipsi ad sui propositi cõmodum & executionem uenire possent.

Sed Rex auisatus per quosdam, qui illos suspectos habuerant, eorũ machinamenta, cautus præuenit. Nam dum inuitati à Rege, in habitu & forma religiosorum exterius, armis uero intus bene muniti, antequam ad ipsum Regem intrassent, a

pti

pti, & pœnis ſubacti: hoc malum quod in Regem cogitauerunt, ipſi à Rege inuerempti, experti ſunt.

Prætereà omne ferè nephas publicum exercentes in ciuitatibus, in uijs & nemoribus, & ſtratis publicis, bono communi & paci inſidiantes, criminoſiq;, & omnia genera flagitiorum ſectantes narrabantur eiſdem temporibus in habitu & forma religioſorum latitare.

Religioſi oēs è Turcia expulſi

Quibus omnibus Rex permotus, & permaxime ſupradictorum nequitia commotus, emiſſo publico edicto, omnes religioſos de regno ſuo expellere ac perturbare ſeat, et inuentum quenquā in habitu religionis, publica pœna, & cuſtodia ſubactum, rebus omnibus & uita priuari mandauit.

Tantam autem execrationem & deteſtationē illius generationis Regis animum tunc occupauit ut non ſolum nomen illud audire non poterat, ſed etiam quoslibet, qui in habitu pauperum ſibi ubicunq; occurriſſent, nullatenus ſine perturbatione poterat intueri. Vnde qui eum comitabantur uel præcedebant in locis, quibus erat tranſiturus, nequaquam pauperem aliquem ſinebant apparere. Et ſi quis incaute apparuiſſet, perturbationis eius ſæuitiam in contumelijs & uerberibus experiebatur.

Huius

Huius rei tanto ſecurior teſtimonium perhibere poſſum, quanto eam uerius non ſine timore & periculo in meipſo expertus didicã. Vna enim die rum diluculo poſt ortum ſolis, contra aulam Regis propter frigus, ad Solem, cũ pluribus alijs diuerſi generis & habitus hominibus & pauperibus, ſedendo ad ſpectaculum curiæ & primãpũ, quorum multi ad regem, qua de cauſſa neſcio, tunc uenerant, tranſacta hora iam ſexta, incaute remanſimus. Recedente igitur uniuerſa curia, inopinate uidimus de curia Regis exeũtes equeſtres, præcedente præcone cũ baculo, & ſubſequentibus duobus iuuenibus, & Regem ad balneũ (quod retro nos erat) iturũ. Viſis igitur nobis, mox ipſe Rex cũ magno ſtrepitu uocem emiſit. Tunc præco cum uelociſſimo curſu uenit ad expellendũ nos à ſtrae Regis. Et illos quidem qui ad uiã, quo erat iturus fugerant, non credo uerbera euadere potuiſſe, me aũt, qui ad aliã partem fugi, licet tunc nix euadere potui, timoris tamen magnitudo in futurum cautiorem me reddidit, ut ante conſpectũ eius, maxime cum alijs pauperibus nequaq̃ ultra comparerẽ in uia, in qua erat tranſiturus.

Ex his igitur exemplis, unusquiſq; fideliter conſideras, poterit perpendere omnia, quæ de iſta ſecta dicta ſunt, ueritatem habere, maxime circa diuiſionem, obſtinationem, & ignorantiam.

Caput

CAPVT XXIII.

De commendatione religionis Christianæ.

DE Secta Turcorũ in superioribus sub breuissimo compendio dictum est, Quomodo uidelicet omni fundamento ueritatis careat. De nequitia quoq; Turcorum & malitia, quibus Christianos persequuntur, & de motuis eam ueram persuadentibus, Et de his quæ ab ea retrahunt, & omnium motuorum illorum declaratio et interpretatio, cum quibusdam exemplis. Nunc in isto finali capite de recommendatione religiõis sanctissimæ Christianorum, paucissimis uerbis aliquid dicere debitum æstimo, ut de eiusdem ueritate, cum illius sectæ erroribus, comparatione facta, quilibet fidelis, quam eligere, quamq; detestari debeat, luce clarius intelligere possit. Epilogus.

Licet igitur sanctissimam & dignissimam religionem Christianæ legis, nulla lingua sufficienter possit extollere, & sicut debitum esset, magnificare, tamen quantũ ad præsentis materiæ exigentiã, breuissime in septem causis principaliter eam intendo commendatam habere, scilicet in fundamenti eius firmitate & necessitate, In cultus eius dignitate, In Sacramentorũ eius sanctitate, In uirtutũ eius nobilitate, In scientiæ eius sublimitate, In meritorũ eius qualitate, In præmiorum eius quantitate. Christianæ religionis cõmẽdatio

Sanctiß

sterium sanctæ & individuæ trinitatis, p fundamẽ
Mysterium sanctæ Trinitatis. to habet, cuius ab initio mũdi tanta necessitas fuit, ut sine eius agnitione nulla penitus esset caussa salutis, & uia uel modus placandi iram dei. Vnde sicut in ueteri testamento nemini prius dabatur spes ueniæ uel clementiæ Dei, nisi mysterium sanctæ Trinitatis ei fuisset, uel in ænigmate, uel in aliquo signo uel figura demonstratum. Sic & in nouo testamentõ nemini penitus est spes amicitiæ dei nisi mysterio sanctæ Trinitatis ueraciter sit imbutus, & per characteris impressionem substantialiter ei informatus.

Habuit et ab initio hoc ipsum sanctissimæ Trinitatis fundamentũ, tantam in mentibus fidelium firmitatis efficaciam, q; ille antiquus humani generis hostis, cum omnibus artibus dolositatis suæ, ipsiusq; carnis illecebræ, & mundi fraudulenti inuidiæ, superædificatam ei fidei & charitatis structuram, nunquàm deijcere potuerunt, nec usq; in finem hoc ipsum aliquatenus fœdare potuerunt, licet in nouissimis temporibus nostris, scilicet & futuris maxima sit ipsius diaboli potestas &c.

Maxĩa iã diaboli potestas.

Fremat igitur in reprobis Mahometus, sæuiat, quantum potest, in Anti Christo diabolus, nullum fructum suæ nequitiæ reportabit, sed quantũcũq; malitiæ excogitare potest, electis dei ad gloriam

riam, sibi autem et suis compliabus, ad æternæ damnationis augmentum, redundabit.

CVLTVS sanctißimæ religionis Christianæ tantæ est dignitatis, ut in principali actu suo, ipsos mortales homines, ualeat quodammodo ipsis supernis ciuibus cœquare. Nam licet illi æterno deo ineffabiles laudes & diuina obsequia, indefesse reddant, tamen diuinæ maiestatis oculis non minus placere comprobantur debitæ seruitutis officia & gratuita obsequia, necnon ipsa laudum sacrificia, qua ueri cultores in spiritu & ueritate, de donis & muneribus desuper eis datis, in Ecclesia militanti quotidie offerunt. II.

Dignitas cultꝰ christianæ religionis.

In cæteris etiam, quæ in ea geruntur, excedit in dignitate omnes actus humanos, quantũcunq; dignos et præcipuos. Si enĩ inspiciatur sacræ doctrinæ pœdendi grauitas tractantiũ maturitas, materiarũ cõformitas, fundamẽtorũ soliditas, doctorũ auctoritas, mysteriorũ sublimitas, sacramentorũ sanctitas sententiarum firmitas, uerborum tenacitas, argumentorum inconcussa ueritas, rationum securitas dubiorum clara diluciditio, errorum omnium confutatio, contemplatio diuinorũ, deuotio officiorum ministrorum nobilitas, prælatorum dignitas, subditorum simplicitas, efficacia docendorum, suffidentia omnium ad salutem pertinentium. Insuper abundantia gratiarum, uirtutum redolentia, de-

ui q; omnium diuinarum & humanarum rerum magisterium, et fidelium animarum consolatio singularis, omnium q; spiritualium charismatum copia & plenitudo, aliarum q; rerum summum fastigium & excellentia infinita, credo q; si omnes humanorum actuum excellentiæ fuerint exhibitæ, parui huic extremæ, non ualeant comparari.

III. SACRAMENTORVM sanctitas huius sanctæ religionis tanta est, ut in creatura rationali, non solum interioris hominis substantiam diuino usui aptam reddere, sed etiam tantarum ei gratiarum redundantiam infundere suffiat, ut & secundum exterioris hominis facultatem, ad utilitatem proximorum, de effluentia gratiarum, in colloquendo, in conuersando, in docendo, & exhortando, in consulendo, in necessitatibus spiritualibus & temporalibus subueniendo, & in alijs operibus pietatis seruiendo, fructum salutis ualeat operari, & singulorum animos ad amorem Dei prouocare.

Sacramentorum sanctitas & efficatia.

Si autem maioris desiderij corda flagrantia inuenerit, tantam habet efficatiam & potentiam præcipue sanctitas sacratissimæ Eucharistiæ, ut utriusq; hominis naturis, sublata uitiorum & terrenorum sarcina, adhuc in terra positis, illius cœlestis patriæ gustum fruitionis ualeat conferre.

Adhuc

Adhuc etiam ipsorum quatuor elementorum, solis quoq; & lunæ, dignitatem & nobilitatem, cæterarumq; creaturarum, decus & ornatum, in multiplia idolorum & dæmoniorum cultura, perditum & amissum recuperare, & pristino ualori restituere potest.

Id quoq;, quod in uariarum insensatarum rerũ nephando obsequio, à reprobis à principio mundi infideliter exhibito, neglectum uel deformatum est in usum uerorum cultorum, ad honorem & laudem creatoris, & gloriam ipsius summi Dei, renouare plenissime, & reintegrare sua efficacia potest. Hoc quoq; quod in quorumcunq; blasphemorum usu, maledictum est uel maledicendum, usq; in finem mundi, erit ipsis impijs ad damnationis cumulum, electis uero ad multipliam meritorum fructum, cooperari finaliter & exhibere potest.

IIII.

Virtutum nobiltas in Christiana religione.

VIRTVTVM nobilitas, quibus animæ sanctæ in Christianitatis religione excrescunt, ad uitæ spiritualis profectum, secundum modum & formam uirtutum naturalium, ad uitæ sensibilis perfectionem regulantur. Spiritus enim sensibilis, de capite in membra corporis diffunditur, & secundum dispositionẽ organeorũ formatactũ in operationẽ. Eodem modo ipsa diuina gratia in anima rationali residens, secundum dispositionem uoluntatũ & effectuum humanorũ, formatefectus spiritualis uitæ.

Vide q̃ nobilem fructum fidei, ex affectu tam bene dispositio, Sancto Abrahæ Patriarchæ diuina gratia produxit, qui propter excellentiam ipsius fidei, quam in Deum habuit, filio suo non tam charo q̃ raro, imò primogenito & unigenito, non curauit parcere.

Abraham patriarcha.

Noe. Fructus autem spei in affectu Noè Sancti qualis fuit? qui uniuerso orbe corrupto, solus in fabricatione arcæ laborare, tempore tam longo, non fastidiuit. Quid charitatis fructus in Sancto Moyse qui amore superno ardens, filium filiæ Pharaonis se negauit, & percusso Aegyptio, Hebræum liberans, iram Pharaonis incurrere non timuit?

Moyses.

Sed hæc, quasi quædam semina, in sanctis patribus ueteris testamenti, pertransiens, si ad amplissimam messem, Sanctorum noui testamenti accedere, & quid in singulorum puri ficatæ mentis affectu, diuina gratia, tam de Theologicis q̃ Cardinalibus & moralibus uirtutum speciebus, fructus produxerit, sare quis & intelligere uoluerit, Christianorum librarias percurrat, & cum, quasi finitimam legendarum multitudinem huius materiæ, inspexerit, reperiet proculdubio magis admirandum q̃ inuestigandum huius religionis uirtutum nobilitatem

Sancti noui testamẽti.

Hoc autem non tam mirabile q̃ ineffabile, quod in affectu spirituali electorum nouissimi temporis operandum uenit, diligentiori studio & deuotio-

ni

ni relinquo. In hoc cõcludere uolo, quod quicquid ordinis, quicquid perfectionis & decoris, quid ue dignitatis & excellentiæ, in uniuerso orbe à primo usq; in finem reperiri potuit, totum ab huius sanctissimæ religionis uirtutum nobilitate proœsit Quibus sublatis, nullus ordo, sed sempiternus horror & error permanebit.

V. Sublimitas christianæ sæntiæ.

SVBLIMITATEM sæntiæ huius religionis intelligendam, nullum conuenientioris similitudinis modum inuenio, quàm, sicut de Paradiso exeuntes quatuor flumina, totum mundũ irrigarunt, sic nimirum quatuor Euangeliorum sæntia & doctrina, de religione Christiana, quasi de Paradiso cœlesti egrediens, uniuersalem humanam naturam, diu aridam & sterilem, salutis fœtu fecundauit. Ille enim magister cœlestis qui dixit, Vos uocatis me magister & domine, & bene dicitis, sum etenim, ueniens in terris, scholas tenuit, Sanctam catholicam Ecclesiam instituit, & sæntiæ sublimitatem, quam in ea docuit, & posteris doœndam de reliquit, manifeste ostendit, quando dixit. Omnia quæcunq; audiui à patre meo, nota fœ nobis. Iohan. 13. Iohan. 15.

O admirandum mysterium, ea quæ in cœlo empyreo, & in consistorio sanctæ Trinitatis tractantur, hominibus in terra manifestantur. O immensa dignitas religionis Christianæ, quæ in sæntia Angelos, Archangelos, & reliquos ordines beato- Dignitas religionis christianæ

torum ſpirituum, tranſcendit, & ad ipſorum Cherubim et Seraphim arcana conſilia accedit. Et quid mirum, quod hæc ſcientia de hominibus deos, de mortalibus immortales facere poſſit, cum talem ac tantum doctorem habeat.

Sæcntia Chriſtianorum ſola fide perapitur.

Huius ſanctiſſimæ ſcientiæ ſublimitatem, profunditatem, longitudinem & latitudinem, intellectus non capit humanus, nec lingua exprimit, ſed fide perapitur, ſpe retinetur, & charitate perficitur. Huius ſcientiæ ſcholam qui intrauerit, quamuis indoctus doctiſſimus euadit. Quicunq; autem eam ingredi aut negligit aut contemnit, quamuis doctiſſimus, ignorantiæ ſuæ tamen cæcitatem, in æternum lugebit.

VI. Merita Chriſtianæ religionis.

De qualitate meritorum huius ſanctiſſimæ Chriſtianæ religionis, argumentari aut dubitare ipſis infidelibus & hæreticis derelinquo, quorum quidam Chriſtum, non uerum Deum, alij, non uerum hominem, reliqui, ſolũ prophetam, fuiſſe blaſphemarunt. Nemo autem fidelium, qui Chriſtum filium Dei, & uerum filium hominis, de ſpiritu ſancto conceptum, De Maria uirgine natum, Inter homines 33. annis conuerſatum, & poſt infinitos labores, poſt miraculorum & doctrinarum inſignia, ab Iudæis captum, ligatum, flagellatum, conſputum, irriſum, illuſum, ſpinis coronatum, & in finitis doloribus, & confuſionis opprobrijs, iniu-

rijs

vijs & blasphemijs satiatum, tandem inter latrones affixum cruci, & pro salute humani generis acerbissima morte finitum, credunt, confitentur, et supplices adorant, de eius infinito merito dubitare permittitur. Quod autem infinitum est, ultra multiplicari non potest. Superfluum tamen non est, si gloriose virginis Mariæ, omnium Sanctorum, Apostolorum, Martyrum, Confessorum, atq; Virginum merita, quibus Christiana religio data est, addere uolucro.

VII. Quãtitas præmiorũ

De quantitate præmiorum quid dicendum putamus? Nonne iustum est, ut secundum laborem requies, secundum dolores gaudium, & secundum confusionem, gloria retribuatur? Firmiter igitur credamus, et nullatenus dubitemus, huic sanctissimæ religioni, pro infinito labore, æternæ requiei solacium, pro tantarum passionum doloribus, sempiterni gaudij refrigerium, pro confusionũ & opprobriorum immensitate, consolationem gloriæ sine fine mansuræ in retributionis præmium, à iusto & æterno iudice, in suo districto & extremo iudicio exhiberi.

Præmia piorum.

Felix igitur, imò feliçor & feliçissima anima, quæ huius sanctissimæ religionis fundamenti firmitate, fundata, cultus eius dignitate, manipata. Sacramentorum quoq; eius sanctitate, consecrata, uirtutũ nobilitate decorata, et scientiæ eius sublimitate

mitate, tã fideliter et excellenter imbuta, ut p eius infinita merita, ad præmiorum eius tam sublimia fastigia, finaliter ualeat peruenire. Quod nobis præstare dignetur Iesus Christus dominus noster. Qui cum patre & spiritusancto uiuit & regnat Deus, in secula seculorum, Amen.

Qui de secta Turcorum magna & admiranda sare desideras, pauca quæ hic inculto sermone & incompositis uerbis dicta sunt, rogo ne spernas. Nam si singula bene inspecta et intellecta fuerint, de multis & magnis debitæ inquisitionis materiam, & rei ueritatis seriem, nequaq̃ tibi negabunt.

FINIS.

ORATIO TESTIMONIALIS eorum quæ dicta sunt.

SI in rerum humanarum dubijs, maiori experientiæ fides adhibetur potior nullam minorem mihi, de conditione & ritu Turcorum loquenti, fidem debere æstimo, qui, eorum truculentissimæ captiuitatis & horrendæ persecutionis, per integros uiginti annos, terribiles tempestatũ spiritualiũ turbines, & immensa pericula corporis & animæ, pertuli. Et ut possem euadere, præcipue periculũ animæ, & con

& conſeruare fidem Chriſti, octo ſolennes fugas peregi, quarum quælibet hominem non ſolum in perturbationem mittere, uerum etiam in deſperationis foueā deijcere, ſuffidens materia exiſtere poteſſet. Quater quoq; poſt fugam precio redemptus ſepties pro pecunia uenditus, & totidem emptus fui. Quot fugas peregerit author.

Præterea intantū cōuerſationis eorū conſortio aſtrictus fui, ut maternam linguam oblitus, eorū Barbaria idiomatis loquela, ad plenum eruditus, Nec non literaturæ eorum tam extrancæ & peruerſæ, non mediocriter inſtructus, adeo ut Sacerdos eorum unus de maioribus, ad beneficiū eccleſiæ ſuæ non modicis redditibus dotatū, quod ipſe mihi obtulit, me ſuffidentem & idoneum æſtimaret.

Porrò religioſorum eorum moribus & ritū ſic me conformaui, ut ſermonum ſpiritualium, quibus ipſi in collationibus ſuis & propoſitionibus populi utuntur, tantam haberem experientiā & copiam tam in ſcriptis quàm in mente, ut non ſolū uicini noſtri, qui me frequenter audiebant in congregationibus ſuis, uerum etiam de alijs locis me proponentem audire deſiderabant, Ipſorū quoq; religioſorum plurimi, quos proponerem populo, à me didicere ſermones.

Denicq; domino meo ita charus eram, ut ſæpius in

us in colloquutione pluriũ, plus q̃ filium ſuũ, quem unicũ habebat, me diligere aſſereret, et ꝓpter hoc poſt adeptã libertatẽ, ꝓmißionibus et preabus meis modis retinere attentabat. Sed quia ſciebat me ualde auidũ ad diſcendũ literas, per excuſationem, qua me finxi ad ſtudium ire & reuerti, deceptus, me dimiſit, nõ tamem ſine totius familiæ ſuæ deſolatione, rogans, & per nomen Dei & Mahomeri me adiurãs, ut quamotius redirem. Et forte ad huc reuerſurum a ſtudio expectat, ut uidelicet de meo ſacerdotio, et ſui deſiderij implctione, duplex ſibi gaudium, quod multũ optauerat, accreſcat.

Demũ in fine, quod ualde paucis ductis in eorũ captiuitatẽ, contingere poteſt, cũ litera imperiali authoritate confecta, & autenticorũ teſtiũ ſolẽni uallata teſtimonio, Deo mihi adiutoriũ præſtante & miſericordiã, non ſolũ illius duriſſime captiuitatis nexibus ſolutus, uerũ etiã illius cruentiſſimæ ſectæ diabolica infectione abſolutus, liber exiui. Detur igitur maioris experiẽtiæ teſtimoniũ, cũ euidenti ratione, et ego meis poſtpoſitis, ſuis aſſertionibus indubitanter cũ cæteris fidem adhibebo.

ISTI SVNT DVO SERMOnes in uulgari Turcorum.

CAſſil olma aths goſingi, halinga bakoeleni, gore ruenelit utma doenuede, yaſu clerung

rung delem goer, nitſcheler uatir dueſſe beni, gr nulam tſtheyan ueſſuebemi Czuem uekleri tſaſſa beni tſthur beni olam guer. Kym ach iduep kuler zari kuenethdur ellmde uuari. Gutſthmiſth yatir kari gri muczkij nueri guueleni goer czorma hallijn kijczene uuarma yeramanczme Kymczi ni goef deczini uuiſub gyeni iulani goer. Hane Meienimet muſtafa, huekym itti aſtam kaffa. Do enne yme kildi baffa, aldanuben galani goer, Aldanma maladauuara kulukeyla haka iar, Sinigzle bile uuara baki iotſch olani goer Ionus bij czuſteri tſattar balka moriffer ſatar Gendiczme hadar dutar czoledigi ialani goer.

Iana itſthim goner oſim bon oelim angitſtac, olim endeſtherezm hoſt, uulurara danuſthag. Oliczeris belli beangßi itſthimis olor ean, tneſthir uſtine konp, hal ungnde iuuut ſthad, hitſch hilmeczen ben nitge iden, hanke ianna, czuffaridem, yaauffis don geemgiden, bachſis atta binnitſtheg. Belle banga kauum gardaſth olo czim deg ioltaſth. Kim olaczar banga haltaſth czinim do egalitſthag, galam ben amalmla hernitgeczij halimla. Gide kauum guule guele, efden ianga do nuſtheg. Samga aidirem ai paſſa, nelergelliczor baſſa Kimmgiczidem bagir piſſche, Kim ſchraba anuſthag, yarrim cziaczar guria tſchumla geleik derle,

Kime

Kime mir ezeuuan herle, kiming iczidem lantſchag amal uuer unda tſthoap amalſiſa olor hedep, ſchol biſſchia olmaczhezzep, bunda azat oitſſehag, yonus emdi kiliarak ut anmeaczin dogri bak. Tſchumla galeik derle atli atilia ezajt litſchag.

INTERPRETATIO SERMONUM prædictorum in Latino.

NOli eſſe incautus, aperi oculos, & conſidera conditionem tuam, quia mortalis es.

Et noli inique agere in hoc ſeculo, ſed de commiſſis pœnitentiam agere cura.

Conſidera multitudinem morientium, et diſpoſitionem eorum in ſepulchris, & deformitatem, quomodo pleni uermibus & ſerpentibus, facies deturpatæ, flegmate pleni, omni putredine et fœtore.

Iuſti in hoc ſeculo cum timore uixerunt, & cum dolore mortui, & non comparent. Et miſeri peccatores ridem & cõſolantur, credentes ſe mortem euadere poſſe. Noli igitur argumentum quærere ab aliquo, uel rationem. Nec contrarium dicentibus uolueris credere. Quotidiana morientium experientia & conditio, de hoc te certum reddant. Vbi eſt Mahomet Muſtafa? qui fuit tantæ authoritatis, ut cœlo & terræ imperare uideretur. Et ſi huic

huic mors non perperat, quem non seducat mundana uanitas? Non ergo blandiantur temporalia & caduca, sed exerce te in cultu diuino, & associa te spiritualibus rebus, quæ tibi in extremis possunt esse refugium.

Ionus has sententias copulat, uendens populis meramonia spiritualia, cuius sermonum ueritate, meliora facta testimonio esse possunt.

Timor mortis exterius, sed magis interius, eius me conturbat memoria, Sed quia omnibus commune mori scio, aliqualem mentis releuationem habeo Certum est, q; omnes morimur, sed horam mortis tunc solum experiemur, quando super feretrum positi, in pimus coram oculis omnium lauari.

Quid faciam? aut quo me uertam nescio quando omnia mihi prius chara me solum derelinquũt Tunc uannus quo inuoluor, & tabula cũ aqua ef fer x omnibus remanebunt. Sed forte amici mei & proximi compatientes, usq; ad tumulum erunt mihi socij?

Quem uero consortem habeo, quando solus in terra tumulatus restabo? Tunc manebunt mecum merita & mea sancta desideria, ô non illi, qui tristes se sodalicrunt, & gaudendo redibunt ad propria.

Sed tibi dico frater chare, considera qualis mocientium differentia: alij enim æstuabunt in cendio

alij uero

alij uero ſatiati, gaudebunt reſtigerio.

Tandem inſtante ultimo examine, omnes iterum habent reſurgere. Tunc alios gratia ſpiritus obumbrabit, alios ignis æterni incendij concremabit.

Non uerba ſed merita ibi reſpondebũt: qui non habent merita, magnam neceſſitatem habebiũt. Illi autem tunc ſecuri erunt, qui de hac uita ſine impedimento & liberi exierunt.

Ionus: ergo age tunc de tali prouiſione, ut tunc apparere poſsis ſine confuſione, quando ſingulorum nomina & merita, toti mũdo erunt manifeſta & cognita.

HAEC EST OPINIO ABBATIS Ioachim de Secta Mahometi.

Daniel. 7. QVantũ autem ſecta Mahometi debeat durare, habetur Danielis. 7. ubi declaratum fuit Danieli ab Angelo, de beſtia magna, quæ diſſimilis erat cæteris in hunc modum. Hæ quatuor beſtiæ magnæ, quatuor ſunt regna, quæ conſurgẽt de terra. Suſcipiunt autem regnum ſancti dei altiſſimi, & obtinebunt regnum uſq; in ſeculum, & in ſeculum ſeculorum. Quod tractans abbas Ioachim ſuper illo Apocal. 12. Et iratus eſt draco in mulierem, ſic dicit. Apoca. 12.

Si hiſtorias eccleſiaſticas diligentius notamus, cum

eum iam moderata esset persecutio Arriana, & etiam in quibusdam deleta, incho ante Cosroe Rege Persarum, qui in persecutione Orientali, præcæssit Mahomet, & successores eius persecutio iste us sectæ secuta est tam immanis, ut reuera non humanum, sed bestiæ cuiusdam terribilis esse uideretur, præsertim cum ipsius error, non aliqua ratione humana uidetur esse munitus: sed solũ destructo furore mendacij, & tyrannica armorum potestate defensus.

Persecutio Arriana.

Cosroes rex Persarum.

Quantum uero inualuerit in breui, & quàm diu profecerit in malitia sua, haud dubium propter peccata, statur desolatio Ecclesiarum Syriæ, & Phœnices, Palestinæ pariter & Aegypti, necnon & Africæ & Mauritaniæ, & insularum maris, in quibus abolito Christi nomine, ipsius Mahomet detestanda traditio, quasi magni prophetæ DOMINI, & præconis altissimi prædicatur.

Mahomet

Heu si tanta mala faciet Antichristus, quanta iste feat in mendacio suo, ut enim Moses legislator longo ante præcæssit Christum, ita & iste lator mẽdacij, parauit itinera Antichristi.

Mahomet præcursor Antichri.

Ac ne cui immanitas huius bestiæ uideatur esse similis aliarum bestiarum, Iudæi quidem pugnauerunt contra fidem Christi, sed tamen eis reluctantibus & inuitis, ædificatæ sunt ecclesiæ Hierosolymis, & nõ post multos dies absorpti sunt à

Romanis

Romanis ita ut ex tunc quo ad eos, finem acipe ret, & persecutio ecclesiarum & regum ipsorũ Pagani pugnauerunt contra Christum, sed quotidie uincebantur à militibus eius, ita ut in diebꝰ Syl ueſtri Papæ, penè redderent arma, & eidẽ Christi uicario sceptrum regni assignarent, Gothi & Vuandali, & Longobardi & alij hæretiã, partim deleti sunt ab exercitu Romanorum, partim ad catholicam fidem conuersi.

Hæc uero quarta bestia ita indomabilis fuit, ut licet apparuerit ad tempus humiliata, et quasi mortua, ut quàm iterum magnificata sit, & ad deuorã dũ parata, plus timere est quàm exprimere. Hæc
Daniel. 7. igitur est illa bestia, quam sanctus Daniel quartam nominat terribilem nimis. Ioannes uero tam eam,
Apoca. 13. quàm tres alias comprehendit sub una habente septem capita, & in uno eorum cornua decem. Et infra paulo post idem abbas Ioachim ita dicit. Per hanc bestiam diabolus meridianam incolentes eremum, uiros solitarios impugnauit. Et per hanc talia facturus est, & ex parte iam fecit, qualia non est permissus in temporibus alijs, nec etiã quando sanctos Martyres laniare ictibus uarijs sineretur.

NOtandum q, gentes Christianorum diuidi tur in decem nationes, uidelicet: Latinos, Græcos, Indos, Iacobitas, Nestorinos, Moronitas Armenos, Georgianos, Surianos, et Mozarabes.

Prima

PRima Natio est Latinorum, qui habent Imperatorem Almaniæ, & Reges multos, uidelicet Reges Castellæ, Arragoniæ, Portugalliæ, Nauarræ. Et isti sunt de natione Hispaniæ. Latini.

In natione Galliæ est unus Rex Francorum, & multi duces & Comites.

In natione uero Italiæ est Rex Sialiæ, Neapolitanus, multi Duces, Comites, Marchiones, ac cõmunitates magnæ, uidelicet Venetiarum, Florentiæ, Senarum & Ianuæ.

In Germaniæ autem natione præter Imperatorem, qui debet esse Almanus, sunt Reges multi, uidelicet Rex Angliæ, Scotiæ, Hungariæ, Bohemiæ, Poloniæ, Daciæ, Frisiæ, Suediæ, Norwegiæ Dalmatiæ, & multi Marchiones, Lantgrauij, Duces, Comites, &c.

Item in insula Cypri, Rex Cypri.

Omnes prædicti sunt obedientes Romanæ Ecclesiæ.

SEcunda Natio est Græcorum, qui habent Patriarcham Constantinopolitanensem, Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, &c. in spiritualibus. In temporalibus uero Imperatorem, Duces & Comites, etc. pauci tamen numero sunt nunc, quia Agareni & Turci occupauerunt, & inuaserunt maximam partem Græciæ. Græci.

Et isti non obediunt Ecclesiæ Romanæ, &

habent errores multos, qui sunt condemnati per Ecclesiam, quia dicunt, q. Spiritus sanctus non procedit a filio, sed a patre solum. Etiam dicunt, q. nō est Purgatorium.

Indi. Presbyter Iohannes.

TErtia Natio est Indorum, quorum primæps est presbyter Iohannes, cuius potestas excedit omnes Christianos. Nam habet sub se septuagint duos Reges, & quando dictus dominus presbyter Iohannes equitat, semper fiat ante se portari crucem ligneam. Quando tendit ad bellum, fiat portari duodecim cruces de auro, et lapidibus pretiosis factas, pro uexillo.

Corpus Thomæ Apostoli. Iacobitæ.

In illius terra est corpus beati Thomæ Apostoli in maxima uenerationē.

QVarta Natio est Iacobitarum, à Iacobo hæretico, discipulo Patriarchæ Alexandrini Iacobitæ dicti sunt. Hi in partibus Orientis occupant magnam partem Asiæ, terrā Mambræ, quæ est propinqua Aegypto, & terram Aethiopiæ usq; ad Indiam plus q̄ quadraginta regna.

Hi circumaduntur & baptizantur cum ferro ignito, Characterem crucis imprimunt in fontibus & in alijs partibus corporis, ut in pectore uel in brachijs.

Hi confitentur soli Deo, & non Sacerdotibus Iudeorum & Agarenorum. Et dicunt in Christo esse tantum naturam diuinam.

Aliqui

Aliqui eorum loquuntur lingua Chaldaica, alij lingua Arabica, alij uero aliis linguis, secundum diuersitatem nationum. Et isti fuerunt condemnati in concilio Cedensi.

QVinta Natio est Nestorinorum, à Nestorino hæretico, qui fuit Constantinopolitanus Episcopus, sic dicti Nestorini. Hi soli ponunt in Christo duas personas, unam diuinam, aliam uero humanam. Et negant beatam uirginem Mariam, esse matrem Dei, sed bene hominis Iesu. Nestorini.

Hi utuntur lingua Chaldaica in suis scripturis & confidunt corpus Christi in fermento.

Hi inhabitant Tartariam, et maiorem Indiam & sunt multi numero, Terra eorum continet tantum sicut Almania & Italia.

Et isti hæretici fuerunt condemnati in tertia Synodo Ephesina, & fuerunt diuisi ab Ecclesia Romana, & permanserunt in pertinatia.

SExta Natio est Moronitarum, Moronitæ, à quodam hæretico Moronæ, dicti sunt. Hi unum intellectum & unam uoluntatem in Christo tantum ponunt. Moronitæ.

Hi habitant iuxta Lybiam, in Prouincia Phœnice in magno numero, uiri bellatores, in prælijs edocti & experti, specialiter utuntur arcubus &

sagittis. Hi more Latinorum campanis, & eorum Episcopi annulis, mitris & baculis pastoralibus, utuntur. In scripturis litera Chaldaica, & in uulgari Arabica utuntur lingua.

Hi aliquando fuerunt sub obedientia Romanæ Ecclesiæ. Nam eorũ Patriarcha interfuit concilio generali Lateranensi, celebrato Romæ sub Innocentio tertio. Sed postea recesserunt ab Ecclesia Romana. Hi primo fuerunt condemnati in Synodo Constantina, & postea uenerunt ad obedientiam Romanæ Ecclesiæ. Et iterum reuersi sunt ad propriam eorum opinionem, in qua perseuerant hodierno tempore.

Armenij. SEptima Natio est Armenorum, qui habitant in regno Armeniæ prope Antiochiam. Hi proprium idioma & linguam communem omnibus habent, & scripturas sanctas, & officium Ecclesiæ cantant, & dicunt in uulgari lingua, ita q; ab omnibus secularibus tam uiris q̃ fœminis intelligantur.

Habent suum Primatem, quem uocant Catholicum, cui obediunt sicut nos Papæ, cum magna deuotione & reuerentia.

Quadragesimam ieiunant cum magna deuotione, in qua non comedunt pisces, nec bibunt uinum. In diebus autem Veneris comedunt carnes.

Octaua

Octaua natio est Georgianorum, à beato Georgio, quem habent in prælijs in patronũ dicti sunt Georgiani, Et habitant in partibus Orientalibus. Georgiani

Et est populus pulcher, fortis & delitioſus, Medis, Perſis, & Syris (in quorum confinibus cõmorantur) ualde formidoloſi. Et utuntur lingua Græca, utuntur Sacramentis more Græcorum.

Clerici habent coronas in capitibus eorũ rotundas, ſeculares uero quadratas,

Quando ueniunt ad ſanctum ſepulchrũ, non ſoluunt Sarracenis tributũ, & ingrediuntur Hieruſalem cum uexillis erectis, quia Sarraceni eos timent.

Eorum fœminæ utuntur armis ſicut uiri, barbas & crines etiam habent ſicut uiri, utuntur pileis altis in capitibus ad altitudinem cubiti. Quando ſcribunt Soltano, ſtatim conceditur eis quod petunt.

Nona natio est Surianorum, ſic dicti Suriani, à ciuitate Sur, quæ eſt eminentior ciuitas in Suria uel Aſſyria. Suriani.

Hi utuntur in ſermone uulgari, lingua Sarracenica, In ſcripturis diuinis & officijs miſſæ lingua Græca.

Habent Epiſcopos, & conſuetudinem Græcorum ſeruant, & eis obediunt in omnibus. Confi-

diunt in fermento, & habent opiniones Græcorũ contra Latinos.

Samaritani

Hos sequuntur aliqui Christiani, qui in terra sancta uocantur Samaritani, primo conuersi tempore apostolorũ, sed ipsi non bene sapiunt in Catholica fide.

Mozarabes.

Decima Natio est Mozarabum, hi Mozarabes fuerunt olim multi numero in partibus Aphricæ & Hispaniæ, sed modo sunt pauci. Sunt autem dicti Mozarabes, quia modos Christianorum de Arabia in multis tenebant.

Ipsi utuntur in officijs diuinis lingua Latina, & obediunt ecclesiæ Romanæ, & Prælatis latinorũ. Conficiunt in azymo, ut Latini, sed in multis discrepant a Latinis: Quia cum dies naturalis diuidatur in uiginti quatuor horas diei & noctis, tot officia habent siue horas, & Psalmos ac hymnos tot asq; orationes habent, & nimis prolixas, quas non dicunt more Latinorum. Nam & quod Latini dicunt in principio, ipsi dicunt in fine uel in medio. Sacramentum Eucharistiæ diuidunt aliqui in septem partes, aliqui in decem.

Et est hæc natio ualde deuota. In matrimonio uero non coniunguntur, nisi personis suæ gentis, siue nationis, inter quos fœmina amisso primo marito, nunq̃ coniungitur alteri, sed permanet in castitate perpetua.

Causa

Causa uero tantæ diuisionis inter Christianos fuit, q̃ ab antiquis temporibus Christiani fuerunt astricti, ne celebrarent Concilia generalia, Ideo insurgentibus hæreticis in diuersis mũdi partibus non fuit, qui remedium apponeret.

Prima causa tantæ diuisionis inter Christianos.

Secunda causa fuit negligentia summorum Pontificum: quia non curauerunt nuncios mittere ad Christianos in erroribus positos: quia si hoc feassent, multos aut omnes ad unam fidem & obedientiam Romanæ ecclesiæ reduxissent.

Secunda.

FINIS.

EXCVSVM NORINBERGAE
sub Prælo Friderici Peypus, impensa Leonhardi à Quercu, Mense Martio, Anno restitutæ salutis
M. D. XXX.